

מחוברים

העלון השבועי מבית עוז והדר - אור לישרים

גליון ר"א | פרשת נח | תשפ"ה

לונדון		ניו יורק		בני ברק		ירושלים		זמני כניסת ויציאת שבת קודש:
ביתנו	אתר השבת	ביתנו	אתר השבת	ביתנו	אתר השבת	ביתנו	אתר השבת	
17:42	17:23	19:02	18:40	18:02	17:28	18:06	17:26	
	16:17		17:33		16:28		16:14	

חשיפה: איזה ספר מוסר המליץ מרן ה'שפת אמת' לאברך ששאלו | עמ' ח'
ווארט מהאור החיים הק': גודל חסדי ה' - שמשלם לאיש כמעשהו | עמ' ב'
אקטואליה: אכל מזונות בקידוש ואח"כ בביתו שכח לומר "רצה"? | עמ' ט'

השבוע בגליון:

מסר חסידי לפרשת השבוע עמ' י"ז

פניני אביר יעקב עמ' ה'

פנינים ואמרות

פנינים חכמים ואמרות נפלאות על פרשת השבוע

האבן שהאירה בתיבה - היתה אבן של שבת לוי בחושך

צהר תעשה לתבה וגו' (ו, טז). וברש"י "צהר" יש אומרים חלון ויש אומרים אבן טובה המאירה להם.

רבינו בחיי על הפסוק: אדם פטור וברקת הטור האחד (שמות כח, יז) מביא בזה"ל: "לוי היה מפותח על ברקת, נקראת ברקת על שם שנוצצת כברק ומאירה כנר, והוא אבן שתלה נח בתיבה, ממה שכתוב צהר תעשה לתיבה וכו' ונתנה ללוי מפני ששבת לוי היו מאירין בתורה וכו' וסגולת האבן הזאת שהיא מחכימת פתי ומאירה עינים" עכ"ל.

רבינו בחיי - פר' תצוה

כך הסביר מרן הגרי"ח זוננפלד לנשיא צ'כוסלובקיה על תופעת ה"אני" ו"כוחי ועוצם ידי"...

יאמרו איש אל רעהו הבה נלכנה לבנים ונשרפה לשרפה ותהי להם הלכנה לאמן והחמור ה'יה להם לחמור (יא, ג).

בספר "האיש על החומה" בו נקבצו תולדותיו של מרן הגה"צ רבי יוסף חיים זוננפלד ז"ל רבה של ירושלים מסופר:

שהגרי"ח היה מטיף תמיד נגד טיפוח ה"אני" ו"כוחי ועוצם ידי", כי על האדם להקנות בנפשו את ההרגשה התמידית כי הכל מאתו יתברך, וכי הוא הנותן לך כח לעשות חיל.

"בשנת תרפ"ז ביקר בירושלים נשיאה הנערץ של צ'כוסלובקיה, פרופסור תומאס מאסאריק,

פרופסור מאסאריק במשרדי הכולל, והתעניין על היקף העזרה שהכולל מגיש לנתיני אוסטריה וצ'כוסלובקיה.

"לאחר מכן ישבו שניהם ושוחחו שעה ארוכה על נושאים שונים. הרב התעכב על ההידרדרות המוסרית של העולם אחרי המלחמה (=מלחמת העולם הראשונה), ועל התופעה השלילית של טיפוח הרגשת "כוחי ועוצם ידי" שגברה עם ההתפתחות הטכנולוגית.

"את הרעיון המרכזי הוא בנה מסביב לסיפור

שהיה מחסידי אומות העולם. "כולל שומרי החומות" - שיוצאי צ'כוסלובקיה נמנים עליו, ערך לו קבלת פנים מפוארת, ובכניסה לשכונה הוקם שער כבוד. פרופסור מאסאריק נתקבל בכניסה לשכונה על ידי הרב, ושניהם צעדו יחדיו, כשהמונים עם דגלים מריעים להם משני צידי הרחוב.

"הרב ומאסאריק עלו שלובי זרוע לאחד הבתים שבשכונה, ובו נערכה לאורח הדגול קבלת פנים רשמית. עם תום הטקס ביקר

פנינים חכמים
ואמרות נפלאות
על פרשת השבוע

פנינים ואמרות

בפשטות יש לומר, כי על ההרים אין חומר בניה ובאדמה אשר בעמק יכלו לעשות לבנים וטיח. ועוד יש לומר עפ"י מה שביאר הגה"ק רבי יהונתן אייבשיץ ז"ל בספרו תפארת יהונתן על התורה בפרשה זו, שאנשי דור הפלגה רצו לשגר ספינה לירח ולגור שם כדי להינצל ממבול נוסף, לכן התחילו לבנות את המגדל שיהא גבוה עד שיצא מכות המשיכה של כדור הארץ ומשם ישלחו ספינות אויר שיגיעו עד הירח, ע"כ.

לפי זה היה צריך לבנות מגדל בגובה של כמה אלפי מטר, וכדי שהמגדל לא יפול היה צורך בבסיס רחב של כמה אלפי מטר, כמו שמצינו בבבא בתרא דף ג' ע"א: שהרוחב צריך להיות בהתאם לגובה. לפי זה לא יכלו לבנות את המגדל בהר כי אם בבקעה רחבת ידים.

אמרי שמאי (להגה"ח רבי שמאי גינזבורג זצ"ל) בפרשתנו

את חומרי הבניה שהם זקוקים להם. ולפיכך אמרו: הבה "נִלְבְּנָה לְבָנִים וְנִשְׂרְפָה לְשֵׁרְפָה וְנִתְּהִי לָהֶם הַלְבָנָה לְאֶבֶן!" יש לנו אבנים משלנו ואין לנו זקוקים לאבניו של הקב"ה! תיאוריה זו של טיפוח יתר של היכולת העצמית, שימשה רקע והכנה למרד הגדול בהקב"ה שהופגן על ידי בניית המגדל שראשו בשמים.

"האיש על החומה" (ח"ב עמ' 41-39)

דור הפלגה ידע את חכמת ספינות האויר

וַיִּמְצְאוּ בְקִעָה בְּאֶרֶץ שֶׁנֶּעַר וַיֵּשְׁבוּ שָׁם וַיֹּאמְרוּ הֲבֵנָה נִבְנֶה לָנוּ עִיר וּמִגְדָּל וְרֹאשׁוֹ בַשָּׁמַיִם (יא, ג-ד). מדוע התחילו לבנות את המגדל בעמק בבקעה, ולא על הר גבוה שקרוב יותר לשמים?

התורה על "דור הפלגה", שעיקר חטאו היה הבטחון העצמי המופרז שתוצאותיו הישירות מוליכות למרידה במלכות שמים.

הוא הסביר זאת לנשיא המלומד, בהרחבת הפירוש על הפסוק "וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ הֲבֵנָה נִלְבְּנָה לְבָנִים וְנִשְׂרְפָה לְשֵׁרְפָה", ובפסוק הבא שב ונזכר עצם החטא "וַיֹּאמְרוּ הֲבֵנָה נִבְנֶה לָנוּ עִיר וּמִגְדָּל וְרֹאשׁוֹ בַשָּׁמַיִם", ולכאורה מתבקש הסבר על הפסוק הראשון, איך הוא מתקשר לחטאם של אנשי דור הפלגה? ובכלל, מדוע חשוב לדעת באיזה חומרים בנו את המגדל? בלבנים או באבנים? אלא כאן מרומז תהליך התפתחות אידיאולוגיית הכפירה של "דור הפלגה"! הם הטיפו לטיפוח הכח העצמי של האדם, ועל הצורך להינתק מטובותיו של הקב"ה.

ואם ה' הכין לאדם אבנים שהוא חומר בניה מן המוכן, עליהם להפגי כי הם יכולים לייצר בעצמם

ווארט מהאור החיים הק'

גודל חסדי ה' - שמתרצה בקרבנות שהם שייכים לו

וַיִּרַח ה' אֶת רִיחַ הַנִּיחּוֹחַ וַיֹּאמֶר ה' אֵל לְבוֹ לֹא אֶסַף לְקַלֵּל עוֹד אֶת הָאָדָמָה בְּעֵבוֹר הָאָדָם כִּי יֵצֵר לִב הָאָדָם רַע מִנְּעֻרָיו (ח, כא).
אומר האור החיים הק':

"כוונת ההודעה [וירח ה' את ריח הניחוח] לומר, שהגם שקרבן שהקריב נח מנכסיו הם נכסי שמים אשר ברא ה' בעולמו, [שהרי לא היו לנח נכסים כלל], אף על פי כן נתרצה בהם, ובאמצעות הקרבתם נדב להטיב ונשבע שלא יכרית עוד כל בשר, מבלי שאלת דבר ממנו אלא כביכול מעצמו נתרצה [היינו, נח לא ביקש מהש"ת שלא יביא עוד מבול, אלא הש"ת נתרצה מעצמו בשל הקרבן שהקריב נח], כאילו מה שקיבל הוא של המקריב ואינו שלו".

"ועל פי דרך זה היה מפרש מורי ורבי אדוני זקני זצ"ל מאמר אחד (עירובין סה, א) וז"ל: 'כל המתפתה ביינו - יש בו מדעת קונו' שנאמר וירח ה' את ריח הניחוח' ע"כ, פירש הוא ז"ל: כל המתפתה מיינו שלו, כי יגיש אליו אורח כוס של יין מיינו של בעל הבית, ובאמצעותו יעשה לו מבוקשו ממנו מעצמו, יש בו מדעת קונו כי כן עשה השם".

מחוברים

הניוז היומי מבית עוז והדר - אור לישרים

מתחילים
את היום!

להצטרפות: newsletter.mechubarim@gmail.com

ישירות למייל האישי

בס"ד
קו 'מחוברים'

שע"ממלכת התורה עוז והדר

02-803-9999

לשאלות הלכתיות בבית ההוראה הקש 8

צהר תעשה לתבה:

נסע למסע שורשים משפחתי, וגילה שם עלה של הדס מלפני כשמונים שנה של סבו, וזה גרם לו לחזור בתשובה, סיפור מרטיט ומרגש הסכיתו ושמעו:

רבים לאין מספר. ברגע אחד צפו ועלו במוחי כל הסיפורים הללו, וראשי הפך סחרחר. אבל זה עוד לא היה הכל.

החילותי להפוך בדפי הסידור, דף אחרי דף. לא ידעתי מדוע אני עושה זאת. באמת שזה היה סתם כך... לא היתה לי כל כוונה מיוחדת בפעולה זו. כשהגעתי לתפילת מוסף של שלושת הרגלים, ניתר ליבי בשנית, בתוך הסידור, בין הדפים המוצהבים, העתיקים, סמוך מאד להלכות לולב שהופיעו בסידור ההוא ליד תפילת מוסף של החגים, היה מונח עלה קטן של הדס - - - משל באותו רגע נטל בעל הסידור את ארבעת המינים ונענעם, ואחד העלים נשר מההדס, אל תוך הסידור.

הפלא הגדול התבטא בכך שהעלה היה יקרקר, כאילו בזה הרגע נתלש מן השיח. המראה הזה 'שבה את ליבי'. לפתע פתאום הבינותי שהקשר בין הדורות נוצר רק על ידי ובאמצעות המצוות, והבנתי שלא שייך להיות יהודי ולהיקרא יהודי - בלי המצוות.

כל מה שדברתי אליי במשך כל השנים, אומר האיש לת"ח הבני - ברקי, חזר ועלה עתה במוחי, והפך לדברי אמת. ראיתי פתאום - במועייני את הסבא שלי כשהוא מקיים מצוות... שמעתי פתאום את כל סיפוריה של אימי והנה הם חולפים באוזניי מחדש, כאילו היא עומדת עתה ומספרת לי את הדברים.

הבנתי שהכל נכון, ושאימנותם של הסיפורים הללו עולה לאין ערוך על כל 'הסיפורים' האחרים שמנסים למכור לי במקומות אחרים.

הקשר הישיר הזה עם 'עלה ההדס של הסבא', הביאני למצב שבו לא יכולתי שלא להרגיש את הקשר הישיר עם הבורא - עולם, עם היהדות, ועם התורה והמצוות. זה היה קשר בלתי - אמצעי, הכי חזק בעולם! 'התחברות' שכזו עם הסבא בצורה כזו, לא יכולה היתה להוביל לשום מקום אחר, רק לבית המדרש - - - רק שם, בעיירה, בעלית הגג של בית המדרש, הבנתי ונתון אל - ליבי שאי אפשר להיקרא יהודי בלי לקיים מצוות. עכשיו בואו ונחשוב כמה מאמצים עשה כאן האבא - הרחום בשמים, כדי שלא ידח ממנו נידח.

עצם היציאה למסע השורשים היתה מנוגדת ל'דעותי' של האיש. לאחר מכן הוא הודה מפורשות

שממש באותם ימים תכנן לנסוע להודו ולמזרח הרחוק, ורק ברגע האחרון - מששכנעו אותו המארגנים שמדובר במסע מהנה ומרתק - הסכים לבטל את הנסיעה ההיא ולהצטרף למסע השורשים.

נלך הלאה. לאחר שהגיע לעיירה בה נולדה אימו, לא רצה להיכנס לבית הכנסת, וכאילו יד נעלמה דחפה אותו שילך לשם. ומי העלה אותו לעליית הגג? הרי בהחלט היה שייך שהוא יישאר בקומה התחתונה! ומי נתן לו את 'האומץ' לחטט בערימת הספרים? ומי גלגל את ידיו כך שייגיעו לבסוף עד הסידור של הסבא? ומי הישיר את עיניו שיתבונן בשער ויבחין בשם של סבו שהיה חרוט שם? וגם לאחר מכן, מה הניאו להפוך דף אחרי דף, עד לתפילת שלושת הרגלים?

והעיקר: מי גלגל את העלה ההוא, לפני כל כך הרבה שנים, אל תוך המחזור - אם לא הרבוננו של עולם? מי גרם לכך שהעלה ינשר מן הענף שבהדס, הישיר אל המחזור - אם לא השם יתברך?

מי ידע, מי פילל ומי מילל שלעלה זה תהיה מטרה כה נשגבה לאחר 70 או 80 שנה - אם לא קורא הדורות מראש? ומי יודע, יתכן שכאשר העלה נשר מן הענף של ההדס, ונפל לתוך המחזור, רצה הסבא להוציא משם, כדי לא להשאיר את ספר התפילה כשהוא מלוכלך, אבל הקב"ה - בידועו מי יחטט בספר זה ברבות השנים, בעוד תקופה כל כך ארוכה, מנעו מלהוציא את העלה...

(גל' קבלת שבת)

אחד מתלמידי חכמיה של בני ברק, העביר לנו סיפור מדהים, ויש בסיפורו זה כדי לחזק בתוכנו את הידיעה והאמונה שלא ידח ממנו נידח, ולהוכיח בפעם המי יודע כמה על המאמצים שעושה אבינו שבשמים על מנת לקרב אליו את הבנים התועים שסרו מן הדרך.

הת"ח הבני-ברקי מספר לנו על יהודי המתגורר בשכונתו, בפאתי בני ברק, שהתנהג כיהודי חילוני לכל דבר, וכל מי שניסה לדבר על ליבו שיחזור לאלוקיו, וישמור מצוות, נתקל באוזניים ערלות, ובלב אטום. כך במשך שנים. גם העובדה שהוא מתגורר בבני ברק לא פעלה עליו לשינוי הדרך.

לפני מספר ימים ראיתי את היהודי ההוא, מספר הת"ח, והנה פניו לובשות צורה אחרת. על פניו נראה היה שהחל לשמור מצוות, אבל בגלל נסיוני הממושך איתו, לא הייתי יכול להאמין שכך אכן קרה. אבל להפתעתי ולשמחתי, זה קרה, ועוד איך. האיש הכריז בפני כל מי שרצה לשמוע: חזרתי בתשובה שלימה.

כיו שהמהפך קרה בבת אחת, והשכן התעניין אצלי כבר על כמה וכמה מצוות שביקש לשמורן באופן מייד, היה לי ענין רב לשמוע את סיפורו. עוד באותו ערב, הוא הזמין אותי לביתו, וסיפר הכל, מבלי להסתיר מאומה.

לפני כשבועיים, סיפר האיש לשכנו הת"ח, יצאתי למסע שורשים בקהילות היהודיות של פולין. שורשים אלו הם שורשיה של אימי שנולדה בפולין, אלא שלא אכחד אם אומר שבתחילה לא רציתי לשמוע על כך. נטייתי לטוב להצעה לצאת למסע זה, ולא כדי שלא יפתיעוני שם עם הצעות לחזרה בתשובה, ולא ידברו על ליבי כלל בנושא זה.

לאחר שמארגני המסע הבטיחו לי שה'שורשים' המדוברים במסע זה, אינם שורשים המחוברים למצוות, אלא רק 'שורשים היסטוריים וחברתיים', הסכמתי להצטרף.

בהגיעו לעיירה שבה נולדה אימו, החלה התרגשות רבה לפעם בו, וגם הוא עצמו לא ידע כיצד להסביר את פשרה. 'חשבתי שמדובר בהתרגשות סתמית, שנוצרה כתוצאה מהעלאתם בזכרוני של כל המקומות והאתרים שאימי סיפרה לנו עליהם, אבל עוד לא ידעתי מה מחכה לי', סיפר לת"ח.

כמעט 'בטעות' נכנס למבנה שבו שכן, בזמנו, בית הכנסת של העיירה. המבנה, בניגוד לעיירות אחרות, שמר על צורתו המקורית, וידו הארוכה של השלטון כמעט ולא נגעה בו.

מהיכל בית הכנסת בקומה התחתונה, נשאוהו רגליו של היהודי מבני ברק היישר אל עזרת הנשים, ולצידה עליית הגג של בית הכנסת, שבה הוטמנו - בזמניה היפים של הקהילה - ספרי קודש שיועדו לגניזה. אם הייתי חושב לרגע שאני נמצא בתוך בית כנסת, יתכן שהייתי ממחר לעזוב את המקום, אבל יושב מרומים פעל שאגיע לידי ריגשה עצומה, ובמידה כזו שהשכיחה ממני לחלוטין את הידיעה היכן אני נמצא...

מצאתי את עצמי 'חופר' ומחטט בתוך ערימות הספרים הישנות שהיו בעליית הגג ההיא, סמוך לעזרת הנשים. היו שם גמרות ישנות וספרי הלכה שעלה בהם עובש, ספרי תנ"ך ושולחן ערוך. לפתע עלה בידי סידור גדול, ישן ועתיק, בלוי מאין כמוהו, קרוע מכל צדדיו, ובמקום להשליכו מידי, החוקתי משום מה בחוקה, עד שפתחתי אותו והתבוננתי בשער המצויר שלו. אני מדגיש שהחזקתי את הסידור, משום שזה לא התאים לי, ולמידותיי של עד אז...

לפתע נפלטה מפי צווחה גדולה, עד שהאנשים שהיו בקומה התחתונה, נזעקו ובאו לראות מה אירע. על חלקו העליון של השער נחרט שמו של סבי, אביה של אימי, שאף הוא התגורר בעיירה זו משנים קדמוניות.

ברגע זה חשבתי שליבי מתפוצץ מהתרגשות. שמו של הסבא עלה בפיה של אימי פעמים רבות, והיא היתה מספרת לנו עליו ועל צדקותו סיפורים

בתוך הסידור, בין הדפים
המוצהבים, העתיקים,
סמוך מאד להלכות לולב
שהופיעו בסידור ההוא
ליד תפילת מוסף של
החגים, היה מונח עלה
קטן של הדס - - - משל
באותו רגע נטל בעל
הסידור את ארבעת
המינים ונענעם, ואחד
העלים נשר מההדס, אל
תוך הסידור.

כי אתך ראיתי צדיק:

כמה מילים טובות של המשגיח, גרמו לבחור להתעלות ולהפוך למתמיד הישיבה, סיפור מאלף:

כאשר חזר, כולם כבר היו ישנים, ומשה שם פעמיו לבית המדרש, והתמיד בלימוד הגמרא עד לפנות בוקר, אז הלך לישון מעט, והחליט שהחל ממחר לא יעניין אותו שום דבר, אלא רק לימוד התורה. מאותו היום הוא התמיד בלימוד, וכעבור מספר שנים הפך להיות הבחור המצטיין בישיבה - העילוי! שכולם מדברים אודותיו, בחור מופלא ותלמיד חכם, שזכה גם לגמור את הש"ס.

יום אחד באמצע הסדר, נכנס לבית המדרש ראש ישיבה, לא אחר מאותו רב שצעק על משה לפני כמה שנים. ברוך ה', משה כבר תלמיד חכם ובר אוריין, אבל הוא נזכר כעת במה שהיה באותו ערב, בטוח שראש הישיבה הולך עכשיו לספר לכולם אודותיו. משה התחיל לרעוד והתמלא בפחד, וראה את ראש הישיבה נכנס ישירות למשגיח. הם דיברו ביניהם, ולבסוף ראש הישיבה יצא ועזב את הישיבה. מיד קרא המשגיח למשה, שהלך לעבר המשגיח בפחד עצום, משוכנע שראש הישיבה סיפר למשגיח מה היה לפני כמה שנים. כשהגיע משה אמר לו המשגיח, "דע לך, שבגלל שאתה מתמיד בלימוד, וברוך ה' הגעת לדרגות נפלאות, יש לך כעת הצעת שידוך מיוחדת במינה, ההורים שלך כבר יודעים. כבר חודש מבררים עליך. ההצעה היא ביתו של ראש הישיבה!" - להיות משודך לאותו ראש ישיבה שממנו הוא גנב את הכורסא! משה לא האמין למשמע אוזניו.

וב"ה השידוך קם והצליח. הם קבעו יום לוורט עם המשפחה, אבל משה היה כל הזמן טרוד באותו ענין, ופחד שראש הישיבה יזהה אותו. משה הגיע לוורט והתיישב לצד ראש הישיבה, שדיבר איתו פנים מול פנים. הם הרימו כוסית לחיים ודיברו ממושכות, ולמרות שמה היה בטוח שראש הישיבה ידבר איתו על אותו מקרה, הם לא דיברו דבר בעניין! כיצד זה יתכן? חשב משה החליט, אם ראש הישיבה לא מדבר על זה - אני אדבר, ומיד פנה לראש הישיבה ואמר:

"כבוד הרב! לפני מספר שנים היה כאן סיפור עם איזו כורסא, האם הרב זוכר?". בודאי - השיב ראש הישיבה ואמר לחתנו המיועד, "אותו יום היה יום מאוד מוזר, לקחו את הכורסא בצהריים, אבל לפתע היו רעשים בלילה במרפסת, ומכיוון שהייתי במתח ממה שקרה, יצאתי וקראתי לעברו 'גנב!', אבל מיד אשתי אחזה בי מאחור ואמרה לי, 'למה אתה קורא לו גנב?! הוא צדיק, הרי הוא בא כעת להחזיר את הכורסא!', עמדתי על טעותי והבנתי ששגיתי בדבריי, ומיד יצאתי לחפש אותו אבל הבחור נעלם."

משה חיין וראש הישיבה שאל, "האם אתה יכול לעזור לי למצוא אותו?". כן - השיב משה, "אני יודע מי הבחור". שאל ראש הישיבה, "מי הוא הבחור?". משה החזיקו במתח והשיב, "מיד תדע!". לאחר מספק דקות פנה משה לראש הישיבה ואמר לו, "אני הבחור!". ראש הישיבה הסתכל לעברו בבושה ומשה המשיך בדבריו, "אתה לא צריך להתבייש ולהצטער, דע לך שבזכות מה שאמרת לי, אני היום מתמיד בלימוד, וכך זכיתי לשידוך הזה, כי מאותו יום שיניתי את דרכי ואני רק יושב ולומד".

אבל למעשה, כל זה היה רק בזכות דברי המשגיח, שאמר לו שהוא צדיק לעיני כל. ראו עד כמה מילים מחממות ומעודדות יכולות להשפיע, ובפרט בדור שלנו זה מה שצריך, מילים טובות וחמות.

(גליון פניני בית לוי)

מעשה בישיבה מסוימת, המלמד אותנו מה כוחה של מילה טובה. מסופר שכמה בחורים היו בזמן הפסקת הצהריים בשער הישיבה, והיה שם מהומה ורעש נורא. המשגיח יצא למקום, והנה הוא רואה שכל הבחורים רבים על כורסא. כל אחד מושך מצד אחר, והם לא מסתדרים ביניהם. המשגיח ביקש מהבחורים לעזוב את הכורסא ולעלות מיד לישיבה. בחור אחד בשם משה לא רצה לעלות. פנה אליו המשגיח ואמר, "מוישיה! ביקשתי מכולם לעלות, וזה כולל גם אותך". אבל משה לא התייחס. שוב אמר המשגיח, "מוישיה אני מבקש ממך לעלות - אחרת זה כבר חוצפה". אבל משה לא הקשיב אלא נשאר לעמוד ליד הכורסא, חושב ובטוח שהכורסא שלו.

שעה לאחר המקרה פרסם המשגיח בכל הישיבה, שעל כולם להתאסף, מפני שהוא רוצה לומר להם מספר דברים. כולם הגיעו וחיכו למשגיח, והתבוננו במשה כשהם בטוחים שהמשגיח רוצה להוציא עליו את זעמו. המשגיח נכנס ופנה לבחורים ואמר, "בשעה האחרונה בירתי למי שייכת הכורסא, בחורים יקרים! אחרי כל הבירורים אני יודע שהיא שייכת למוישיה. אמנם כולכם רבתם עליה, אבל היא שלו. אך לא בשביל זה כינסתי אתכם. רציתי לומר שאני מתחרט על מעשיי, מוישיה הוא בחור טוב וצדיק, ואני מתנצל בפני כולם על שדיברתי אליו בצורה כזו".

הבחורים הוכו בתדהמה והתפזרו. האמת היתה שהכורסא בכלל לא שייכת למשה, ואם כן כיצד אמר כך המשגיח? החברותא של משה אמר לו, "בינינו משה, אני יודע שהיא לא שלך, הרי מצאת אותה ליד החצר ולקחת, ואיך לפתע אתה חושב שאתה צדיק, רק בגלל שהמשגיח אמר?". משה התחיל להרהר ולהתחרט, מכיוון שהוא לקח את הכורסא מחצר פתוחה של בית סמוך לישיבה, והורה היתר לעצמו, וחשב שהיא פונה כלפי חוץ והופקרה, אבל אולי זה באמת גזילה והיא לא שלו? לכן החליט משה, שאחרי סדר ג' בערב, הוא יקח את הכורסא ויחזיר אותה לאותה חצר. הוא הלך בשקט ולקח את הכורסא, אבל כשהגיע לחצר ראה שהיא נעולה.

הוא החליט להעביר את הכורסא מעל הגדר, שלא היתה גבוהה במיוחד. הוא הרים את הכורסא ונעשה רעש במקום, ולפתע יצא לחצר ראש ישיבה מאחת הישיבות הסמוכות, שהסתכל על משה וצעק, "גנב! גולן!", ומרוב בושה משה פתח במנוסה. עכשיו גם חושדים בו שהוא גנב, וראש ישיבה אמר זאת בפה מלא בפניו!

בצר לו, משה החליט שלא לחזור יותר לישיבה. הוא ישב על ספסל בצד הדרך, מיואש ושבור. הוא חשב והרהר לעצמו בעצב, 'בהתחלה אמרו לי שאני צדיק ושהכורסא שלי, עד שהגיע ראש ישיבה, שודאי מזהה אותי, והוכיח אותי שאני גנב? כיצד אוכל לחזור לישיבה?'. אבל לפתע, הדמות של המשגיח עמדה מול עיניו. הוא נזכר כיצד המשגיח אמר לכולם, "מוישיה הוא צדיק ואני מתנצל בפניו!". המילים הללו חדרו עמוק לליבו, ועתה עלו שוב ושוב בזכרונו. חשב משה לעצמו, אם המשגיח אמר לי שאני צדיק ושסתם חושדים בי, מה אני צריך להתייחס לאחרי, אני באמת רוצה להיות צדיק, הדיבורים של המשגיח נתנו לי כח, וכך הוא החליט לחזור לישיבה ויהי מה, כאילו לא קרה דבר.

תולדותיהם של צדיקים:

מצא את בנו רעב ללימוד גמרא, ומשביע עצמו בדפים הקדושים:

להחיות את נפש עוללי, אשר נשארו יתומים מאמם לא עלינו. ביום ההוא בלילה, בשעה שתיים עשרה, הקיצה זקנתו, היא חמותי ע"ה, הביטה על המשכב והנה נכדה הנחמד, אשר אהבה אותו כנפשה, איננו במיטה. נתנה בקולה: איה חמדי?! יצאנו החוצה וקראנו - לייבלע, אייכה!... ואין עונה.

הלכתי וקראתי - בני! בני! עד אשר הגעתי לבית המדרש הישן אשר בעיר ההיא. נכנסתי שמה והשתוממתי לראות - הנה הוא יושב יחידי אצל ארון הקודש וגמרא קידושין לפניו, ומרנן בקול נעים - זאגט די גמרא תא שמע...

על שאלתי, מדוע לא ישנת? ענה - לא יכולתי לישון, כי מצוקת הרעב הציקני, אמרתי אלך ואלמוד, אולי על ידי זה לא ארגיש את הרעב.

האב מסיים את דבריו: "יותר מ'דרכה של תורה' רכש לו את תורתו, לא 'פת במלח תאכל', כי אם גם לחם יבש לא היה לו. מפעיים ומרגש. (גליון מאורות דף היומי)

קראו נא הקדמה לספר תורני, בה מתאר אב את בנו. מדובר על ההקדמה לספר "ברכת ארץ", שחיבר הגאון רבי יהודה לייב מאשבוים הי"ד, מרבני ליטא בשנים האחרונות לפני השואה. הוא נספה בשואה ולאחר המלחמה אביו הוזקן הוציא במהדורה שנייה (בשנת תשי"ח - ראה תצלום מצורף) את ספרו של בנו, ובפתח הספר הוא מספר על תקופת ילדותו של בנו, מחבר הספר. דבריו מרתקים ומפעימים, אין צורך לשכתב אותם, הרי הם ככתבם וכלשונם:

בשנת תרע"ה השלטון הרוסי גירש את כל יושבי העיר בריסק, והלכנו בגולה לעיר קארטוז בערעזי. שמה בגולה הרבה הרפתקאות ומכשולים עדו ועברו על ראשינו. סבלנו בחומר וברוח. שבועות שלמים עברו עד אשר העוללים שאלו לחם יבש ממש, ופורש לא היה להם. אבל הוא מחמדי, לא חדל לעסוק בתורה. דרש מזקננו, הוא חותני, מחסידי קוברין, הרב ר' ברוך ב"ר מאיר יואל הלוי ז"ל, כי לימוד איתו. זכורני, ביום חמישי אחד, באו מים עד נפש, כי לא יכולתי להשיג פת לחם

פנינים על הפרשה:

הענוה היא עיקר האדם

ואל אמה תכלנה מלמעלה (בראשית ו טז).
 בא לרמוז שירדף אחר הענוה שהיא העקר, דאף על גב דקדוש לבו ועיניו צריך שתהיה בו מדת הענוה וכפף כאגמון ראשו. וזהו שאמר ואל אמה תכלנה מלמעלה, דהיננו יעשה עצמו שאין בשעורו אלא אמה אחת, שהוא קטן ושפל מכל אדם:

זאת ועוד, ירבה בשתיקה ויעשה עצמו כאלם, כמו שדרשו רבותינו זכרונם לברכה (חולין פט), על פסוק (תהלים נח ב) 'האמנם אלם, וזהו שאמר ופתח תתבה, פתח הוא פיו של האדם, בצדה תשים, דהיננו יעשה אותו כאלו הוא סתום, כצדו שהוא סתום, וכיון שיתקן גופו בכל התקונים האלה, בודאי שיהיה כלי מתקן וראוי לקדשה, שיזכה לקבל נפש רוח וגשמה, ועל שלשה אלה סים ואמר תחתים שנים ושלושים תעשה, תחתים היא הנפש, שנים היא הרוח, ושלושים היא הנשמה. אי נמי, החשבון של התבה גימטריא ש"פ הוא חשבון 'לשן', שישמר לשונו מרע וממרמה, עוד, גימטריא 'שלוש' עם ארבע אותיותיו, לרמוז שיהיה אוהב שלום ורודף שלום, וזהו מקונו:

(מחשוף הלבן פרשת נח)

הענוה עיקר השלמות

להשראת הקדושה על האדם

צעיר אנכי ונבונה פקדתי לא שכחתי (תהלים קיט קמא). הכונה שאומר כפי מה שאמר במזמור (תהלים טו) 'ה' מי יגור באהלך מי ישכן בהר קדשך, הולך תמים ופעל צדק וכו', נבזה בעיניו נמאס' וכו', דצריך הירא את השם בשלמות שישבב עצמו תמיד בזוי ומאוס, דזהו עקר העבודה בשלמות וסבת השראת הקדשה על האדם, שאפילו יהיה עוסק בתורה יומם ולילה ומקיים כל המצוות, לא יחזיק טובה לעצמו כלל רק יחשב עצמו בזוי ומאוס. כמו שמצינו באברהם אבינו עליו השלום שעליו נתיסד העולם אמר (בראשית יח כז) 'אנכי עפר ואפר', דהשפלות היא עקר השלמות, וזהו שאמר צעיר אנכי וכו', דהיננו אף על גב דפקדתי לא שכחתי, שאני מקיים התורה ומצותיה, איני מחזיק טובה לעצמי כלל רק חושב עצמי צעיר ונבונה:

(מעגלי צדק אות צד"י)

ההכנה לשבת בששת ימי החול

צהר תעשה לתבה (בראשית ו טז). דהיננו על דרך הנזכר מי שטרך בערב שבת וכו', כי בזה שמכין עצמו בתורה וקיום מצותיה וזה יזכה לגשמה יתרה הבאה בשבת קדש וכו', וזהו צהר אותיות 'צרה', דהיננו צריך לסבל צרה וצוקה בששת ימי המעשה על התורה ועל העבודה לשמה וכו', ובכח זה ומצרה לרנחה ומחשכה לאורה, וכרמוז נמי ב'צהר' שהוא אותיות 'רצה' וכו', דהיננו רצוי ומקבל וכו', גם מלשון עת רצון וכו', והיא היא. ודהיננו 'צהר' שהוא הצרה הנזכר, 'תעשה לתבה' שהוא הגוף שלך דומיא לתבה וכו':

וכנזכר לעיל נמי עשה לך תבת עצי גפר וכו', דהיננו 'עשה לך' לגופך הנקרא 'תבה' וכו', גם 'לך' להנאתך ולטובתך, כידוע על 'לך לך' וכו' (בראשית יב א). 'עצי גפר' אותיות 'צנן עפר', דהיננו על דרך ועל הארץ תישן וכו' (אבות פ"ו מ"ד), גם הוא על דרך 'כי עפר אתה ואל עפר תשוב' (בראשית ג טז), ודהיננו 'זכר תמיד יום המיתה כידוע וכו', גם 'עצי גפר' גימטריא 'צער הגוף' עם הכולל, דהיננו תמיד ירדף צער אחר צער על עבודתו יתברך וכו', וגם כן על דרך יגעת ומצאת האמן וכו':

(פתח האוהל [למרון ע"ר רבי דוד אביחצירא זי"ע], פרשת נח)

בלי ענוה לא שייך שהאדם יהיה מתוקן

עשה לך תבת עצי גפר קנים תעשה את התבה וכו' (בראשית ו יד). והנה (תקון האדם הגדול) [תקון הגדול לאדם] היא מדת הענוה, שהיא המתקנת כל מדות האדם, דבלתי ענוה לא שייך שיהיה מתקן, וכשהיה ענו אז יהיה מרכבה לשכינה כראוי, וכל התורה והמצוות שייקים יאירו בו כראוי, ואפשר שלזה רמוז שלמה המלך עליו השלום אמרו (קהלת ט ח) 'בכל עת יהיו כגדיך לכנים ושמן על ראשך אל יחסר', לכנים גימטריא 'ענוה עם הכולל, ורמוז ענוה בלבון, לומר דאין מי שילבן האדם ויטהר אותו כמו מדת הענוה, ועל זה אמר 'בכל עת יהיה רודף מדת הענוה, ואז 'שמן על ראשך אל יחסר', שתהיה השכינה הנקראת 'שמן', תמיד על ראשו:

(מחשוף הלבן פרשת נח)

עצות וסגולות:

ענייני לימוד התורה (ב')

ברכות התורה קודם הלימוד

והנה גם כן החתימה ד'הערכ' חותמים 'ברוך אתה ה' המלמד', גם זה לשון הנה, מורה באצבע דבכל יום ויום נותן בלב בני ישראל למוד מחדש. נמצא דברכות התורה שאנו מברכים בכל בוקר ובקר הם סיגותא דשמיא להולכים בתמים לחדש בכל יום חיושים אמתים בתורה.

(אלף בינה)

יכוין בברכות התורה על ההתחדשות שבאות היום

וצריך האדם כשמברך בכל יום ברכות התורה שייכוין כונה זו במחשבתו. כשמברך 'המלמד תורה', יכוין שהקדוש ברוך הוא יתן לו באותו יום למוד חדש, וכן נמי כשמברך 'נותן התורה', יכוין שהקדוש ברוך הוא יתן לו באותו יום תורה חדשה, וכן יכוין בכל יום ויום.

(אלף בינה)

תפולל שיזכה לחידושי תורה אמיתיים

כיון שהזכיר 'עדיף אתבונן', שמחדש בתורה דבר מתוך דבר, סים בשבת תורתנו הקדושה שהיא אין לה קץ, כיון ששאל שיטה לבו ללמוד תורה לשמה, הוסיף לשאל שהחידושים שיהיה מחדש בתורה יהיו אמיתיים ובניינים על קו האמת, ולא יהיו בניינים על קו תהו. דכתב הרשב"י עליו השלום בזהר הקדוש (ח"א ד: ה). על פסוק (ישעיה נא טז) 'ואשם דברי כפיך וצבל ידי כפיתך לנטע שמים וליסד ארץ', דהמחדש חידושים של אמת, על ידי אותם חידושים בונה הקדוש ברוך הוא ארצות ורקיעים חדשים, כמו שכתוב (שם סו כב) 'כי כאשר השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני עשה', 'עשיתי לא נאמר אלא עשה', דהיננו על ידי החידושים שמחדשים הצדיקים בתורה.

(אלף בינה, אות ה"א ה)

לכל הדורות יש מה לחדש בתורה

ובל יאמרו הדורות האחרונים, מה נשאר לנו לחדש, כבר חדשו הדורות הראשונים והבאים אחריהם, וכן על זה הדרך. לזה אמר 'לכל תקלה ראיתי קץ רחבה מצותך מאד', דכל דבר יש לו קץ ותכלה, והתורה אין לה קץ ותכלה, ואפילו כל ישראל יהיו נבונים ומחדשים חידושים, אינם מגיעים לתכליתה (פסיקתא דר"כ יב כ, זוהר ח"ב קיד:).

(אלף בינה, אות למ"ד ח)

ע"י יגיעה בתורה משבר הקליפה והזוהמא

כתב רבנו הא"י ז"ל (פרי עץ חיים שער הנהגת הלימוד פ"א), דהעוסק בתורה ומקשה ומתריץ בכל כחו, גורם להסיר הקליפה המכסית הלימוד הוא (תיקון"ו הקדמה יא). והנה הקליפה המכסית הלימוד היא מצד עון האדם (וזהו ח"ג ככב), וכשמסירה האדם על ידי למודו, עליו נאמר (ישעיה ו ז) 'וסר עונך וחטאתך תכפר'. והנה כשעוסק האדם בתלמודו, ומקשה ומתריץ בכל לבוין ההלכה על בריה ולהעמידה על אמתתה, זהו המסיר הקליפה והזוהמא ממנו כראוי, דעל ידי ברור ההלכה על אמתתה, מתקשטת שכינת עזנו וחוזרת כשושנה רעננה, וכל החושים והקוצים הסובבים אותה (ח"א קלוז:) כרות יכרתו, וממילא האדם הגורם דבר זה לא תשאר בו הזוהמא.

(אלף בינה, אות גימ"ל ד)

על ידי הלכה ברורה, השכינה עולה מן הקליפות

מבאר בזהר הקדוש (ח"ג כז:) דכשההלכה מתבארת ונפסקת כהלכתה, בזה יש עליו לשכינה לפרח בכנפיה ולעלות מבין הקליפות, וכל עוד שלא נתבררה ההלכה ועדיין יש קשיות וספקות, עדין השושנה בין החושים.

(אלף בינה, אות יו"ד ג)

ישועות יעקב
 דקה מתורתו של האביר יעקב'
 לשמיעת השיעורים 02-803-9999

הגה"צ רבי יעקב מאיר שכטר שליט"א: שמעתי כאן בירושלים מאיש חשוב מילידי העיר לובלין, ששמע מאיש נאמן שהיה בן בית אצל המהר"ם שפירא, וחי אתו יחד, וסיפר שבלילות היה רבי מאיר שבור ורצוץ ועצוב, וגנח ובכה כל הלילה, אך כשקם ליום חדש התגבר על כל מכאוביו הפרטיים ושכח מהם לגמרי, והשקיע את עצמו בשתדלנות הציבורית ונעשה איש חי רב פעלים, וסובב את העולם כדי להיטיב למען אחיו.

אור המאיר

נודע בשערים שמו הטהור של רבה של לובלין הגה"צ מהר"ם שפירא זצ"ל, ראש ישיבת יח"ל ומייסד הדף היומי, אשר ריבה פעלים לתורה והשתדל רבות למען טובתם של ישראל.

אולם למעשה, בחייו האישיים, סבל המהר"ם מרורות, וידוע שלא נפקד בזרע של קיימא, וכך גם היה מסובל בצרות צרורות רבות, אך הוא בא לידי החלטה שהוא לא חי עבור עצמו אלא עבור עם ישראל, והקדיש את חייו הפרטיים למען הכלל. ושמעתי כאן בירושלים מאיש חשוב מילידי העיר לובלין, ששמע מאיש נאמן שהיה בן בית אצל המהר"ם שפירא, וחי אתו יחד, וסיפר שבלילות היה רבי מאיר שבור ורצוץ ועצוב, וגנח ובכה כל הלילה, אך כשקם ליום חדש התגבר על כל מכאוביו הפרטיים ושכח מהם לגמרי, והשקיע את עצמו בשתדלנות הציבורית ונעשה איש חי רב פעלים, וסובב את העולם כדי להיטיב למען אחיו.

ובנוסף לפעולותיו חובקי העולם למען הרבים, שם עינו וליבו למען כל יחיד, וחיפש להביא לכל אחד עזר וסיוע, גם כאשר לא נתבקש לכך. ולמשל כשראה פעם אדם עומד עם דוכן למכור מרכולתו בפניה צדדית, פנה אליו המהר"ם והמליץ לו להעמיד את הדוכן במקום אחר ויותר מרכזי אשר שם יוכל למשוך אליו לקוחות נוספים. וכך השקיע את עצמו בעסקים אלו בשביל הכלל, והרביץ תורה לרבים, והשכיח מעליו לגמרי את חייו הפרטיים במשך היום כולו.

ולמדו בגם עבור אלו הסובלים בחייהם האישיים, שגם אם מרוב צרותיהם מתקשים לישון בלילה, עם כל זה יעשו ככל היכולת לדחות את הדברים המעיקים לזמן מסוים, ובשאר היום כשיוצאים לעשות מלאכתם ולימודם יעשו ככל יכולתם להתעסק בדברים מועילים, ובכך ישכחו לפרקים מדאגותיהם וישתחררו מהחבלין דמעיין שתוקפים אותם.

***

באחת מדרשותיו עמד המהר"ם שפירא מלובלין ודרש את הכתוב (דברים יז ח): "כִּי יִפְּלֵא מִמֶּךָ דָּבָר לְמִשְׁפַּט בֵּין-דָּם לְדָם בֵּין-דִּין לְדִין וּבֵין גֹּנֵעַ לְגֹנֵעַ דְּבַר רִיבֹת בְּשַׁעֲרֶיךָ".

ויעק המהר"ם:

התורה פונה אלינו כאשר אנו מתפלאים ותמהים: 'בין דם לדם' - מה טעם נשפך דם ישראל כמים יותר מדם אומות העולם? 'בין דין לדין' - למה נשתנו בני ישראל ששורים עליהם דינים קשים כאלו? 'בין גנע לגנע' - מדוע יש מחלות השולטים רק בבני ישראל ולא באומות העולם? התירוץ לכך הוא: 'דברי ריבות בשעריך' - על

נודע בשערים שמו הטהור של רבה של לובלין הגה"צ מהר"ם שפירא זצ"ל, ראש ישיבת יח"ל ומייסד הדף היומי, אשר ריבה פעלים לתורה והשתדל רבות למען טובתם של ישראל. אולם למעשה, בחייו האישיים, סבל המהר"ם מרורות, וידוע שלא נפקד בזרע של קיימא, וכך גם היה מסובל בצרות צרורות רבות, אך הוא בא לידי החלטה שהוא לא חי עבור עצמו אלא עבור עם ישראל, והקדיש את חייו הפרטיים למען הכלל

פייס אותו.

ואם יסיתו היצר הרע לאמור; והרי צריכים לתשובה גמורה; לפייס את כל מי שחטא נגדם, ואם לא אין זו תשובה בכלל. על זה ירחם ה', ובמשך הזמן יזדמן לו גם לעשות את הגמור ולפייס את מי שצריך, ובינתיים רוץ והזדרז להתחיל לשוב אליו יתברך צעד אחר צעד, וכמובא במדרש על הפסוק "שובה אלי ואשובה אליכם" - שאתה תתחיל לשוב, ומה שאינך יכול - 'בוא השי"ת לקראתך... אבל לחזור אחורנית בגלל שאין לו את שלימות התשובה אינו אלא מתעתועי היצר ומצדקנותו והתלבשותו במצוות שהוא הגרוע מכל.

(הגה"צ רבי יעקב מאיר שכטר שליט"א - א - גל' קרני אור)

ידי ריבוי המחלוקת רח"ל, שעל ידי המחלוקת מקלקלים את דיבורי התורה והתפילה, ועל ידי זה יש חלילה חרון אף מלמעלה.

והנה, מצוי מאד אצל בעלי מחלוקת, שגם כשכבר רוצים לשוב בתשובה, בא היצר הרע וכביכול "עוזר" להם לעשות חשבון נפשם; האם יוכל באמת לפייס את כל מי שפגע בו, ובפרט אדם זה וזה שכל כך יצאתי נגדו, עד כדי להשמיד ולאבד, ובאמת האם מותר לפייסו... וכך ממשיך לחטוא רח"ל. והאמת היא שצריכים להתחיל לשוב מיד, ללא שום חשבונות של הצטדקות, אלא להפסיק לעסוק ברכילות ולשון הרע, ולברוח מכל מיני מחלוקת, ולקבל על עצמו שלפחות מהיום לא יחטא יותר לאנשים. ובכלל, אהבת ישראל אפשר לקיים ולהרבות גם אם עדיין לא

כ"ק אדמו"ר מזוטשקא שליט"א: בתפילות של שבת קודש יש כח לרומם אותנו מעל כל הבלי העולם ולהצילנו ממים הזידונים, אבל לכך צריך דעת, ולכן על כל אחד ואחד להכין את עצמו כראוי לשבת קודש ובכך יזכה לקבל דעת... ובוודאי יזכה להשיג טעם בתפילה.

אלו הם ההשפעות שמקבלים ישראל מכח השבת, "נח איש צדיק תמים היה בדורותיו" דהיינו את ההשגות שקיבל נח מכח דורותיו, וכנ"ל.

והנה איתא בשפת אמת שהשבת קודש היא כמו תיבת נח מששת ימי המעשה שהם ימי חולין, והשבת מצלת אותנו מכל הטרדות והעסקים הגשמיים. ומהבעש"ט איתא עה"פ "בא אתה אל התיבה", שבשעת התפילה יש ליכנס אל תוך תיבות התפילה ולכוון באותיותיהם ותיבותיהם. ובצירוף שניהם אפש"ל ד"תיבת נח" היינו התפילות של שבת קודש, דמכוחם אנו ניצולים מהמים הזידונים המחשבים להטביענו בששת ימי החול. וכן אנו רואים דאיתא שמזמור שיר ליום השבת הוא ר"ת "למשה", ובשעה שאומרים מזמור זה בקבלת שבת עומד משרע"ה ומחזיר הכתרים לישראל, כדאיתא מהאריז"ל. ונראה מזה שהרבה מן ההשפעות של שבת קודש היא תיבת נח מקבלים בשעת התפילה ע"י תפילה ראויה בכוונה ובהתבוננות באותיות התפילה.

וכן נראה מדברי הבעש"ט שפירש דברי הגמ' (בבא בתרא קמו). על הכתוב כל ימי עני רעים (שכל ימיו הוא רעב), ומקשה הגמ' והא איכא שבתות וימים טובים (שבהם הוא מקבל צדקה ואוכל לשבוע), ותי' דכיון דשינוי וסת תחילת חולי מעיים (שינוי האכילה שהוא מורגל בה מביא לחולי מעיים), א"כ נמצא דאף בשבת הוא מצטער בחוליו. ופי' הבעש"ט ז"ע דכוונת הגמ' על עני בדעת דהיינו עם הארץ שאינו מרגיש שום תענוג וטעם בתורה ותפילה שלו ולכך כל ימיו רעים. ומקשה הגמ' והאיכא שבתות וי"ט שבהם אפשר להשיג יתר טעם בתורה ותפילה, ותי' דכיון שהוא משנה בהם מהרגל התפילה שלו הרי הוא מלא גאווה על כך וא"כ אף תפילה זו אינה נחשבת.

ומשמע דוודאי בתפילות של שבת קודש יש כח לרומם אותנו מעל כל הבלי העולם ולהצילנו ממים הזידונים, אבל לכך צריך דעת, ולכן על כל אחד ואחד להכין את עצמו כראוי לשבת קודש ובכך יזכה לקבל דעת ממשרע"ה שהוא הדעת של עם ישראל, ובשבת הוא נותן לכולם מבחינה זו, ומשפיע מבחינת הענוה שהי' משה עניו מכל האדם, ובוודאי יזכה להשיג טעם בתפילה ולא יקלקל אח"כ ע"י גאות חלילה.

(כ"ק אדמו"ר מזוטשקא שליט"א - נחל עדניך)

איתא בשפת אמת שהשבת קודש היא כמו תיבת נח מששת ימי המעשה שהם ימי חולין, והשבת מצלת אותנו מכל הטרדות והעסקים הגשמיים. ומהבעש"ט איתא עה"פ "בא אתה אל התיבה", שבשעת התפילה יש ליכנס אל תוך תיבות התפילה ולכוון באותיותיהם ותיבותיהם. ובצירוף שניהם אפש"ל ד"תיבת נח" היינו התפילות של שבת קודש, דמכוחם אנו ניצולים מהמים הזידונים המחשבים להטביענו בששת ימי החול.

יונה מצאה בו מנוח

בפרשתן אלה תולדות נח, נח איש צדיק תמים היה בדורותיו, את האלקים התהלך נח, ובזוה"ק כתב ד'נח' רומז לשבת קודש שהוא יום המנוח.

ועפ"ז כתב זקה"ק בנחל יצחק דיש לרמז "אלה תולדות נח", אלה הם השפעות של נח דהיינו יום השבת קודש שיהודי משומר כראוי, "נח" שתהיה לו מנוחה והרחבת הדעת כל ימות השבוע. ואף אאמו"ר ז"ע הלך בדרך זו ורמז בדברי הכתוב ע"פ מה דאחז"ל כל המשמר שבת כהלכתה אפי' עובד ע"ז כדור אנוש מוחלין לו, והשבת היא גם זמן של תשובה, דשבת בו תשוב ר"ת שבת. והוה "אלה תולדות נח" ההשפעות של שבת הם "נח איש צדיק תמים" שיכול כל אחד להתהפך להיות צדיק גמור.

ואפשר לרמז עוד על דרך זו, דהנה איתא במאור עיניים, על מה שאחז"ל והו"ד ברש"י שיש דורשים אותו לשבח ויש דורשין אותו לגנאי, והקשה דצריך להבין למה יש דורשין לגנאי אם אפשר לדרוש לשבח, ותירץ דהנה כשהצדיק מוכיח את הדור ואינם רוצים לקבל מוסר הוא נוטל מהם את החלק הטוב שלהם, והוה אמרם ז"ל (חגיגה טו.) זכה נוטל חלקו וחלק חברו בגן עדן ולא דווקא בעוה"ב אלא אף בעוה"ז. והוה כוונת הדורשין לגנאי שאף הם דורשין שבחו, שהדרגות וההשגות שקיבל עד היותו איש צדיק תמים זה היה "בדורותיו" מכח דורו שלא קיבלו את תוכחת המוסר שלו ובזוה קיבל אף את החלק הטוב שלהם.

והביא מה דאחז"ל דבשעה שאמרו ישראל נעשה ונשמע ירדו מלאכי השרת וקשרו לכל אחד שתי כתרים, ואחר שחטאו בעגל נטלו מהם ומשרע"ה זכה ונטלן. והוה גם בבחינה הנ"ל דכשהדור חוטא מקבל הצדיק את כל ההשגות של הדור. ואיתא מהאריז"ל דבשבת קודש משה רבינו מחזירם לישראל, ובזוה פירש את הנאמר ישמח משה במתנת חלקו, וכתב דמשה רבינו הוא גלגול נשמתו של נח דדור המדבר המוה גלגול של דור המבול.

ולפי דבריו נמצא שכל אחד מישראל מקבל בשבת קודש את ההשגות שמשרע"ה קיבל מכל ישראל שהם ההשגות שקיבל נח מדורו. ובזוה נוכל לרמז עוד בדברי הכתוב "אלה תולדות נח", פי'

אוצרות הפרשה

הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א: כתב רבינו האור החיים הק': ואין מציאות להשגה זו זולת באמצעות התורה, כאומרם (קדושין ל:) אם פגע בך מנוול זה משכחו לבית המדרש, וכן אמרו (שם) אמר הקדוש ברוך הוא בראתי לכם יצר הרע בראתי לו תבלין שהיא התורה.

וכתב רבינו האור החיים הקדוש זיע"א בפרשת צו (ויקרא ז לז): על דרך אומרו (תהלים נ כג) 'זובח תודה יכבדנני', ודרשו ז"ל (סנהדרין מג:): זה הזובח יצרו. והזובחה הוא שינצחהו ובחינת הנצחון הוא בורר ממנו בחינת הטוב אשר אנס מאדם הראשון. והנה בחינה זו היא מעלה גדולה אשר יתעצם לזבוח יצרו כמעשה דוד שאמר (תהלים קט כב) 'ולבי חלל בקרבי'. ודבר זה עושה פעולה גדולה בבחינה שאנו משתדלים עליה, ואין מציאות להשגה זו זולת באמצעות התורה כאומרם (קדושין ל:): אם פגע בך מנוול זה משכחו לבית המדרש, וכן אמרו (שם) אמר הקדוש ברוך הוא בראתי לכם יצר הרע בראתי לו תבלין שהיא התורה.

***

על הפסוק (בראשית י ב): 'בני יפת גמור וגמורג ומדי ויגון ותבל ומשך ותיגר', פירש הרה"ק האביר יעקב זיע"א שהכוונה היא על לימוד התורה, שזהו 'בני יפת' - תולדות היצר הטוב, 'גמור' - לגמור וללמוד תורה, ועל זה סיים הפסוק 'ותבל ומשך ותיגר': בא לרמוז על מה שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (קדושין ל:): דהתורה היא תבלין ליצר הרע, ואמרו גם כן 'אם פגע בך מנוול זה משכחו לבית המדרש'. וזהו שאמר 'ותבל' - התורה שאדם לומד היא תבלין ליצר הרע, דאם פגע באדם ימשכחו לבית המדרש, מקום שבעלי תריסין עומדים, וזהו 'משך ותיגר'.

(הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א - ספיר ויהלום)

רבי אהרן כהן זצ"ל, קרא אליו את הבחור וניסה להניא אותו מצעד זה, אך ללא הועיל. הבחור היה שבוי בין חבלי היצר ונותר עיקש בדעתו. התחקה רבי אהרן אחרי ארחות חייו של אותו בחור, כדי לדעת כיצד ניתן עוד להשפיע עליו, ואז גילה שהבחור מבקר מפעם לפעם ב'טיש' של הרבי מגור, הרה"ק הבית ישראל זיע"א. הטריח ראש הישיבה את עצמו לביקור במעונו של הרבי, עמו

לאבן שפנה אל הרה"ק השפת אמת זיע"א וביקש לדעת איזה ספר מוסר ראוי לו ללמוד, אמר השפת אמת: "כי היצר יודע לתת עצה אפילו עם החובות הלבבות, וכן עם כל ספר אחר, מלבד הגמרא, לזה אין ליצר הרע כל שייכות". ובתוך דבריו במכתב שכתב השפת אמת לבנו האמרי אמת כתב: "כי הרבה יותר זוכה האדם על ידי תורה מעל ידי שכלו ורעיונותיו, בפרט בימי הנעורים".

היה בקשרי ידידות, וסיפר לו על מצבו הרוחני של הבחור. באחד הימים הבאים הזמין הרבי מגור את הבחור אליו, גלגל עמו בשיחה ולבסוף הצליח לשדלו להישאר בישיבה. משאך נודע לו לרבי אהרן על החלטתו של הבחור להישאר בין כתלי הישיבה הוא פרץ בשמחה והתרגשות שלא ניתן לתארן במילים ('הכהן הגדול מאחיר').

***

משכחו לבית המדרש

לאברך שפנה אל הרה"ק השפת אמת זיע"א וביקש לדעת איזה ספר מוסר ראוי לו ללמוד, אמר השפת אמת: "כי היצר יודע לתת עצה אפילו עם החובות הלבבות, וכן עם כל ספר אחר, מלבד הגמרא, לזה אין ליצר הרע כל שייכות". ובתוך דבריו במכתב שכתב השפת אמת לבנו האמרי אמת כתב: "כי הרבה יותר זוכה האדם על ידי תורה מעל ידי שכלו ורעיונותיו, בפרט בימי הנעורים".

הרה"ג רבי דב בעריש איינהורן, אב"ד אמסטוב וחתנו של הרה"ק השפתי צדיק מפילץ זיע"א, ישב בתקופה שלאחר נישואיו סמוך על שולחן חותנו בחצר הקודש בגור. שנה אחת, בראש חודש אלול, נכנס אל השפת אמת לשמוע מפה קדשו דברי הדרכה, ושאל: באיזה ספר מוסר ילמד בימים אלו שצריך לעורר הלב ליראה ולתשובה? ענה השפת אמת ואמר לו: "שמעני בעריש'ל, כל ספר מספרי יראים יקר וטוב, אבל מהתעמקות בסוגיא של 'מנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי כלום' יכול אתה להגיע עד רום כל המעלות והמדרגות במוסר ובריאה" ('ממעונות אריות').

***

אל ישיבת 'כנסת ישראל - חברון' הגיע פעם בחור היישר ממוסד תיכוני, כשלאחר תקופה קצרה שבמהלכה לא הצליח להתפכח מאשליית העולם שבחוץ החליט לנטוש את הישיבה ולהתגייס לצבא רח"ל. משנודע הדבר לראש הישיבה, הגאון

להגות בפרשת השבוע עם האוצר הכלום

מרכז הזמנות: 1800-22-55-66 ובחנויות הספרים המובחרות

תשובות אקטואליות

מבית הוראה אביר יעקב

השבוע במדור:

אכל מזונות בקידוש בביכ"ס ואח"כ סעודה שניה בביתו ושכח "רצה" האם יחזור? | תפילה קודם הנץ בעמידה או בזמן בישיבה | האם מותר לתרום דם בעד תשלום

אוכלים סעודת היום בבית, ולדעת הגר"ז יוצאין ידי חובת סעודת שבת במזונות של פה"ב (כמ"ש בשו"ע הגר"ז סי' קפ"ח סי' בהג"ה), ואי נימא דא"צ כוונה (והיינו לשיטת הרמב"ם והשו"ע דבמידי דאכילה א"צ כוונה, ולמה שנסתפקנו - הרי גם לשאר הפוסקים דס"ל דבמידי דאכילה צריך כוונה - יש לצדד דבסעודות שבת א"צ כוונה), א"כ אף שהוא מכוון לצאת סעודה שניה במה שיאכל בביתו לחם בשר ודגים, מ"מ יוצא סעודת שבת במה שאוכל המזונות, וא"כ מה שאוכל בביתו זהו סעודה שלישית, ואם שכח רצה אינו חוזר.

מיהו למה שביארתי במק"א (עיין בסימן להלן) דסעודת היום הסמוכה לאכילת מזונות נחשב הכל כסעודה אחת, ויוצא בה ידי חובת סעודה שניה, א"כ אם שכח רצה חוזר כדין סעודה שניה, ומיהו אין הדבר ברור אצלי בכדי להכריע. ולמעשה אפשר שיש לנהוג כמב' בקה"י (ברכות סי' כ"ה) להחמיר ליטול שוב את ידיו ולברך ברהמ"ז עם רצה ולפטור בזה אכילתו הראשונה.

ומיהו נלע"ד שאם אכל גם לעקיף שלהרבה מגדולי הפוסקים זהו פת ממש, כיון שאינו ממולא בכיסנין להתענג, בזה אפשר לתלות שיוצא סעודת שבת בקידוש בבית הכנסת ואין צריך לחשוש כ"כ ליטול ידים פעם נוספת ולברך עם רצה כמ"ש לעיל. (וע"ע בדברינו במוע"ז ח"ז סי' קי"ד שפקקנו שם דאפי' אי לעקיף דינו כפת ומברכין עליו המוציא, מ"מ אינו יוצא בו סעודת שבת, הואיל ועיקרו להתענג, מ"מ למעשה יש לסמוך שדינו כפת ויוצא בו סעודת שבת).

הגאון רבי משה שטרנבוך שליט"א ראב"ד העדה החרדית מח"ס תשובות והנהגות

המצוה הוא במה שהגברא עושה ציווי הבורא כגון שופר לולב וכדו', אז צריך כוונה. (עיין מוע"ז ח"א סי' כ"ו).

והדבר מצוי למעשה שעושים קידוש בביכ"ס ואוכלים מזונות של פת הבאה בכיסנין, ואח"כ

אכל מזונות בקידוש בביכ"ס ואח"כ סעודה שניה בביתו ושכח "רצה" האם יחזור?

שאלה: אכל פת הבאה בכיסנין בקידוש בביכ"ס ואח"כ אכל סעודה שניה בביתו ושכח לומר רצה אם צריך לחזור?

תשובה: הנה מצות סעודת שבת לדעת הלבוש (סי' רצ"א) היא דאו', ויש חולקין שמצותו מדברי קבלה, מקרא דוקראת לשבת עונג.

והנה לשיטת הרמב"ם והשו"ע (סי' תע"ה ס"ג) דבמצוה א"צ כוונה משום דבמידי באכילה שע"כ נהנה גרונו א"צ כוונה, א"כ גם מצות סעודת שבת שהוא מידי דאכילה א"צ כוונה (ומיהו י"ל דבקידוש שעושים בביכ"ס הכוונה בסתמא שלא לשם סעודת שבת גרע, ולכו"ע בלא כוונה אינו יוצא בו סעודת שבת).

אבל יש להסתפק לשיטת הפוסקים דמצוה צריך כוונה דס"ל דאף מידי דאכילה צריך כוונה, האם מצות סעודת שבת צריך כוונה, וכשלא נתכוון למצות סעודת שבת אינו יוצא, או דבמצות סעודת שבת המצוה הוא שמתענג, וא"כ אפילו בלא כוונה קיים מצותו כיון שהמטרה התקיימה שהאדם התענג, ודמי למעקה וכיבוד או"א דא"צ כוונה כיון שהמצוה הוא התכלית שיהא מעקה ושנעשה רצון אביו, וא"כ אפי' אינו מכוון יוצא, שכיון שהמטרה הושגה בזה שיש כאן מעקה, קיים מצותו, ורק במצוות שאין המצוה התכלית, אלא

שאלות ניתן לשלוח למייל: rav@abiryaakov.com

קו 'מחוברים' לשאלות בהלכה 02-803-9999
תשובות בהלכה מפני הרבנים הגאונים שליט"א

הרב יצחק אברהמוביץ' | הרב יצחק מאיר אדלר | הרב אברהם מרדכי ארשטר | הרב פנחס כלוי | הרב ישראל ברלינר | הרב אהרן מרדכי גרין | הרב שנח דוידוביץ | הרב ישראל הורנצ'יק | הרב ברוך וידיסלבסקי | הרב ישראל זילברברג | הרב שאול משה טיטלבוים | הרב אברהם מרדכי לוינגר | הרב יחיאל מיכל לנדאו | הרב יחיאל רבינוביץ | הרב רפאל יצחק רזמרין | הרב שלמה חיים רזמרין | הרב משה רוטשטיין | הרב שמעון רוסק | הרב ישראל שאהן | הרב אברהם יהודה שטיין | הרב שמואל יוסף שטיצברג | הרב יוסף מרדכי שלמון

תשובות אקטואליות

מבית הוראה אביר יעקב

שמונה עשרה בעמידה, למרות שהוא קודם הנץ. כמבואר בשו"ע (פ"ט, ח) שבשעת הדחק כגון יוצא לדרך, עדיף להתפלל בעמידה קודם הנץ החמה מאשר להתפלל במיושב.

ביאור הדברים: דעת השו"ע (שם) שהיוצא לדרך יתפלל כבר לאחר עלות השחר, ואילו קריאת שמע וברכותיה יקרא בדרך לאחר שמונה עשרה, למרות שאינו סומך בזה גאולה לתפילה, וזה עדיף מלהתפלל בדרך במיושב. אך המשנה ברורה (שם מב) הביא מהמג"א שהעולם מעדיפים סמיכת גאולה לתפילה ומתפללים בדרך מיושב. יש להדגיש כי המתפלל בישיבה, אף כשהותר לו כגון הולכי דרכים, הובא בשו"ע (צ"ד, ט) שאם הגיע לאכסניה קודם שעבר זמן תפילה, צריך לחזור ולהתפלל בעמידה. הרי שהתפילה בעמידה היא מעיקרי תפילת שמונה עשרה ונקראת 'תפילת העמידה'. ובציוני הלכה - תפילה (קס) הרחבנו בזה שרבינו הגרי"ש אלישיב החמיר בזה.

הגאון רבי בני ציון הכהן קוק שליט"א ראש בית הוראה הכללי ירושלים גאב"ד מרכז פתח תקוה

תפילה קודם הנץ בעמידה או בזמן בישיבה

שאלה: מתעתד לטוס השכם בבוקר בזמן תפילת שחרית, ולא יוכל להתפלל בעמידה בשעת הטיסה. האם עדיף להתפלל קודם הטיסה בעמידה, למרות שהוא קודם הנץ, או להתפלל בטיסה בישיבה.

תשובה: ראשית יש לדעת, כי בדרך כלל אין קושי להתפלל במטוס בעמידה, ללא שום הפרעה לנוסעים או לאנשי הצוות. וכן נהגתי בעצמי פעמים רבות.

לגופם של דברים אם לא יצליח לקרא קריאת שמע ולהסמיכה לשמונה עשרה, קודם זמן 'משיכיר בין תכלת ללבן' בשדה התעופה, עדיף להתפלל במטוס כסדר, למרות שהיא במיושב. אמנם אם יכול להספיק לקרוא ק"ש וברכותיה לאחר זמן 'משיכיר', עדיף לעשות כן ולהתפלל

זה שהוא צריך להמעות. ומסיק: בחבלה זו להוציא דם ע"פ השגחת הרופאים יש טעם גדול שלא לאסור, דהא מצינו שבדורות הקודמים היו נוהגין להקיז דם אף רק לאקולי כמפורש בגמ' שבת קכ"ט וגם איתא שם אמר שמואל פורסא דדמא כל תלתין יומין בנעוריו עד ארבעים שנים ואח"כ עד ששים שנה אחת לשני חדשים ואף אחר ששים אחת לג' חדשים עיין שם ברש"י ובהגהות מימונית פ"ד מדעות בשם ר"ח איתא גירסא אחרת דלא כבר"ח הנדפס, ולכן אף שנשתנה אח"כ כמו בזמן הרמב"ם כדכתב בפ"ד מדעות הי"ח שיקיז רק בצריך לזה ביותר ואחר חמשים שנה לא יקיז כלל ועיין בכ"מ, ועתה נשתנה עוד יותר שאין מניחין להקיז כלל, מ"מ ודאי גם עתה איכא גם רפואה בזה דלא יהיה שינוי גדול כ"כ, וגם היום מוציאים הרופאים כמעט בלא צער, ולכן אפשר אין לאסור בחבלה זו דהקזת דם, והרוצה להקל אין למחות בו כיון שהיא סברא גדולה.

אבל בשו"ת משנה הלכות (חלק ד' סימן רמ"ה) אוסר לתרום דם בשביל ממון, כיון דהקזת דם חבלה הוא ואסור לחבול בעצמו לצורך ממון, אסור להשתתף בנתינת דמים בכל אופן אם לא בפקוח נפש, או שהוא לרפואתו.

הגאון רבי אשר אנשיל שווארץ שליט"א מח"ס מעדני אשר וראש כולל צאנז בבית שמש

האם מותר לתרום דם בעד תשלום

שאלה: האם יש איסור לתרום דם רק כדי לקבל כסף על זה משום דחובל בעצמו?

תשובה: בפרשתן (ט, ה) וְאֵךְ אֶת דְּמָמְכֶם לְנַפְשֵׁיכֶם אֲדַרְשׁ. מכאן ילפינן בגמרא ב"ק צ"א ע"מ ב' שאסור לו לאדם לחבול בעצמו, ומסיק בגמ' שאין ראייה מכאן דדילמא כאן מיירי במיתה וילפינן משאר מקומות.

יש לחקור מי רוצה לתרום דם רק כדי להרויח ממון שעכשיו אין צריכים את דמו לחולה ואין חשש פקוח נפש כגון בתרום לנכרי האם יש איסור לחבול בעצמו או דילמא לצורך ממון ליכא איסור לחבול בעצמו.

הנה בפסקי תוספת ב"ק ס"ק רט"ו כתב אסור לחבול לצורך ממון, א"כ חזינן להדיא דאסור לחבול לצורך ממון, לפי זה יהא אסור להקיז כשעושהו רק לצורך ממון.

וכן כתב בים של שלמה ב"ק פרק ח' ס"ק נ"ט שאסור לחבול ולבייש עצמו בעבור צורך ממון.

הנה בשו"ת אגרות משה חושן משפט חלק א' סימן ק"ג נשאל האם מותר להניח להרופאים

להוציא ממנו דם להכין בעבור חולים שיצטרכו לזה כדרך הרופאים בזמננו שמכניסין דם אדם לחולים מסוכנים לרפואתם והוא באופן שאין בזה דין הצלת נפש משום שעדיין אין כאן חולה אך מכינים להחולים שיזדמנו ומי יודע אם יבא הדם הזה שיוציאו ממנו לחולה שדוחים איסורים בשבילו, אם ראשי בשביל הרייח שמשלמין בעד

שאלות ניתן לשלוח למייל: rav@abiryaakov.com

פניני הלכה מתוך תלמוד בבלי
המבואר מתיבתא על סדר הדף
היומי שילמד השבוע

פניני הדף היומי

מסכת בבא בתרא דף קלא-קלז

אומדנא, למה יש כאן מחילה כלל (עיין בילקוט ביאורים). אמנם לדעת המהרש"ל שמועילה מחילה בלב, מובן היטב. שמחילת הכתובה מועילה גם ללא אומדנא שבגדר 'דברים שבלב כל אדם', וכאמור לעיל, שמחילה בלב מועילה. אין הנידון אלא על התנאי שבמחילה זו, שדעתה היא להתנות שאם יבוא בעל החוב ויטרוף לא תהא כתובתה מחולה למפרע. תנאי זה אינו מועיל בלב אלא אם כן הוא דברים שבלב כל אדם, והסובר שאין כאן תנאי ודאי סובר שאין הולכים אחר אומדנא שאינה ברורה.

איסור העברת נחלה, והעברת הנחלה מישמעאל ליצחק

במשנה: הכותב את נכסיו לאחרים והניח את בניו מה שעשה עשוי אלא אין רוח חכמים נוחה הימנו (בבא בתרא קלא, ב).

בגמרא נאמר שהמעביר נחלה מבניו אין רוח חכמים נוחה הימנו, ואפילו אם נותן את נחלתו להקדש (ראה בחידושי הר"ן כאן ד"ה הכותב). מפני כך פסק הרמ"א (חו"מ סי' רנב ס"ב) שאם מצוה אדם שיעשו עם נכסיו את הטוב ביותר שאפשר לעשות בהם, יש ליתנם ליורשיו, שזהו הדבר הטוב ביותר, וכאמור כאן בסוגיא.

המפרשים תמהו שאם כן כיצד העביר אברהם את נחלתו מישמעאל ומבני הפילגשים, ונתנה ליצחק (ראה בראשית כד י וברש"י, ושם כה ה-ו). ונאמרו בקושיו ז' יישובים רבים:

א. המהרש"א (ח"א סנהדרין צא. ד"ה ויתן) כתב שישמעאל היה בן שפחה ואינו ראוי לירש, ומבני פילגשים אין איסור להעביר נחלה. [וכתב בהעמק דבר (בראשית כה ו) שאף שמדין תורה יורשים בני הפלגשים, מכל מקום היה המנהג להקל בהם כמו שמצינו בפתח שאמרו לו אחיו (שופטים יא ב) 'לא נתחל בבית אבינו'.

ב. הברא שבע (סנהדרין צא). כתב שאיסור ההעברה מבן רשע, הוא שמו יצא בן כשר מאותו בן שממנו הוא מעביר את הנחלה. וכאן ידע אברהם ברוח הקודש שלא יצא מהם זרע כשר, ולפיכך העביר מהם את נחלתם.

ג. בבית האוצר (מערכת א אות ג ד"ה והנה מצאתי) כתב בשם המגיד מירשים (פרשת מטות מסעי) שאיסור העברה מבן רשע לבן צדיק, הוא משום סוד גדול. וכתב ליישב על פי זה, שידע אברהם שסוד זה אינו שייך בהעברה שעשה.

כשם שנתקשו המפרשים על העברת הנחלה מישמעאל, כך גם הקשו על כך אביו של רבי אליעזר, שבמדרש (ב"ר פמ"ב אות א) נאמר הורקנוס שהעביר את הירושה משאר בניו ונתנה לרבי אליעזר בלבד. ביפה תאר (שם ד"ה כל נכסי) כתב ליישב זאת עם חידוש דין, והוא שמבואר בפרקי דרבי אליעזר (פ"ב) שאחיו ייעצו את אביהם לנדומו מנכסיו, ובוז מובן מה שהעביר אותם עצמם מן הנכסים, משום שעשה להם את אשר זממו לעשות [וראה בשדי חמד (מערכת למ"ד כלל ג אות ח) מה שתמה על כך].

פעמים רבות מצוי שאדם מוחל בליבו על חובות ממון שחביריו חייבים לו, אם מפני שמדובר בסכומים קטנים, אם מפני שחובות אלו נשכחו על ידם והוא בוש לתובעם, ואם מסיבות אחרות. מאחר שאיש אינו יודע במחילתו, עשוי הוא לפעמים לחזור בו ממחילתו, ולשוב ולתבוע את חבירו בחוב זה שכבר מחל עליו בעבר בליבו. יש לברר האם אכן מותר לו הדבר. עיתים גם קורה כי החייב בא ופורע מרצונו. אם אכן אינו יכול בו מן המחילה, עליו להודיע לאותו בעל חוב, כי באמת אינו חייב כלל, ונתנתו אינה אלא מתנה. אם לא כן, ממון זה גזול הוא אצלו.

קוטב הספק היא השאלה האם מחילה מועילה בלב. שאר עניינים שבממון אינם מועילים כאשר הם נעשים בלב בלבד, ואין איש יודע מהם, וכמו שאמרו בקידושין (מט:ג-ד). 'דברים שבלב אינם דברים', ושעל כן נאמר שם שאין להטיל תנאי במקח כאשר התנאי הוא בלב, וכיוצא בדבר. לעומת זאת, גם דבר שנעשה בלב חל כאשר הוא בגדר 'דברים שבלבו ובלב כל אדם', והיינו שהוא ידוע וברור לכל, ואינו רק בליבו של העושה.

בשאלה זו נחלקו האחרונים. הקצות החושן (סי' יב ס"ק א) מביא את המהרש"ל (בביאורו לסמ"ג עשין מח) שכתב שאם מחל אדם בליבו לחבירו, ועתה רוצה להתנקם ממנו ולתבוע, עליו תביעתו תביעה, שכבר חלה המחילה ופקע החוב. ראייה לדבר הביאו מהאמור בכתובות (קד). שאם לא תבעה האשה את כתובתה במשך עשרים וחמש שנה, שוב אינה יכולה לתבוע אותה, לפי שמחלה עליה. מחילה זו היא ודאי מחילה בלב, שאין לנו ראייה שמחלה בפה ובפני עדים, ואף על פי כן חלה המחילה.

הקצות החושן (שם) חולק על כך וכותב שהדבר פלא בעיניו, אחר שכל דיני ממונות אינם נחתכים אלא על סמך דיבור ממש, ושום דבר אינו מועיל כאשר הוא נעשה במחשבה. אפילו הפקר והקדש ונדר [מלבד קדשי מזבח שיש דרשה מיוחדת ללמד שמועיל הקדשם בלב].

לדעת הקצות החושן אין להוכיח מהאמור בכתובות שם, משום ששם דברים שבלב כל אדם הם שמחלה על כתובתה, ואין ללמוד למחילה בלב שאינה ידועה לאיש. אלא שיש מעירים על דחייה זו, שהלא שם אין ידוע רגע המחילה כלל, ואין אנו יודעים אלא שבתוך כ"ה השנים הללו מחלה על כתובתה בזמן מן הזמנים. וכיון שאין לנו 'דברים שבלב כל אדם' על רגע המחילה, שוב אינה אלא 'דברים שבלב' בלבד, ואם בכל זאת מועילה המחילה מוכח שמועילה מחילה בלב.

גם בסוגיינו מוכח שמועילה מחילה בלבד, שהרי האשה שקיבלה קרקע כלשהו בין הבנים, או באופן דלעיל שכתב לה את נכסיו, שבוז ובוז מוחלת היא על כתובתה, הלא לא אמרה דבר ורק בליבה היא מחלה. אלא שיש לדחות גם כאן שמחילתה היא בגדר 'דברים שבלב כל אדם'. אולם, לעיל אמרה הגמרא שהאומר שבאופן שכתב קרקע לאשתו מחלה על כתובתה ותקיע את שטר הכתובה ואם יבוא בעל חוב ויגבה את הנכסים תפסיד, הסובר כן 'לא אזיל בתר אומדנא', כיון שיש אומדנא שעל דעת שיבוא בעל החוב לא מחלה. והקשו האחרונים שאם אינו הולך אחר

כיצד ישבו הסנהדרין

בגמ': דרש ר' אלעזר בן עזריה לפני חכמים בכרם ביבנה. (בבא בתרא קלא, ב).

בגמרא מובא כי רבי אלעזר בן עזריה דרש לפני החכמים 'בכרם ביבנה'. על משנה זו, הנמצאת גם בכתובות (מט). מפרש רש"י כי 'כרם ביבנה' הוא על שם שהיו יושבין שורות שורות ככרם. לעומת זאת, הרמב"ם בפירוש המשנה בכתובות שם מפרש באופן אחר: 'כרם שם לקיבוץ החכמים שנתקבצו ביבנה באותו הזמן, שנאמר (ישעיהו כז, ב) 'כרם חָמַר עָנָו לָהּ'. והיינו שכרם הוא כינוי לכנסת ישראל. [אמנם נראה קצת מלשונו שהקיבוץ נקרא כרם]. פירוש שלישי שהוא מורכב משני הפירושים יחד, נמצא בפירוש הרמב"ם לעדויות (פ"ב מ"ד): 'כרם שם לקיבוץ החכמים שנתקבצו ביבנה, וזה לפי שהם דומים בישיבתם שורות שורות ככרם, וה' יתברך קרא כנסת ישראל כרם, שנאמר (ישעיהו ה א) 'כרם הָיָה לְיִדְיָ'.

דברים אלו, שבסנהדרין ישבו שורות שורות, סותרים את האמור בכמה מקומות (ראה למשל בסנהדרין לו:). שסנהדרין ישבו בחצי גורן עגולה [וראה בהון עשיר (סנהדרין שם פ"ד מ"ג, וצ"ע לו בפני מבין בסנהדרין שם ד"ה מתני' סנהדרין), שמבאר שדימו זאת לגורן, אף שיכלו לדמותם ללבנה, שאף היא חצי עיגול, לרמוז שהם מבררים הבר מהתבן כגורן].

מעניין כי רבי יהונתן מלוניל בפירושו ליבמות (מג. ד"ה בכרם) מפרש לפי שהיו יושבין סנהדרין גדולה כמין כרם בעיגול, שהיא שתיים מכאן ושתיים מכאן ואחד יוצא זנב, כדי שיהיו רואין אלו את אלו. ולדבריו לא קשה כלל, כי כרם ועיגול היינו הך. אלא שעדיין קשה לפירושה של שאר הראשונים שחילקו בין כרם לבין עיגול.

אמנם בתלמוד ירושלמי בברכות (פ"ד ה"א) יש למצוא את התשובה לכך. בגמרא שם נאמר כי ביום שהעבירו את רבן גמליאל מנשיאותו ומינו את רבי אלעזר בן עזריה, נתווספו ספסלים רבים בבית המדרש. ואמרו שם, 'וכמה ספסלין היו שם, רבי יעקב בר סיסי אמר שמונים ספסלין היו שם של תלמידי חכמים חוץ מן העומדים לאחורי הגדר, רבי יוסי ב"ר אבון אמר שלוש מאות היו שם חוץ מן העומדים לאחורי הגדר, כהא דתנינן תמן ביום שהושיבו את רבי אלעזר בן עזריה ביישיבה, תמן תנינן זה מדרש דרש רבי אלעזר בן עזריה לפני חכמים בכרם ביבנה, וכי כרם היה שם, אלא אלו תלמידי חכמים שהיו עשויין שורות שורות ככרם'. נמצא שהשורות ככרם היו של תלמידי החכמים שבבית המדרש, ולא של הסנהדרין עצמה, ולפיכך לא היה חשש בכך שהם יושבים בשורות ולא בכחצי גורן עגולה [ויתכן שהסנהדרין ישבה בכחצי גורן עגולה, ותלמידי החכמים היו יושבים שורות שורות לפניה].

מחל לחבירו על חובו ונמלך לחזור בו

בגמ': איתמר נמי אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן כיון שעשאה שותף בין הבנים אבדה כתובתה וכו' (בבא בתרא קלב, ב).

לסמוך על גימטריא להלכה

בגמ': אמרו עליו על רבן יוחנן בן זכאי שלא הניח מקרא ומשנה וכו' וגמטריאות. (בבא בתרא קלד, א).

בגמרא נאמר שרבי יוחנן בן זכאי היה בקיא בגימטריות. מצינו שהרבה דיני תורה נלמדים מגימטריות, כמו 'תם נזירות שלושים יום' שנדרש מ'קדוש יהיה' (במדבר ו ה), 'היה' בגימטריא שלושים (נזיר ה.). ואמנם אין דרך לימוד זו נמצאת בברייתא דרבי ישמעאל בין שלוש עשרה מידות שהתורה נדרשת בהן, אף שהיא נמצאת בברייתא של רבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי, שמנה שלושים ושתיים מידות שהאגדה נדרשת בהן (מידה כט).

ואמנם הרמב"ם בפירושו המשניות לנזיר (פ"א מ"ג) כתב שדין זה שנזירות היא שלושים יום, הוא מקובל ביד חכמים, והדרשה אינה אלא אסמכתא. וכן כתב הרא"ש בנזיר (ה. ד"ה יהיה) שאין הגימטריא מקור לשום דין, אלא אסמכתא בלבד, שהרי אינה משלוש עשרה מידות שהתורה נדרשת בהן. וכתב התשב"ץ במגן אבות (אבות פ"ג מ"ו) שלכן אמרו חז"ל (אבות שם) ש'גימטריאות פרפראות לחכמה', משום שאין העיקר אלא פרפרת בלבד.

לעומת זאת הר"ש מקינון, בפירושו לברייתא של רבי אליעזר ברבי יוסי הגלילי, כותב שמה שלא מנה רבי ישמעאל את הגימטריאות בין שלוש עשרה המידות, הוא משום שאינו סובר את הילפותות הנ"ל שנלמדות מהגימטריאות והוא לומד אותן מדרשות אחרות (ספר כריתות, הקדמה לנתיבות עולם, מידה כט), ולפי זה מנין שלוש עשרה מידות שנוי במחלוקת תנאים ואמוראים.

ערב שאינו יודע אם נפרעה ההלואה

בגמ': לעולם אימא לך חייב ושאני הכא דכמנה לאחר בידך דמי. (בבא בתרא קלה, ב).

אדם לווה, והעמיד ערב על הפרעון. בהגיע מועד פרעון ההלואה, טען הלוה שפרע, ואינו רוצה לשלם. כיון שאין למלוה עדים, אינו יכול לחייב את הלוה, שהוא טוען ברי כנגדו. במקום זאת הלך אל הערב ותבעו לשלם. הערב אינו יודע אם היה פרעון או לא, ועל כן לכאורה עליו לפרוע, שהרי הוא חייב בחיוב גמור, ואינו יודע אם פרע או לא [ראה בערך שי (סוס"י קל) שחיובו הוא כאילו לווה בעצמו, אלא שאינו חייב אם פרע הלוה]. אמנם הלוה אומר שפרע, אולם בסוגיא מבואר שאם אין הבעל דין טוען ברי, אלא אדם אחר טוען זאת, שאין טענתו מועילה לפטור את החייב, משום שאין ברי מועיל על ידי אחר. לפי זה, כיון שאין הערב עצמו טוען שפרע, אלא

הלוה טוען עבורו, לכאורה יש לחייבו כדין מי שלוה ואינו יודע אם פרע.

יש ליישב שאלה זו בכמה אופנים:

א. דעת הנתיבות המשפט (סי' לט סק"י) שטוענין לערב כפי שטוענים ליורש ולוקח, ולפיכך טוענים לו שנפרע החוב, והרי זה כאילו טען בברי שפרע. [ועיין בקצות החושן (שם סק"ה) שחולק על הנתיבות המשפט וסובר שאין טענין בזה].

ב. מה שאין ברי מועיל על ידי אחר, טעם הדבר הוא משום שנאמנות ברי היא משום דין טענה, ולא משום דין עדות, ואין טענה מועילה אלא כאשר טוען אותה בעל דין. כאן שגם הלוה נחשב בעל דין, מועילה טענתו גם לערב.

ג. כתב בשו"ת ושב הכהן (סי' מג) שלגבי לווה וערב אין לחלק אותם זה מזה ולפסוק לגבי זה חייב ולגבי זה פטור, כיון שהכל נחשב חוב אחד, אפילו שכל אחד מחוייב מצד עצמו. הושב הכהן אומר זאת לשיטת שאפילו ערב-קבלן נפטר בטענת הלוה. ויתכן שאף החולקים שם, מודים שבערב רגיל נחשבים שני החובות כחוב אחד, ואף שכל אחד מחוייב מצד עצמו מועיל הדבר לגבי זה שטענת הלוה תפטור את הערב.

אתרוג שיתן במתנה על מנת להחזיר ונפסל

בגמ': אמר רבא אתרוג זה נתון לך במתנה ע"מ שתחזירהו לי, נטלו ויצא בו החזירו יצא. לא החזירו לא יצא וכו'. (בבא בתרא קלז, ב).

מצוי הדבר שאנשים נוטלים את אתרוגו של אדם אחד, הנותן להם במתנה על מנת להחזיר, אולם אין הם מחזירים לו את האתרוג מיד, אלא מעבירים הם אותו מאחד לשני, ורק לבסוף הוא חוזר אליו. פעמים רבות אירע שהאתרוג נפל

ונפסל אצל אחד מאלו, והוא לא חזר לבעליו, משום שאין חזרתו חזרה אלא כשהוא כשר, כמובן. לכאורה כולם לא יצאו ידי חובתם, שהרי לא חזר האתרוג לבעליו, וכן מבואר בכף החיים (סי' תרנח ס"ג).

אולם כאשר אירע מעשה כיוצא בזה אצל החזון איש, שרבים בירכו על אתרוגו אולם הוא נפסל קודם שחזר אליו, הורה החזון איש שראוי להחמיר ליטול שוב אתרוג אחר, אולם מעיקר הדין יצאו ידי חובה.

סברת החזון איש היתה שמכיון שהוא עצמו הרשה למברכים להעביר את האתרוג מאחד לשני, והעברה זו היא קיום רצונו, על כן היא נחשבת קיום התנאי, וכביכול לא היה התנאי על מנת שתחזירהו לי, אלא על מנת שתתנונו למי שארצה. על כן יצאו כולם ידי חובה, אף שהאתרוג לא חזר ממש לבעליו.

כל זאת רק מפני שרצון הבעלים היה להעביר את האתרוג. אם הבעלים לא עסק בכלל, אלא המקבל [שהוא בעלים לעת עתה בתנאי ששייב] הוא הוא שמעצמו נתן את האתרוג לאדם אחר, הרי שזה אין כאן קיום התנאי, ובאופן זה אם נפסל האתרוג לא יצאו הכל ידי חובה, שהרי לא נתקיים התנאי שעל האתרוג לחזור בעליו, ונמצא שפקעה בעלות כולם למפרע, ולא היה האתרוג שנטלו אתרוגם שלהם.

יש שאמרו שיש דרך להכשיר את נטילת האתרוג, באופן של מחילת התנאי, מאחר שהדין הוא שמי שעשה את התנאי יכול למחול עליו מדין 'אתי דיבור ומבטל דיבור', והמעשה מתקיים ללא תנאי. ועל כן אם כשנודע לבעל האתרוג כי הוא נפסל, מחל מיד על התנאי 'על מנת שתחזירהו לי', נמצא שלמפרע נעשית הנתינה לנתינה גמורה ללא תנאי, ויצאו הכל ידי חובה. אולם אם ברגע הנתינה לא מחל על כך, אכן בטלה הנתינה [וראה עוד במשנה ברורה (סי' תרנח סקט"ו)].

ש"ס עוז והדר מנוקד
מהדורה מיוחדת, תלמוד בבלי מנוקד בתוספת מדרש שיעון 21 כרכים

מרכז הזמנות: 1800-22-55-66 ובחנויות הספרים המובחרות

הגאון רבי צבי הירש חיות אב"ד בראדי

המהר"ץ חיות ל' תשרי תרט"ז

לשבת על הקרקע. ותדע דהרי הרמב"ם בפי המשנה פ"ד דאבות. על ולא קרדום הביא ראיות שגדולי החכמים היו עוסקים במלאכה הביא מן (גיטין ס"ז ע"א) דאמרו גדולה מלאכה שמחממת את בעליה. ולא מכאן מכלל דכאן עשה בשביל למוד התורה. ואמר לשון שמכבדת דעושה מכובד שלא היה יושב ע"ג קרקע.

(הגהות המהר"ץ חיות נדרים מט, ב)

האם למדים מאליהו הנביא דברי תורה

גמרא (ברכות ג, א) באותה שעה למדתי ממנו שלשה דברים. שאין נכנסין לחורבה וכו'.

נ"ב קשה על דברי רש"י (שבת ק"ח ע"א) ד"ה מאי עד שיבא אליהו ויאמר. ופירש"י איסור והיתר אין תלוי בו דלא בשמים הוא ע"ש.

ואיך למד הש"ס דינים אלו מאליהו. ואפשר לומר דאם אליהו אומר דינים מצד הנבואה. אזי שייך לא בשמים היא. ואין נביא רשאי לחדש דבר. אבל אם אומר מלתא בטעמא מה ששמע מפי חכמים אחרים. אזי שומעין לו כמו שמצינו (עירובין מ"ב ע"ב) דרצה הש"ס לומר דהנהו שב שמעתא. אליהו אמרם מה ששמע בבית המדרש ע"ש:

(הגהות מהר"ץ חיות מסכת ברכות ג, א)

גדולה מלאכה שמכבדת את בעליה (נדרים מט, ב).

נ"ב שמעתי להקשות דהרי ר' שמעון בן יוחאי אומר אפשר אדם זורע בשעת זריעה [וכו'] תורה מה תהא עליה (ברכות לה, ב) הרי ששונא הי' את המלאכות. ואין שלימות אצלו רק שלימות התורה לבד.

ואולם אין בזה שום התחלת קושיא. דהרי הך דעשה צנא היה ג"כ בשביל התורה. שעשה את הצנא לישב עליה בבית המדרש. ולא היה צריך

הגאון רבי צבי הירש חיות אב"ד בראדי נולד בשנת תקס"ו בעיר בראדי לאביו הגביר רבי מאיר חיות.

היה גאון אדיר חכם הכולל. ובצעירותו כשהיה בן כ"ג שנה בלבד התקבל לכהן כאב"ד זאלקווא. היה גם כן עשיר גדול, היה קרוב למלכות, פיזר צדקה הרבה ופעל טובות הרבה בעד כלל ישראל אצל שרי המלוכה שהיה כבודו גדול גם בעיניהם.

חיבר הרבה חיבורים ובניהם שו"ת מהר"ץ, מבוא התלמיד, חידושי הגהות על הש"ס שנתפרסמו בשם "מהר"ץ חיות" ונדפסו בסוף הגמ', תורת נביאים, דרכי הוראה, ועוד שאר חיבורים.

בספרו "מנחת קנאות" הכה על ראש אנשי עוון הרבנים המתחדשים, וכארי התנשא לקנאות קנאת ה' צבאות ללחום מלחמת מצוה. המתחדשים והחוקרים והמשכילים שבזמנו רצו לקרב אליו, ולצוד אותו להיות בחבורתם, אבל הוא ז"ל נתן עליהם בקולו, וקרא להם אתם מושכי עוון שתרצו לגדע קרן התורה והיראה, וגרש אותם מחבורתו לבל יתקרבו אליו, ובשבט סופר מהיר דיבר אתם קשות והוכיח עזותם ושקרונם לפני כל העולם כולו. נתבקש לשיבה של מעלה בל' תשרי שנת תרט"ז.

הביא צנא בשביל לשבת על זה בבית המדרש

גמרא רבי שמעון הוי שקיל צנא אכתפ' אמר

הגאון רבי יוסף ענגיל זצ"ל

ב' אתון דאורייתא ועוד א' חשוון תר"פ

הר"י ענגיל. כמאה כתבים יצאו תחת ידו בכל חדרי התורה - תוצר של כתיבה בלתי פוסקת במשך כל היום, למשך רוב ימיו. יש המספרים כי אף בשבתות וימים טובים, ואפילו מתוך שינה היה מזיז את ידיו דרך כתיבה, מרוב הרגלו.

רבי יוסף ענגיל נולד בשנת תרי"ט, גדל לאב שהיה סוחר ות"ח, בתחילה למד עם מלמד אך עד מהרה התחיל ללמוד לבדו ורכש בקיאות רבה. לאחר שהתחתן, הלך להתגורר בעקבות אשתו בעיר בניין אע"פ שהייתה בשטח רוסיה, ועל אף שלא הייתה לו אזרחות רוסית, דבר שחשף אותו להלשנות לא פעם ולא פעמים. במהלך מלחמת רוסיה-יפן בשנת ה'תרס"ו החליטו הרוסים 'להלאים' את הבניין בו השקיעה אשתו של הר"י ענגיל את רוב כספם, והם נאלצו לעקור לקרקא, שם קיבל הר"י ענגיל משרה, תחילה כדיין אך מהרה התמנה לאב"ד. עקב מלחמת העולם הראשונה נאלץ לעקור בשנת תרע"ד לוינה האוסטרית, שם שהה עד לפטירתו.

מגיל צעיר התייחד הר"י ענגיל בבקיאות שכמותה מצאנו רק אצל הרוגוצ'ובר. שכן ישנם שני סוגי בקיאים: בקיא היודע היכן עניין זה וזה כתוב, ובקיא המסוגל לזהות עניין הנראה ממבט ראשון בלא קשר רב לעניין, ורק לאחר התבוננות ועיון מתברר הקשר (המרגייתא שמתחת לחספא) - וזוהי בקיאותו של

הרבנית בחג הפסח...

הגאון רבי מאיר שפירא זצ"ל, הרב מלובלין וראש ישיבת חכמי לובלין, רגיל היה לספר מה שבדידיה הוה עובדא. פעם ביקר אצל רבינו ונסבה שיחתם אודות גאון מפורסם בדורם, שאמרו עליו לשונות של גוזמא, כי בקיאותו חידוש פלא, אחת לאלף שנה. שאל רבי מאיר שפירא לרבינו: מה בין בקיאותו דמר לבקיאותו של גאון פלוני? - התדעו מה בין רבנית בערב פסח, לרבנית בחג עצמו? זהו בדיוק ההבדל בינינו! סתם רבינו ואחר כך פירש: בערב פסח, כאשר כל כלי הבית מונחים שלא במקומם, נראה הדבר כאילו ישנם המון חפצים. לא כן בהתקדש חג, ישנו רושם כאילו הכלים מעטים הם, כי הכל מסודר על מקומו. הגאון ההוא בבחינת 'רעביצין קודם פסח', ואני 'רעביצין בפסח'... כלומר: בקיאות מסודרת!"

(קונטרס 'אלה תולדות יוסף' בסוף ספר 'תפארת יוסף', עמ' 27)

הרה"ק רבי ברוך הגר מויזניץ זי"ע

ב' מקור ברוך
ב' חשוון תשכ"ד

לימוד פלא מאברהם - להתפלל אף שלא תתקבל התפילה

שח הרה"ק המקור ברוך מ'סערט-ויזניץ:
הרה"ק המהרי"ד מבעלזא זי"ע אמר לי פעם,
דהנה בגמרא (ברכות כו, ב) אנו למדים תפילת
שחרית מאברהם דכתיב (בראשית יט, ז) "וישכם
אברהם בבקר אל המקום אשר עמד שם", וכך
היתה תפילתו של אברהם אבינו על אנשי סדום.
ולכאורה יפלא, מדוע אנו לומדים חובת תפילת
שחרית דוקא מתפילה כזו שלא נתקבלה כידוע, והרי
מצינו עוד תפילות שהתפלל אברהם אבינו ע"ה?
אלא להראות בזה שאפילו יודעים לכתחילה
שלא יועילו כלום, ותפילתם לא תפעל, צריכים
ומחויבים אנו להתפלל.
וזהו פירוש הפסוק "אהבתי כי ישמע ה' את
קולי", דייקא כלומר עצם תפילתי, גם אם לא
ימלא בקשתי.

(מקור ברוך עמ' סא)

רבי ברוך נולד לאביו הרה"ק רבי ישראל
בעל ה"אהבת ישראל" מויזניץ. נסמך לרבנות על
ידי מרנן הגאונים הרבנים רבי מאיר אריק ורבי
אברהם מנחם מנדל שטיינברג.

בשנת תרע"ד נישא לבתו של האדמו"ר הרה"ק
רבי ישכר דב רוקח (המהרי"ד) מבעלזא ממנה נולד
לו בן. ובזו"ש נישא לבת הרה"ק רבי אליעזר
ניסן הורוביץ מדז'יקוב-צפת (נינו של הרה"ק רבי
נפתלי מרופשיץ).

בשנת תרפ"ג נתמנה לרב בפוליען (חבל
מרמורש), ובשנת תרפ"ח התמנה לרב בקוצמן,
ומשנת תרצ"ו שימש כרב בסערט. רבינו היה
רבה האחרון של העיירה סערט שבוקובינה, קודם
שגירשו את תושביה היהודים לאוקראינה, בימי
השואה. בשנת תש"ז עלה לארץ ישראל והתיישב
בח'יפה. שם הגה את הרעיון להקמת שכונה
לחסידיו סערט וויזניץ.

רבינו נתבקש לישיבה של מעלה בב' בחשון
תשכ"ד ונטמן בחלקת אדמו"רי וויזניץ בבית
הקברות שומרי שבת בבני ברק.

הרה"ק רבי ישראל פרידמן מרוזין זי"ע

הסבא קדישא מרוזין
ג' חשוון תרי"א

הסבא קדישא רבי ישראל ב"ר שלום שכנא
פרידמן מרוזין אבי מכונה "הרוז'נר" או
"הרוז'נאי", מייסד חסידות רוזין

נולד בעיירה פראהבישט שבאוקראינה פלך
ויניצה, בג' בתשרי תקנ"ז, לאביו הרה"ק רבי שלום
שכנא בן הרה"ק רבי אברהם המלאך ולאמו בת
הרה"ק רבי מנחם נחום מצ'רנוביל בעל ה"מאור
עיניים".

כשהיה בן שש נפטר אביו, והוא גדול וחונך על
ידי אחיו, הרה"ק רבי אברהם מפראהבישט. בהיותו
בן שבע התארס עם בתו של רבי משה שהיה ראש
ישיבה בברדיצ'ב ואחר כך היה רב בבוטושאן (בנו
של רבי אליעזר ראש ישיבה בפנינסק), ובהיותו בן
13 התקיימה חתונתו בבוטושאן. בהיותו בן ט"ז
נפטר אחיו- רבי אברהם, ורבינו נתמנה כממלא
מקומו.

את תחילת כהונתו כאדמו"ר עשה בפראהבישט,
עיר מגורי אביו, משם עבר לסקווירא ומשם
לרוזין עיירה בפלך ז'טומיר (כ-70 ק"מ דרומית
לז'יטומיר), שעל שמה נתפרסם הוא ושושלתו
אחריו.

באביב של שנת תקצ"ח, בעקבות הלשנה, נאסר
על ידי שלטון הצאר. הוא הואשם שציווה להרוג
שני מוסרים (יהודים שהיו מלשינים לשלטון על
העלמות מס בקרב הקהילה היהודית ועל חייבי-
גיוס לא רשומים במפקד אוכלוסין). לאחר כמעט
שנתיים - בשנת ת"ר, הצליח לברוח מהמאסר
בעזרת מתן שוחד שחסידיו נתנו למנהל בית
הכלא, ולהבריח את הגבול הרוסי,

ונשמעה שוב, וכך גם בפעם השלישית. הייתה
זו בתו של הרה"ק מרוזין שבאותם רגעים מצויה
הייתה בעצבות קלה, או שמא סבלה מכאב קל,
ונאנחה על מצבה. לא היה זה בכי מר או זעקות
כבדות, כי אם אנחות קלות, אולם האנחות נשמעו
היטב והגיעו עד להרה"ק מרוזין שקם ממקומו
והגיע אל בתו.

הקשיב הרה"ק מרוזין ואמר לבתו: בתי יקרתי,
גם אם בצדק את נאנחת. קשה לך כרגע בגוף או
בנפש ומבקשת את להפיג את כאבך באנחות אלו,
כדאי שתדעי כי כלל גדול הוא בעולם: "א קרעכץ
ברענגט א קרעכץ, א דאנק ברענגט א דאנק"

לאחר נדודים וטלטולים רבים וקשים התיישב,
בשנת תר"ב, באחוזת "פוטוק" שבעיירה סדיגורה
הסמוכה לעיר שבוקובינה שבאותה תקופה
הייתה חלק מהאימפריה האוסטרו-הונגרית, שם
המשיך את דרכו המלכותית.

רבינו נתבקש לישיבה של מעלה בג' חשון שנת
תרי"א.

הודאה גוררת הודאה

קול אנחה נשמע בביתו של הרה"ק רבי ישראל
מרוזין זיע"א והגיע עד לחדרו הקדוש, שם ישב
ועסק בתורה. לאחר זמן קצר חזרה האנחה

על פתח ביתו לבקש נדבה ומתנת יד, כיון שהיה חשש ברור לכך שהוא מסוכן להדביק במחלה נוראה זו את כל מי שעומד בסמיכות אליו. אנשים התריעו בו מרחוק שלא יעז לדפוק על דלתות ביתם, ושלא יביא אותם לידי סכנה. לא נותרה לו ברירה אלא לחטט באשפתות ולמצוא שם מיני מאכלים שעבר עליהם הכלה, ובהם היה משקיט את רעבונו הנורא.

אמנם כבר לא היה לו מי שישמע את תלונותיו וטענותיו, והיה מקום לחשוב שעתה יפסקו טענותיו ואנחותיו ויכולו מהשמים לחזור ולהטיב איתו, אך לא כך היה הדבר: האיש לא היה מסוגל להיגמל ממנהגו הגרוע, ועדיין היה יושב עם אחיו המצורעים מחוץ לעיר, ומיילל מרות על אומללותו שאין בדומה לה.

כיון שנגזרה הגזירה עליו שכלל שירבה באנחותיו גם יירד מצבו מטה מטה, החליטו בשמים כי עדיין יכולים להראות לו שישנם מצבים גרועים יותר. גופו החל להתכופף כאגמון. הוא נעשה גיבן משונה מאוד, ואף מחלה משונה ונוראה נוסף אליה: רעב תמידי, כל המאכלים שהמצורע הצליח לאסוף מהאשפתות לא הצליחו להשביע את רעבונו, וככל שאכל נותר רעב, ואיש לא יכול היה לעזור לו במצבו הנורא.

לפתע פתאום אורו עיניו של העני האומלל ובמקום שידבר קשות כי טוב מותו מחייו ולמה לו חיים במצב נורא כזה, הבין כי עדיין יש לו להודות ולהלל על כך שהוא מצוי בחיים. הרהר האיש לעצמו: אמנם סובל אני יסורי איוב, רע ומר לי, אך עם זאת כמה עלי לשבח ולפאר לרבונו של עולם על עצם הדבר שאני מצוי בחיים. נעמד האיש ואמר: קודשא בריך הוא, מודה אני לפניך שהחזרת בי נשמת בחמלה! מודה אני על עצם היותי בחיים ועל רוחי ונשמת!

מאותו רגע החל תפנית של ממש במצבו של האיש. בת קול יצאה משמי מרומים והכריזה: אם מודה אתה על הטובה - אזי יש להראות לך כי יש טובה גדולה ועצומה מזו. לא חלפה שעה קלה ואותו אדם הרגיש כי גופו מתחיל להתיישר וכי הגיבנת סרה מעמו. בהתרגשות שיש בה ממש פתח האיש את פיו בשבח על הנס שנעשה לו, והנה הוא מרגיש את אותה תחושת שובע שכמוה לא הכיר בתקופה האחרונה. אין מעי חמרמרים עוד ברעב אינסופי, אלא שבע הוא ממוזנו שאכל.

היה זה תהליך הדרגתי והאיש ראה בחוש שכלל שהוא מודה לקב"ה על טובו וחסדו, הרי שהודאה גוררת הודאה, וכל שבה מביא אתו שבה נוסף: צרעתו התרפאה ובשרו הפך להיות טהור ונקי. לאחר שיכול היה לחזור לקבץ כספים על הפתחים, פגש בו אחד מידידיו שזכר אותו ימים מקדם והודיעו ממצבו העכשווי הקשה והעמיד לו סכום נאה כגמילות חסדים בכדי שיוכל לחזור ולסחור בזה ולעמוד על רגליו. הודה האיש מאוד להקב"ה על כל הטובות שנעשו עימו, וללא הרף חזר והודה שוב ושוב, עד שחזר להיות עשיר גדול ונכבד.

סיים הרה"ק מרוזין ואמר לבתו הנאנחת: הנה רואה את כיצד אנחה גוררת אנחה והודאה גוררת הודאה. מוטב תעשי אם תודי להקב"ה על כל טובו וחסדו עמך, וכך תזכי שיושפע עלייך שפע של ברכה וטובה.

(ספיר ויהלום פר' מסעי פ"ג - להגה"ח ר' מנחם מנדל פומרנץ שליט"א)

שבח לרבונו של עולם לא היו שגורים על לשונו, אלא שגם מנהג גרוע היה לו: שלא לשמוח בחלקו ותדיר להיות מלא טענות ומענות כרימון.

הרגל נעשה טבע ואותו סוחר היה רגיל להתלונן ללא הרף, על דברים מוצדקים ועל דברים שאינם מוצדקים. מחבב היה להשים את עצמו כאומלל ולבכות כביכול על רוע מזלו ושפל גורלו. אדם שלא היה מכירו והיה משוחח עמו כמה דקות, היה מקבל תחושה שבאדם אומלל עסקינו, ביש גדה ושלומיאל בכל מעשיו, והפרוטה אינה מצויה בכיסו. בעוד שכמובן האמת הייתה הפוכה לחלוטין.

גם עם מכריו היה נוהג הסוחר לשוחח על מסחרו ולהעצים כל כשלונו או הפסד מינימלי כאילו מדובר בחורבן ביתו. גליל בד כי הוכם בקצהו או אריג מסוים שנקרע מעט, היה הסוחר הופך זאת לטרגדיה של ממש. עוסק בזה ללא הרף והפסד של פרוטות מעטות היה נראה כהפסד של סכום אדיר.

התנהגות זו לא נשאה חן בשמי מרומים ובבית דין של מעלה הוחלט כי יש ליישם אצלו את הכלל העתיק: "אנחה גוררת אנחה". אם עשיר זה נאנח על לא דבר, הרי שצריך להראות לו שיש סיבות נכונות ואמיתיות כדי להאנח, רחמנא ליצול. מאותו זמן שבו התקבלה ההחלטה בשמי מרומים החל מזלו של הסוחר להתדרדר ולרדת מטה מטה, והפסדים שונים ומשונים תקפו את מסחרו. תחילה נתקע הסוחר עם כמויות גדולות של סחורה שלא הצליח למכור. הלקוחות הנאמנים כבר לא שמרו לו אמונים כבעבר והחלו לקנות אצל סוחרים מתחרים שהחלו לצוץ לפתע. כמובן שהסוחר לא הפסיק להתלונן ולהאנח מול בגידת לקוחותיו, ושוב האנחה גררה אנחה, ובשעה שהסוחר היה משוכנע כי הסחורה החדשה אותה הזמין היא זו שתחזיר אליו את הלקוחות, נודע לו שהספינה שהובילה את המטען היקר טבעה בלב ים וירדה למצולות. הסוחר הגביר עוד יותר את קצב האנחות והטענות, ובמידה שווה, נוספו לו סיבות חדשות להם: מחסניו עלו באש, קנסות הוטלו עליו מרשויות המס, החלטות עסקיות פזיזות ושגויות, עד שבסופו של דבר מצא הסוחר את עצמו יוצא נקי מכל נכסיו והנה הוא עני ואביון.

מכיון שעולליו שאלו לחם והיה עליו לפרנס את משפחתו הגדולה, לא נותרה ברירה לסוחר לשעבר והוא נאלץ לחזור על הפתחים ולאסוף פרוטה לפרוטה כדי למצוא את מחייתו ומחיית בני ביתו. למותר לציין שעני זה לא היה מפסיק להיאנח ולבכות את ירידתו התלולה מאיגרא רמה לבירא עמיקתא.

בהתאם לכלל שאנחה גוררת אנחה אמרו בבית דין של מעלה שהיות ואדם זה אינו מפסיק להיאנח על מר גורלו, כאילו יש לו את הצרות הגדולות בעולם, הרי שאין ברירה אלא להוכיח לו שיש מצבים גרועים יותר מהמצב בו הוא מצוי כעת. באחד הימים הרגיש העני כמין עקצוצים משונים בגופו. העקצוצים הטרידו את מנוחתו ועד מהרה התברר כי הם היו סימן לפצעים אדומים וכואבים שהתפשטו בכל גופו.

מני אותו רגע שהפצעים יצאו על גופו, החלו הבריות להגדירו כחולה במחלת הצרעת המסוכנת והמדבקת. איש לא הסכים יותר שהעני ידפוק

(-אנחה גוררת אנחה והודאה גוררת הודאה). וגדול כוחו של כלל זה גם כשהאנחה היא מוצדקת, שעדיין היא מביאה בעקבותיה אנחות נוספות, ואף סיבות חדשות לאנחות, וכן לאידך גם כשהודאה נראית כלפי חוץ כמי שאינה מוצדקת, כגון שאדם מברך ומודה על הרעה, הודאה זו תביא בעקבותיה הודאות אחרות, והן יהיו בצדק הנראה והנגלה.

וזאת מפני שכאשר יהודי מתאנח על שרע לו וכואב לו, הרי שמשמים מבקשים להראות לו כי אנחה זו אינה ראויה להשמע ממנו, שכן יכול להיות גרוע בהרבה יותר, וגם אם כעת אין טוב לו, אין מהראוי שיתאנח אלא שיודה על כך שאין מצבו גרוע יותר, וכדי שאכן ידע זאת, הרי שמזמנים לו סיבות להאנח יותר ויותר, וכך האנחה גוררת אנחה, וחוזר חלילה.

לעומת זאת, כשאדם מודה ומשבח להקב"ה בכל מקום ובכל מצב, הרי שמשמים אומרים לעומתו: אם אפילו על מצב כזה הוא מודה ומשבח, הרי שעל אחת כמה וכמה הוא יודה וישבח כשתבוא לו טובה גדולה, וכשהוא מודה גם עליה, מוסיפים לו טובות וישועות, כדי לשמוע ולראות כיצד הוא מוסיף ומודה יותר ויותר.

לפיכך, הסביר הרה"ק מרוזין לבתו, עצה טובה היא לאדם שלא להתאנח כלל, אפילו כשיש סיבה צודקת, כדי לא לגרור סיבות לאנחות נוספות, אלא לקבל תמיד את דין שמים באהבה וברצון, בהלל ובהודאה, וכך זה ישפיע עליו ממרומים שפע של ברכה והצלחה.

כיון שראה הרה"ק מרוזין כי דבריו היוצאים מן הלב מתקבלים ונכנסים אל הלב, המשיך ואמר: בתי, הבה ואספר לך מעשה שהיה לפני שנות דור ודור וממני תראי ותקחי מוסר לצדקת דבריי אלו:

***

סוחר גדול היה במדינה רחוקה שעשה חיל בעסקיו וראה בהם ברכה רבה. מייבא היה בספינות סחורה רבה של מיני טקסטיל, בדים משובחים ויקרים, משי וקטיפה, ועוד שלל סוגים שונים של אריגים העולים על שולחן מלכים. מכל אותם סוגי הבדים, שנמכרו במחירים גבוהים, היו הלקוחות תופרים בגדים יוקרתיים, אם לחיי היום יום ואם לשמחות ולאירועים שונים, או מכינים מהם וילונות מפוארים ומפות שולחן נהדרים.

המסחר היה תוסס מאוד ואותו עשיר היה עסוק ראשו ורובו בנייהול עסקיו המסועפים. עבודה רבה השקיע הסוחר גם בחלק הייבוא, למצוא את המקומות המיוחדים בהם מיוצרים הבדים שאין בדומה להם בכל מקום אחר ואיש אינו מכיר אותם, לבחור את הדגמים והעיצובים המעניינים והיפים ביותר, להזמין את הכמויות הנכונות ולדעת לגוון ולחדש כדי להפתיע את הלקוחות. כך גם היה הסוחר עמל בתחום השיווק, לפתוח נקודות מכירה במקומות נכונים, ליצור קשרים טובים עם סטונאים וסוחרים בדים גדולים, ואף לתת שירות טוב לחייטים פרטיים שהגיעו וביקשו לקבל את הסחורה המשובחת.

ראוי היה שהסוחר ייתן שבח והודאה לקב"ה שזיכה אותו במסחר כה גדול שמניב לו רווחים נאים ביותר, כך שיש בידו לפרנס את משפחתו בכבוד ולהשיא את צאצאיו כמנהג בעלי בתים חשובים. אך לא זו בלבד שמזמורי הודאה ודברי

הרה"ק רבי יעקב יצחק דן מסטריקוב זי"ע הי"ד ד' חשוון תש"ד

מהרה מכל צרותינו, שהצרה תעבור מהר", אף הכין לעצמו מזוודה קטנה מלאה בחפצי קודש, ספר תורה זעיר, תפילין, וכמה מכתבי ידו.

עם פרוץ המלחמה עבר ללוד' הגדולה, בה היה קל יותר להסתתר מפני הצוררים. גם בהיותו גולה בלוד'ז', היה רבנו אבן משיכה לחסידי הרבים, בסתר ובהיחבא ניהל את שולחנותיו והרעיף טללי תחיה על יהודי לוד'ז'.

עם הגיעו לווארשא בימי החנוכה, המשיך בדאגתו לכלל, תושבי העיר שמצבם החומרי עוד היה שפיר, נצטוו על ידו לתת מפיתם עבור הפליטים הרבים שהגיעו בעירום וחוסר כל. נטל חלק בפעולות הארגונים שפעלו בתוככי גטו וורשה, בפרט בארגון "עזרת תורה" שעסק בהושטת סיוע לרבנים ותלמידי חכם שהגיעו לפת לחם.

בחפצו להישאר עם הרבים בצרתם, לא אבה להימלט מתחומי פולין חרף המאמצים שהשתדלו חסידי סטריקוב בארץ הקודש להצלתו.

גם בתוך הבונקר אליו הזדמן בימי הפסח תש"ג בזמן "חיסול" הגיטו, עודד וחזיק ללא הרף, אמר כי יש בידו הוכחה על פי קבלה, כי בשנת תש"ג תתחיל מפלתו של היטלר הרשע, והשמיע גימטריא בזה, ראשי תיבות של 'רוב גאונך תהרוס קמך', בגימטריא תש"ג. ואכן, מפלתו של אותו רשע בחזיתות העולם השונות החלה באותה שנה.

כל ימות אותו חג הפסח ניזון מאבקת סוכר, הואיל ולא היה בנמצא מזון אחר כשר לפסח, אף על פי כן היו נסוכות על פניו שמחת החג ותקוות הישועה. הוא הביא עמו לבונקר ספר תורה קטן, ממנו קרא את קריאות תורה של יום טוב.

לפי עדות ר' אברהם הגדול ז"ל, ביום ד' מר חשוון חשכו המאורות, רבנו הקדוש זי"ע והרה"ק ה"חובת התלמידים" מפאסצנה זי"ע, עלו ונתעלו בלהב אש השמימה בטרבלניקה, הי"ד. (הרב חיים צבי שיינברג, אלה אזכרה)

הברכה של 'ברעב זנתנו'

מרוך אדמו"ר מסטריקוב זצוק"ל אמר בשם אביו הרה"ק רבי יעקב יצחק דן הי"ד ששמע מפי מרוך אדמו"ר בעל "שמח ישראל" זצ"ל על הפסוק שאומרים בנשמת בתפילת שבת "ברעב זנתנו", שהוא לכאורה דבר והיפוכו. אלא הסביר הי"שמח ישראל", על ידי הרעב, נתת לנו חשק ותיאבון. וזו הברכה.

(ד' אמות של רבי (בני ברק תשס"ב), עמ' מ"ט)

התלמידים שיוכלו לסעוד על שולחן הישיבה באורח קבע, ולא יצטרכו לשולחנם של אחרים כנהוג באותם הימים.

עם הסתלקותו הפתאומית של אביו הרבי בי"ט שבט תרצ"ו, הכתירוהו חסידי סטריקוב כאלוף לראשם, כשהם מתבטלים אליו ומקבלים את מרותו עליהם.

על כס ההנהגה המשיך בדרך אביו הקדוש, כל חסיד מצא בו אב רחום ואוזן קשבת, רבים שלא נמנו על עדת חסידיו, היו נוסעים תכופות לחצרו להיוועץ בעניינים שונים.

כאביו הקדוש, קשור היה בעבודת אהבה בכל נימי נפשו לארץ הקודש וליושביה, כשהוא שולח סכומי כסף גדולים להחזקת יושבי ארץ ישראל בכלל ובני ירושלים עיה"ק בפרט.

כאשר שהה בירושלים עם אביו כארבעה חדשים, הלך ברגש קודש מדי שבת אל הכותל המערבי, שם היה מתרפק בתחנונים לישועתן של ישראל. רושם עז הותיר על לב יקירי ירושלים שנשאו בזכרונם את תפילתו הנרגשת על יד שריד בית מקדשנו שנים רבות.

את הבאים לעצה והדרכה בעניינים פרטיים הפנה רבנו אל בנו הגדול, רבי טוביה יוסף הי"ד, כשהוא מסתגר בחדרו ומתמסר רק לצורכי הכלל. באזני אחד החסידים שבא מארץ הקודש להסתופף בצילו אמר, "אומרים שלא היה כלום, הרי רואים את הצרות לפני העיניים, רק צריכים לבקש והרווח לנו ה' אלוקינו

רבינו נולד בזאלושין בשנת תרמ"ב לאביו הרה"ק רבי אלימלך מנחם מענדל זי"ע, ונקרא שמו בישראל יצחק דן. מילדותו ניבטו בו הנהגות נשגבות, אהבת ישראל לצד חריפות ובקיאיות. קנה ידיעה רחבה בים התלמוד כאחד הצורבים המופלגים בעדת חסידי אלכסנדר.

זכה לנסוע פעמים מספר עם אביו הרבי מסטריקוב לרבו, הרה"ק רבי יחיאל מאלכסנדר זי"ע"א. בהיותו כבן חמש חלה, ואביו מיהר להזכירו אצל רבו באלכסנדר, כשהביט הרבי בקוויטל, נענה בתמיהה, "יצחק, דין, רק דין", וציווה להוסיף את השם יעקב, מני אז נקרא שמו 'יעקב יצחק דן'.

בן שנים עשרה שנה היה עת נסתלק רבי יחיאל מאלכסנדר, מאז המשיך להסתופף בצל בנו, ה"שמח ישראל" זי"ע"א. אל רבו זה היה דבוק ומקושר בלב ונפש, כל ימי הרבה להזכירו ביראה ובאהבה, אף רבו החזיר לו אהבה עזה והיה קרוב אצלו מאד. רבנו היה חתנו של החסיד הנודע רבי משה ארנברג זצ"ל.

בהיותו בן עשרים ושמונה נסתלק בחטף אחיו הגדול רבי אברהם אביגדור זצ"ל, שכיהן כרבה של קינוב לבית עולמו, והוא אך בן שלושים שנה בהשאירו אחריו עדה מיותמת, בני הקהילה ביקשו מרבינו שימלא את מקומו, מני אז נודע שמו לתהילה ברחבי פולין כ"הרב מקינוב".

כאשר פרצה מגיפה בעיר אוסטובצה, שהה הרה"ק רבי מאיר יחיאל מאוסטובצה זי"ע"א בבית רבנו תקופה ארוכה, כשנפשו נקשרה בנפשו והוא מרבה להשתעשע עמו בעומקה של הלכה. כן הרה"ק רבי משה יחיאל מאוז'רוב זי"ע"א, כשהיה מזדמן לעיירה קינוב הסמוכה לאוז'רוב, היה מבקר בבית רבינו ומפלפל עמו ארוכות בלימוד.

בקינוב לא ארכו הימים, עקב דליקה גדולה שהחריבה את העיר כליל, נאלץ רבנו לעקור ממנה, בהמשך נתבקש על ידי אביו הרבי לעמוד על ימינו בחצר הקודש בעיר "זגיערש". שם פעל בכל ענייני הכלל המסועפים בחצר סטריקוב, כשמפעם לפעם נשלח בפקודת אביו לצרכי צדקה והכנסת כלה ברחבי פולין.

בזגיערש פעל בכל עוז לפיתוחה של ישיבת "בית אהרן", שהוא עמד בראשותה ומסר בה שיעורים תמידין כסדרן, עד מהרה יצא שמה הטוב למרחקים, כשהיא מושכת את טובי בניה של חסידי סטריקוב, כאשר התרחב גבולה בתלמידים, נפתח לישיבה סניף נוסף בעיר 'ולאה'.

מלבד ההנהגה הרוחנית, נשא רבינו אף את העול הגשמי שהלך וגדל ככל שנתרבו תלמידי הישיבה, אף "בית התבשיל" הוקם בסמוך לבנין הישיבה, לרווחת

חזרת הלימוד

ממשיך ומביא תוספת מעניינת אחר לגמרי: "וכן כתב מוהר"ם, דאין יוהרא מי שנותן מתנות כהונה, אף על פי שהמנהג שלא ליתן".

אותות פליאה רבתי ניכרו על פניו של רבי מאיר שפירא בראותו דבר מופלא שכזה, שהמהרש"ם על ערש דווי זוכר את ספרי הפוסקי לפרטי פרטים, עד ששאלה כזאת של הלכות מתנות כהונה הוא מוצא באזכור שהובא בהבלעה ובדרך אגב בתוך דרכי משה בהלכות מזוזה.

המהרש"ם הבחין בהשתוממותו של רבי מאיר שפירא וסימן לו שיתקרב אליו יחד עם ספר הטור הגדול. ניגש רבי מאיר שפירא אליו, והמהרש"ם נטל את הספר, דפדף בו עד לדף האחרון והראה לו בשולי הכריכה האחורית את מה שרשם בזמנו בכתב ידו: היום זכיתי בעז"ה לסיים את לימוד ספר הטור מאה ואחד פעמים! המהרש"ם הראה לו באצבע את מילים אלו, ולא הוסיף דבר. ורבי מאיר שפירא אכן הבין את המסר הנוקב והברור: אם לומדים וחוזרים שוב ושוב עד לכך שחוזרים על הדרכי משה מאה ואחד פעמים - אין פלא שתלמודו בידו והוא זוכר כל פרט ופרט.

***

זהו אשר כתב הרה"ק רבי אברהם מסוכאטשוב זיע"א, ה'אבני נזר', (חו"מ ס" פט): וחזור על למוודך, אהובי נכדי, המה גמרא ופוסקים. כי המה הדברים העקריים. אפילו לחזור על דבר אחד כמה פעמים. ויהיו דברי תורה מחודדין בפוך, ובעז"ה תלמיד חכם גדול תהיה, כנפשך ונפש אביך זקינך.

***

על הפסוקים בפרשת השבוע (בראשית ח ג-ה): וַיִּשְׁבוּ הַמַּיִם מֵעַל הָאָרֶץ הַלֹּחֶץ וַשׁוּב... וְהַמַּיִם הָיוּ הַלֹּחֶץ וְחִסְרוּ... ציינו בעלי המסורה, כי המילה 'הלוך' מופיעה ארבע פעמים בתורה: 'הלוך ושוב - הלוך וחזור; הלוך וגדול - הלוך ונסוע'. והיה הרה"ק רבי יהושע בוקסבוים זצ"ל הי"ד אב"ד גלנטה דורש את המסורה במקראות אלו כמין חומר: שלימות התורה היא על יד חזרה שוב ושוב, שכן כשאדם לומד וחוזר על משנתו הרי תורתו מצויה אצלו כמונח בקופסא, אולם אם האדם מבקש ללמוד רק לימודים חדשים, הרי שעליו אמרו שהלומד ואינו חוזר כזורע ואינו קוצר. וזהו מה שנרמז במסורה על התורה, שהלוא אין מים אלא תורה: 'הלוך ושוב' היינו, מי שחוזר ושב על תלמודו שוב ושוב, הרי הוא 'הלוך וגדול' להתעלות בתורה ויהיו דברי תורה מחודדים בפיו בידיעת התורה. אמנם מי שהוא 'הלוך ונסוע', שאינו חוזר על משנתו אלא שלומד בכל עת דברים חדשים, הרי שרע ומר חלקו להיות 'הלוך וחזור' לשכח תלמודו ולהיות קרח מכאן ומכאן. (מתוך שיעורי הגה"ח רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א)

סיפר הגאון רבי מאיר שפירא זצ"ל, ראש ישיבת חכמי לובלין ומחולל רעיון לימוד הדף היומי, את אשר ראו עיניו בימי עלומיו, באותו פרק זמן בו שהה בביתו של גאון הדור רבי שלום מרדכי הכהן שבדרון - המהרש"ם מבערזאן זצ"ל. רבי מאיר שפירא היה נכד של הרבנית ממונסטריץ, שהיא נישאה בזווג שני למהרש"ם מבערזאן, וכך הגיע רבי מאיר שפירא לשהות בביתו של המהרש"ם. היה זה כבר לעת זקנותו המופלגת של המהרש"ם, בימים שכבר שכב על ערש דווי, ובעוד שהמהרש"ם היה סגור בחדרו כשרבי מאיר שפירא עומד על ידו כדי לסעודו ולעזור לו, הרי שבחדר המבוא לבית התאספו כמה וכמה מחכמי ורבני העיר שבאו לדרוש בשלומם של המהרש"ם.

כדרכה של תורה, בהתאסף ראשי עם, הרי ששיחם ושיגם הוא בדברי תורה, כשזה שואל וזה עונה, זה מקשה וזה מתרץ. והיו הדברים שמחים כנתינתם. אדהכי והכי החלו התלמידי חכמים להתחדד בהלכה ולעסוק בשאלה מעניינת וייחודית: האם אדם שינהג סלסול בעצמו לתת זרוע לחיים וקיבה לכהן, מדין מתנות כהונה, האם יש בזה משום 'מחזי כיוהרא'. היות והמנהג בזמן הזה הוא שלא לעשות כך, האם זה שבכל זאת רוצה לתת יש לו לחשוש שיש במעשיו משום גאוה ויוהרא.

קולות הויכוח נשמעו בעוז והגיעו עד לחדרו הסגור של המהרש"ם מבערזאן. הדי הדברים נשמעו בחדר, אך לא בצורה ברורה. משכך פנה המהרש"ם אל רבי מאיר שפירא וביקש ממנו כי יואיל בטובו לצאת אל הלומדים ולשמוע מהם באיזה סוגיה הם עסוקים ועל מה נסוב הויכוח ביניהם.

עד מהרה חזר רבי מאיר שפירא והציע בפני המהרש"ם את צדדי הנידון לכאן ולכאן, כשהוא מפרט ומסדר את השיטות השונות שנאמרו בויתוח. הביט בו המהרש"ם ואמר לו: הלא הלכה זו מפורשת היא ב'דרכי משה' בחלק יורה דעה, סימן רפ"ו. שם, בלכות מזוזה, מפורש דין זה.

תיכף פנה רבי מאיר שפירא אל הארון. הוציא את כרך הטור הגדול, דפדף אל אותו 'דרכי משה' ואכן הוא רואה שם שמובאת תשובתו של רבינו המהר"ל העוסק בשאלה, האם יש לחשוש ליוהרא ולגאוה כשאדם קובע מזוזות בכל דלתות ביתו, זאת מפני שנתפשט המנהג אצל רוב העולם בימים ההם שדי לסמוך על מזוזה אחת הקבועה בפתח הבית. המהר"ל נזעק נגד מגמה זו שאין קובעים מזוזות, והוא אומר: "מי יתן והיה זה לבבם להסיר המכשול הזה שעוברים אדאורייתא ואדרבנן, ולא נודע מאין הרגלם שממעטין במזוזות כל כך במדינות הללו". ולכן הוא קובע שבוודאי אין יוהרא במי שנוהג בהלכות מזוזה כדין. ועל כך הוא

נוצב ותימור: שוקי קטר

מחבורים

העלון השבועי מבית עוז והדר - אור לישרים

ניתן להשיג את הגיליון
מדי שבוע בכל סיניפי
"ספרי אור החיים"

ירושלים: ירמיהו 13 | שאולזון 49 | הפסגה 45 | בר אילן 4 | חבקוק 2 • בית שמש: שדרות האמוראים 63 | נחל יצנים 3 | יהודה הנשיא 6 • בני ברק: רבי עקיבא 152 | רבי עקיבא 68 | הרב שך 8 | אהרנוביץ 12 | נחמיה 28 | כהנמן 64 • מודיעין עילית: שד' יחזקאל 2 | חפץ חיים 7 • אלעד: יהודה הנשיא 94 • אשדוד: יהודה הנשיא 8 | אלעזר בן הורקנוס 8 • ביתר עילית: הרן 9 • חיפה: מיכאל 27 • נתיבות: הרמב"ם 1 • נתינה: הס 18 • פתח תקוה: רוטשילד 75

ספרי אור החיים
מרכז הספר היהודי הגדול בעולם

לתגובות ולהצטרפות לקבלת הגיליון במייל: newsletter.mechubarim@gmail.com

הלכות פוארה בשבת

שיעורים לארגוני ההגדה - חברי מד"א - צוות הצלה בית שמש

שנמסרו ע"י הגאון רבי אהרן מרדכי גרין שליט"א

בבית המדרש 'באר ישראל'

ב"ה גרין י"ז

קיצור הלכות יחוד

דלת פתוחה או חלון פתוח. העמדת שומר. הרבה אנשים עם הרבה נשים. וכדלהלן:

ח. אשתו עמו.

- א. מותר לאיש להתייחד עם אשה כשאשתו עמו, בין בלילה בין ביום, בבית או בדרך, ואפילו כשהיא ישינה, דאשתו משמרתו.
- ב. שמירת אשתו מועיל גם כשמתייחד עם חמותו.
- ג. מותר לאיש להתייחד אפילו עם אשה שלבו גם בה, כשאשתו עמו.
- ד. מותר לאיש להתייחד עם פרוצה, או גויה, כשאשתו עמו.
- ה. גם איש שעסקיו עם הנשים, כגון מוכר תכשיטים או רופא, מותר להתייחד עם אשה כשאשתו עמו, ויש אוסרים.
- ו. מותר לאשה להתייחד אפילו עם ישראל פרוץ כשאשתו עמו, דאשתו משמרתו.
- ז. אסור לאשה להתייחד עם גוי אפילו אשתו עמו, דאינה משמרתו. [ע"פ שו"ע ונו"כ שם ס"ג. דבר הלכה ס"ו. משמרת היחוד פ"ח. כתב בעזר מקודש שם, דגם כשאשתו ישינה נחשבת לשומר. בב"ש שם סק"ב הביא בשם הכ"מ, להתיר יחוד כשאשתו בעיר אע"פ שאינה ממש עמו, וכתב בדובב מישרים ס"ה, דאפשר להקל בזה רק ביחוד עם שתי נשים שאיסורו מדרבנן, אמנם כשאשתו נמצאת בבית או בחצר הבית, אפילו אינה עמו ממש באותו חדר, הוי בכלל אשתו עמו, דבה"ל שם. אם יצאה אשתו סמוך לביתו כגון למכולת וכיו"ב, ונשאר עם חמותו לבד בבית, אין איסור יחוד, דכיון שיכולה לחזור מיד, ויש לה מפתח של הבית, לא גרע משומר, דבה"ל שם סוף סק"ד].

ט. בעלה בעיר.

- א. מותר לאיש להתייחד עם אשה כשבעלה בעיר, מפני שמפחדת מבעלה ומשומרת על ידו מהחטא, ודוקא באופן שאין ביניהם שום קורבה, דאם ליבו של האיש גם בה, אסורים ביחוד אפילו בעלה בעיר. [שו"ע שם ס"ח. אולם עם גויה מותר להתייחד רק כשבעלה עמה, דבעלה משמרה, דבר הלכה ס"ז].
- ב. ולכן בילד חורג, או משרת בבית, אין מועיל היתר דבעלה בעיר. [דבר הלכה שם].
- ג. אמנם כשבעלה נמצא עמה בבית, מותרת ביחוד אפילו עם איש שליבו גם בה, לפי שבעלה משמרה. [דבה"ל שם].
- ד. מותר לאשה להתייחד אפילו עם פרוץ או גוי כשבעלה בעיר. [דבר הלכה שם, ובשבת הלוי מחמיר בזה, הו"ד במשמרת היחוד].
- ה. מותר לאיש להתייחד אפילו עם פרוצה כשבעלה בעיר. [דבה"ל שם. וכתב במשמרת היחוד, דהיתר בעלה בעיר מועיל גם כשהבעל פרוץ].
- ו. מי שעסקיו עם הנשים מותר להתייחד עם אשה שבעלה בעיר, ויש אוסרים. [דבה"ל שם].
- ז. מותר לאשה להתייחד אפילו עם איש שלבו גם בה כשבעלה [עמה] בבית, אפילו כשהוא ישן, דבעלה משמרה. [שם].
- ח. מותר לאשה להתייחד עם איש אפילו בשעה שרגילים אנשים לילך לישון, או בדרך, כשבעלה עמה, דבעלה [לכד] משמרה. [שם].
- ט. לדעת החכמת אדם [כלל קכ"ו ס"א], היתר בעלה בעיר הוא רק כשמפחדת באמת שבעלה יכול לבוא בכל רגע, כגון כשנמצאת בביתה, אמנם אם הלכה לבית אחר ואין בעלה יודע מזה, או שאמרה לו שהולכת לאדם פלוני, ואינו מפחדת שיבוא שם, אסורה משום יחוד ואין בזה היתר בעלה בעיר, מאידך לדעת החיד"א והחזון איש, גם באופן שאינה חוששת שיכול לבוא בכל רגע מותרת ביחוד, כיון שיש לה אימה טבעית ממנו, ועל ידי זה נמנעת מן החטא.
- י. אולם כתב בדברי סופרים [פ"ט] דבאופן שבעלה נשתטה, או שנמצא בבית האסורים, או בבית חולים, יתכן שגם לדעת החיד"א והחזון איש אסורה ביחוד. [בשו"ת דברי יציב ושבט הלוי נקטו להלכה כדעת החיד"א והחזון איש הו"ד במשמרת היחוד עק"ה, החכמ"א למד כדפירש רש"י בקידושין פא. שמפחדת שמא יבוא עכשיו, והחולקים בזה למדו כדעת שאר הראשונים, שזה תלוי בפחד פנימי המונע את האשה מלחטוא כשבעלה בעיר, וכלשון הרמב"ם: "בעלה בעיר אינה חוששת ליחוד, מפני שאימת בעלה עליה".]

ד. קרובים שמותר להתייחד עמהם.

- א. מותר לאיש להתייחד עם אמו, עם בתו וכל יוצאי חלציו, וכן עם אשתו, אפילו בזמן שהיא נדה לאחר ביאה ראשונה.
- ב. וכן מותר לאשה להתייחד עם אביה, עם בנה וכל יוצאי חלציה, וכן עם בעלה, גם כשהיא נדה לאחר ביאה ראשונה. [שו"ע ונו"כ אהע"ז סימן כ"ב. דאימת בגמרא קידושין פ: מתייחד אדם עם אמו ועם בתו, והגמרא לומדת דין זה מהפסוק "בן אמך" הנזכר למעלה, ומדמשוי ליה גמרא בת לאם, משמע דשניהם שוים בהיתר היחוד עמהם, והטעם, דבאמו ובתו יש מציאות טבעית שאין לאיש תקיפת יצר כלפיהם, כדמצינו בסנהדרין קג: גבי אמון שבא על אמו בלא תאוה אלא להכעיס את בוראו, וכן מצינו בבנות לוט שהוצרכו להשקות אביהן לכך, מאידך אצל אחותו אין זה בעצם מצד הבריאה אלא משום שאנשי כנסת הגדולה החלישו כח היצר כלפי הקרובות כדאימת ביומא ט: וסנהדרין סד. וכן דין היחוד עמהם שונה כדלהלן. שו"ת אגרות משה אהע"ז ח"ד ס"ד, ועיין מה שכתב בפתח הבית ע"ל בענין יחוד עם כל יו"ה שהרי רבי מאיר אמר הזהרו בי בפני בת, ומבארים רוב הראשונים שזה ממידת חסידות דמיעקר הדין מותר האב להתייחד עם בתו].
- ג. מותר לאח ואחות להתייחד דרך ארעי, ואין להם לגור בקביעות יחד. [שו"ע ונו"כ שם]. בשו"ת אמרי יוסף [ח"ב סמ"ג] כתב שעד שלוש יום נחשב דרך ארעי, מאידך בשו"ת שבט הלוי [ח"ה ס"א סק"ב] כתב שמותר רק לפי שעה, ובשו"ת אגרות משה [ח"ז ס"א או"ז] כתב דמותר רק בצורה של אירוח, דבצורת מגורים אסור אפילו יום אחד. [עוד כתב האגרות משה באהע"ז ח"ד ס"ד להזהיר לאלו שבביתם רק אח ואחות, דאם ההורים יוצאים לזמן מועט אין לחשוש על יחודם, אך כשנוסעים לחוץ לארץ, נכון שיזמינו עוד אורחים לשמירה].

ה. מאיזה גיל יש איסור יחוד.

- א. אסור לאיש מבן י"ג שנה להתייחד עם אשה מגיל שלוש ומעלה. ואשה מבת י"ב שנה אסורה להתייחד עם איש מגיל תשע ומעלה. [שו"ע שם].
- ב. גם ילד גדול וילדה גדולה קודם שהגיעו לגיל מצות, ראוי שלא יתייחדו. [שו"ת שבט הלוי ח"ה סכ"ד].

ו. יחוד עם חולים או זקנים.

חולים אפילו יש בהם סכנה, וכן זקנים, הרתוקים למיטתם בחולשה גדולה, גם אם ברור דלא שייך אצלם חשש עבירה, אסורים ביחוד, ובעת צורך גדול, יש לעשות שאלת רב. אולם במחוסרי הכרה מותר. [שו"ע שם ס"א ו"א, מורי הוראה. מסופר כי אצל הרה"ק רבי ישראל המגיד מקונויץ זע"א, אירע פעם אחת, כשישן על מטתו בחולשה גדולה ולא היה בקו הבריאות, נכנסה אשה לחדרו לצורך הזכרה, וכשהגבאי שם לב שאשה נכנסה לחדרו של הרבי רץ אחריה כדי למנועה, אך כאשר נכנס לחדר, ראה איך שהרבי גורר עצמו לכיון החלון כדי להינצל מאיסור יחוד, שאלו הגבאי הרי האשה היתה זקינה והרבי לא בריא, מדוע חשש הרבי כ"כ עד שהטריח את עצמו באופן כזה, השיבו המגיד מקונויץ, תדע לך, הבעל דבר יכול לעשות אותה צעירה ואותי בריא, כשמגיע שאלות ביחוד אין צריך להתחכם, רק צריך לעשות כל טעדיקי שבעולם כדי להינצל מאיסור חמור זה].

ז. המקום ושיעור זמן שיש בו איסור יחוד.

- א. איסור יחוד הוא דוקא כשמתייחדים במקום שאין אדם יכול לראות מהנעשה שם, שיעור זמן הראוי לביאה. [שו"ת הרדב"ז ח"א סימן קכ"א]. והוא בערך 35 שניות. [הגר"ש אויערבאך, הו"ד בדבר היחוד. מאידך י"א שאיסור יחוד הוא מדקה וחצי, ו"א שתי דקות, ו"א בערך חמש דקות, ועיין בספר משמרת היחוד].
- ב. איש ואשה הנמצאים בשדה, או במקום שאין שם אנשים, אם אינם רואים זה את זה, אין שם איסור יחוד, ואם יכולים לראות, יש שם איסור יחוד. [דבר היחוד בשם שב יעקב].

אופנים שיש בהם היתר יחוד, וסימנן לפי סדר א"ב:

אשתו עמו. בעלה בעיר. באנשים כשרים ביום ובעיר. ג'אנשים כשרים אפילו בלילה או חוץ לעיר. ד' נשים, יש מתירים לאיש להתייחד עם ד' נשים.

מלוך יקרוך ויהושים נפלאים מלוך
מדברות קדשו ותורתו של
רבי דוד חי אביהצירא שליט"א

מִי־הָרֵא חֹדֶתָא

חֹדֶתָא דְאֹרֵי־תָא
יסוד חדש ונפלא על הפרשה

את האלקים התהלך - יראת שמים יסוד להצלה מהבלי העולם

כולם את העולם והחריבוהו. מנגד הרוצה להתגבר על מכול העולם יש לו להתחזק ביראת ה' שבכוחה לצמצם את התאוות, ולהציב גבולות כנגד התגברות המים שלא ישטפוהו, כדוגמת החול המונע מן הגלים להטביע את העולם, וכמו שאמר הנביא (ירמיה ה כב) 'האותני לא תיראו נאם ה' וגו' אשר שמתי חול גבול לים חק עולם ולא יעברנהו, כך יציב גם האדם גבולות וסיגים בפני תאוותיו, שלא ישטפוהו מים הזידונים.

יראת ה' נותנת חיים נצחיים

וככל שיש יראת ה' בקרבו, כך יכול להם לתאוות ולזכות לחיים בזה ובבא, כמו שאמר יוסף הצדיק (בראשית מב יח) 'זאת עשו וחיו את האלהים אני ירא', כי מידת היראה היא הנותנת לאדם את הכוח להגביל את תאוותיו ולצמצם אותן לבל יחריבו את עולמו. שכן כשאין בליבו יראת ה' סופו להגיע למיתה וכליון, כמו שאמר אברהם אבינו (בראשית כ יא) 'רק אין יראת אלהים במקום הזה - והרגוני, הן לעולם הבא שיפסיד עולמו בהימשכו אחר הדברים המנוגדים בעצם לעבודת ה', כפי שכתב בחובות הלבבות (שער חשבוה"נ פ"ג): 'וכבר אמר אחד מן החכמים, כאשר לא יתחברו בכלי אחד המים והאש, כן לא תתחבר בלב המאמין אהבת העולם הזה ואהבת העולם הבא'.

והן בעולם הזה כשאין יראת ה' אזי והרגוני, שטובע ומסתבך בתאוות שאין להם סוף, שכבר אמר החכם מכל האדם (קהלת ו ז) 'וגם הנפש לא תימלא' ואמרו (קה"ר א יג) 'אין אדם יוצא מן העולם וחצי תאוותו בידו', נמצא, כי אף אם סובר בדעתו שיתן לעצמו מעט ויספיק לו, ידע כי כבר קדמו לו חכמים וצדיקים רבותינו הקדושים ע"ה וקבעו כי לא יתכן בעולם הזה למלאות תאוותו, ורק 'יראת ה' תוסיף ימים' (משלי י כז), בהיותו מתגבר על תאוותיו והולך ביראת ה' כל היום, ועל כן נח שהיה מתהלך ביראת ה' הציב גבול להינצל משטף מים רבים שגברו בדורו, וע"י זכה להינצל ממי המבול, ואף זכה שממנו הושתת העולם מחדש לחיים מחודשים.

אותם לדרך התורה. ומקור התאוות באדם ביסוד המים שבקרבו, והתאוות הנמשכות מיסוד המים מתגברים על האדם, כגלי הים המבקשים להציף את העולם במים, וכל הנמשך אחרי תאוותיו טובע בהם ומאבד חיותו, כמו שאירע לדור המבול שנמשכו כליל אחרי תאוותיהם, ואף המים התגברו עליהם והחריבו את העולם, וכל מימות שבעולם שינו טבעם, הן מי הגשמים והן מי התהום, הציפו

אֶת הָאֱלֹקִים הַתְהַלֵּךְ נח (ו ט). תירגמו אונקלוס: 'בדחלתא דה' הליך נח'. בדבריה באה תורה ללמדנו לקח כיצד הצליח נח להתגבר על טומאת הדור בו היה שרוי, וכדכתיב (פסוק יב-יג) 'ותשחת הארץ לפני האלקים ותמלא הארץ חמס. וירא אלקים את הארץ והנה נשחתה כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ'. הנה ידוע כי מיסודות עבודת ה' ותכליתו בעולמו שיתגבר האדם על תאוות ליבו ויטה

מִלְתָא דְפִלְיָא

כיון שלא התפלל בעד בני דורו איבד מדרגת 'תמים'

וַיֹּאמֶר ה' לְנֹחַ בֵּא אִתָּךְ וְכָל הַתְּבָה פִּי אִתָּךְ וְרֵאִיתִי צְדִיק לְפָנַי בְּדוֹר הַזֶּה (ז א). קשה הלא בתחילת הפרשה נאמר על נח 'איש צדיק תמים', וכאן כתיב 'כי אותך ראיתי צדיק לפני', ומדוע לא נזכר כאן דבר היותו תמים. על כך כתב רש"י: 'מכאן שאומרים מקצת שבחו של אדם בפניו וכולו שלא בפניו. שכאן דיבר ה' לנח בפניו ועל כך אמר רק מקצת שבחו'.

בדור המבול היה נח 'צדיק' ובדור ההפלה היה 'תמים'

עוד יש לפרש, כי 'צדיק' נקרא מי שמתרחק מחמס והשחתה בין אדם לחבירו, ו'תמים' הוא העובד את ה' בתמימות ומתרחק מעבודה זרה וכדומה, ונח היה מצוין בשני ענינים אלו, בין אדם לחבירו ובין אדם למקום. והנה בפסוק כתוב שנח היה 'צדיק תמים' בדורותיו, ויש לפרש הלשון 'בדורותיו' לשני הדורות שחי בהם נח, דור הפלגה ודור המבול. לפי זה יובן מדוע שינה הפסוק לשונו, כי בתחילה כתוב 'צדיק תמים היה בדורותיו', בשני הדורות, בדור הפלגה שחטאו בענייני אמונה - היה נח 'תמים' בעבודת ה', כי לשון תמים נופל על אמונה. ובדור המבול שחטאו בעריות - היה 'צדיק' בשמירת ברית קודש. אמנם כאן כתיב 'צדיק לפני בדור הזה', כלומר, בדור המבול שעיקר חטאם היה בעריות, ואכן אז שייך לשבח את נח רק בדבר היותו צדיק.

***

יש להוסיף עוד ולפרש, שבתחילה היה נח איש צדיק תמים ושלם בכל מיני שלמות, אבל אחר כך בסמוך למבול ירד ממדרגתו ולא נקרא עוד אלא 'צדיק', כי לא נהג כאברהם אבינו ולא הוכיח את בני דורו על רשעותם, ורק כששאלוהו על בניית התיבה היה אומר 'עתיד הקב"ה להביא מבול על הארץ' (ב"ר ל ז), אבל מעצמו לא היה מוכיח את בני דורו להשיבם בתשובה, ומחמת כן נקרא המבול על שמו כמו שכתוב (ישעיה נד ט) 'כי מי נח זאת לי', זו גם הסיבה שנגרעה מדרגתו ולא זכה עוד למדרגת 'תמים'.

ברזא דאח"ד רמזים נפלאים על סדר הפרשה

הנהגת ה' עם האדם כפי הנהגתו במצוות ה'

יתברך נמצא שלוש לשונות בפסוקים, בנח נאמר 'את האלהים התהלך נח', באברהם נאמר 'התהלך לפני', ובבני ישראל נאמר (דברים יג ה) 'אחרי ה' תלכו', ושלוש לשונות אלו רומזים על שלוש מדרגות בעבודת ה'. כמו שכתב בעוללות אפרים (מאמר קיח) שיש שלושה מיני עבדים, יש עבד שרבו צריך לשמור עליו מכל משמר שלא יברח ויפרוק את עול עבודתו, ויש עבד שרבו סומך עליו מעט אחר שכבר נוכח לדעת שאינו מבקש לפרוק עולו, וכן יש סוג עבד שרבו בטוח וסמוך עליו בשלמות כיון שכתב שטר קנין להחזיק בו וגם נשבע לו העבד שלא יברח ממנו.

והנה, נח היה כמו עבד שאין רבו בטוח בו וצריך לשמרו בכל עת, ולכן נאמר בו 'את האלקים התהלך נח' שהיה מהלך בסמיכות ובשוה אליו, כביכול נצרך להשגיח ולשמור אליו לבל יפרוק עול העבודה ממנו. אך אברהם אבינו אשר כבר נתנסה והכיח נאמנותו לבוראו בטח בו מעט לב אדוניו ונאמר בו 'התהלך לפני', שעדיין צריך שמירה שלא יברח, אם כי אינו נדרש לשמירה הדוקה, רק שיהיה מהלך לפני אדוניו וכך יוכל להשגיח ולראות שאינו חפץ לברוח ממנו. אולם המדרגה המעולה שאין למעלה ממנה, היא זו שנאמרה בבני ישראל 'אחרי ה' אלקיכם תלכו', כי כבר כרתו ברית לאלוקיהם ונשבעו לו במעמד הר סיני שלא לסור מעבודתו לעולם, ואין האדון צריך לבחון אותם בכל עת, והוא מניח להם לילך מאחריו כי אינו צריך לבודקם ובטוח הוא בהם שמחזיקים תמיד בעבודתו.

ההנהגה עמו רק לפי גדר הטבע, כאשר ייטיב לכל באי עולם - כן ייטיב ה' גם עמו, אבל אינו ראוי שישנה ה' בעבורו את גדר הטבע, כיון שגם הוא מצד עצמו לא התגבר בעבודתו למעלה מכוחותיו.

בין עבודתו של נח לעבודתו של אברהם

זהו אפוא ההבדל בין עבודתו של אברהם אבינו ע"ה ובין עבודתו של נח, כי אברהם השליך נפשו מנגד למען הרבות כבוד שמים, והיה מפרסם שם ה' בעולם בעוד שלא היתה מלכותו נודעת בתחתונים, ואף שהיו עובדי אלילים רודפים אותו עד שהשליכוהו לכבשן האש, אבל הוא בחר לסכן כל חיותו למען אהבת ה' אשר בקרבו, ובעבור כן ייחד ה' את שמו עליו עד שאנו מזכירים בכל יום 'אלהי אברהם' וחותמים בשמו 'מגן אברהם', ולפיכך נעשו עמו נסים מחוץ לגדרי הטבע.

אבל נח היה צריך סעד לתומכו והיה עובד ה' לפי כוחותיו, וכל צדקותו לא היתה אלא בדרך טבע העולם, להיות מקיים מצוות ומתרחק מן החטא כפי כח גופו, אבל לא התעלה למעלה מהטבע לשבר ולהכניע כח גופו בכל עת ובכל שעה ובכל רגע, ועל כן אמר עליו הכתוב 'את האלהים התהלך נח' כלומר רק בטבע העולם בחינת 'אלהים', ורק לפי ערך דורו הרשעים היה צדיק כאשר היתה עבודתו בגדרי הטבע, ולפיכך היתה ההנהגה עמו בדרך הטבע ולא בדרך נס.

שלוש מדרגות בעבודת ה'

כשנתבונן בענין ההליכה אחרי ה'

את האלקים התהלך נח (ו ט). כתב רש"י: ובאברהם הוא אומר (להלן יז א) 'התהלך לפני', 'אשר התהלכתי לפניו' (להלן כד מ), נח היה צריך סעד לתומכו, אבל אברהם היה מתחזק ומהלך בצדקו מאליו. מכאן הלימוד לכל אדם, שכפי מעשיו כך מתנהגים עמו מן השמים בהנהגה מיוחדת לפי מעשיו. העובד את ה' יתברך למעלה מכוחותיו, כמו כן ההנהגה עמו מחוץ לגבולות הטבע.

כך רואים אנו אצל אברהם אבינו ע"ה בעמידתו בעשרה ניסיונות למעלה מדרך הטבע, והיה הטבע משתנה בעבורו בכל דרכיו, כי במדה שאדם מודד בה מודדים לו (סוטה ח:), והמוסר עצמו בשליחותו לעבוד את ה' באהבה ובתשוקה בלי לחוס על כוחותיו, ואינו מחפש הוראת היתר להיפטר משום מצוה, ועבודתו איננה רק בהתאם לנוחות העצמית שלו. שלא כאותם המתעצלים ונמנעים מן העבודה אם היא דורשת מהם להתמודד עם טבעם הגשמי, וכך הם חוששים לפגעי מזג האוויר ונמנעים מהליכה לבית הכנסת בימי הקור, או להעביר שינה מעיניהם להגות בתורה מתוך מסירות, וכיוצא בזה בכל מצוות ה', כמו מצות הצדקה, שנצרך להתגבר ולפתוח ידו למעלה מיכולתו למתן צדקה, וכן לבזבז ממנו עבור מצוות ה', שדבר זה מורה על חביבות המצוה חביבותם אצלו, וכפי שמצינו בעלי צדקה מופלגים הפושטים בגדם מעליהם כדי לכסות בו עני ואביון, כי 'כל אשר לאיש יתן בעד נפשו' (איוב ב ד).

אבל המקיים מצוות רק לפי דרך הטבע בלי התגברות מיוחדת, תהיה

יש צדיקים שאינם סובלים את הרשעים

עבורם ולפעול למענם. אבל יש דורשים לגנאי כי אנשי סדום שבדורו של אברהם היו רשעים יותר מדור המבול, ואם על בני דורו לא ביקש רחמים בוודאי שעל אנשי סדום לא היה מתפלל.

אך יש לנו לדעת, כי כל זה אינו אלא ברשעי אומות העולם, אבל בני ישראל גם אם אינם במדרגה הראויה, מכל הם מכניעים עצמם לצדיקים, ועל די כן יש כוח הצדיקים להתפלל בעדם ולהיטיב עמם.

ממש, מכל מקום לא היה בכוחו לסבול רשעותם כדי להגביה אותם.

בכך יבואר מה שנחלקו חז"ל אם לדרוש אותו לשבח או לגנאי, ובוודאי אין הכוונה לדרוש את נח עצמו לגנאי, אלא שאם היה בדורו של אברהם שמא היה יכול לפעול יותר עבור הרשעים, כי דור שאברהם אבינו שרוי בתוכו גם הרשעים שבו נמצאים במדרגה טובה יותר, וממילא אפשר יותר להתפלל

אלה תולדת נח נח איש צדיק תמים היה בדרותיו את האלקים התהלך נח (ו ט).

פירש הרה"ק שר שלום מבעלזא ע"ה שצדיקים גדולים לפעמים אינם יכולים לסבול את רשעות בני דורם, ומחמת כן אינם יכולים להתפלל עבורם, וזה היה העניין אצל נח, שלרוב מעלתו לא יכול היה להשפיל עצמו אל בני דורו ולפעול רחמים בעבורם, ואף על פי שביקש ורצה להיות 'בדורותי' בתוכם

הצדיק מבין כי רק המעשים הטובים הם תולדותיו שילכו עמו תמיד

ולשמרו מכל מיצר בזה ובבא.

הצדיק מבין כי רק המעשים הטובים הם תולדותיו שילכו עמו תמיד

הוא הדבר שדיברה תורה בפרשתנו 'אלה תולדות נח נח', וכתב רש"י: ללמדך, שעיקר תולדותיהם של צדיקים מעשים טובים. ויש לומר בדבריו, כי אמנם יש להם לצדיקים בנים ותולדות, אך הצדיק שם על ליבו כי מכל אלו הקרובים יישארו לצידו לנצח רק המעשים טובים שעשה, ולכן הם עיקר תולדותיו, וכל אשר לו ישקיע ויתאמץ להוסיף ולהרבות תולדותיו במצוות ומעשים טובים. וכך כתב מו"ר זקני ע"ה בפיתוחי חותם (במדבר ד"ה ואלה): 'עיקר תולדותיהם של צדיקים מעשים טובים', שהמעשים טובים הם התולדות העיקריים האמיתיים. והיורד לשרשן של דברים יכיר וידע דכן האמת בפועל לא בדמיון, דידוע דכל מצוה שאדם עושה נברא ממנה מלאך אחד, ופשוט דמלאך טוב מאדם. לפיכך הבנים של מעשים טובים מעולים מהבנים הנעשו בפועל.

עיקר תולדות יצחק - עקידתו

על זה הדרך יש לפרש גם אצל יצחק שנאמר בו (בראשית כה יט) 'ואלה תולדות יצחק', וכתוב 'ואלה' בוא"ו המוסיף על ענין ראשון, היינו שבניו הנזכרים בפרשה הם נוספים על עיקר תולדותיו הנזכרים לעיל שהם מעשיו הטובים, כי תחילה מוזכר ענין העקידה שזה היה מעשיו הטובים ועיקר תולדותיו, ועתה מוסיף להזכיר גם את בניו שנולדו לו.

לכל אדם ישנם כמה מעגלי קרובים, יש את הידידים, ומהם יש שחבריו הם יותר וקרובים יותר לליבו. וכן יש לו את משפחתו הקרובה ביותר. כאשר נמצא במצוקה יקרא לידידיו ויבקש את עזרתם לחלצו ממצור. אך כאשר נקרא למשפט, שם יקרא לאוהביו הקרובים יותר הלא הם חבריו הנאמנים, וככל שיעבור הזמן ימצא עצמו רק עם משפחתו. עד שבסופו של דבר בגמר הדין ימצא עצמו עומד לבדו.

כך בחיי האדם נמצאים סביבו מעגל גדול של ידידים, ובבוא עת פקודתו יבואו ללוותו חבריו הקרובים, ולאחר מכן עוד יזכרו ממנו מעט בני משפחתו. אך לקברו נכנס הוא לבדו ללא אח וקרוב ככל שיהיה. אך מי הם אלו שממשיכים ללוותו הלא הם התורה והמצוות שפעל בימי חייו. הם שהולכים עמו לפני בית דין של מעלה לשמרו ולהצילו מרדת שחת. וכי יש לך קרובים מזה.

על האדם להשכיל זאת בחייו ולהגדיל את מעגל קרוביו היותר קרובים מכל קרוב, ולצרף עוד ועוד קרובים כדוגמתם, שהם ורק הם ימשיכו ללוותו תמיד. כשמסגל לעצמו מצוות ומעשים טובים, הם מלווים אותו והולכין לפניו ככתוב (ישעיה נח ח) 'והלך לפניך צדקן כבוד ה' יאספק'. וכן כתיב (תהלים פה יד) 'צדק לפניו יהלך'. וכן 'כי לית חן הם לראשך' (משלי א ט), ועוד כיוצא באלו, אשר בכלם עולה כי התורה והמצוות הם המלווים לו לאדם להמליץ עליו זכות

אלה תולדת נח נח איש צדיק תמים היה בדרתיו את האלקים התהלך נח (ו ט). פירש רש"י: תולדותיהם של צדיקים מצוות ומעשים טובים. קודם להזכרת תולדותיו - בניו הטבעיים, שהם, שם חם ויפת, הקדים הכתוב תחילה מהו עיקר תולדותיו של אדם, וכנגד שלושת בניו הזכיר שלוש מעלות רוחניות שהם הם עיקר תולדותיו, 'צדיק', 'תמים', 'את האלקים התהלך נח'.

התורה מלווה את האדם קודם בואו לעולם ואחר צאתו מן העולם

לביאור עמקם של דברים נקדים דברי התנא באבות (פ"ו מ"ט): אמר רבי יוסי בן קיסמא וכו' לפי שבשעת פטירתו של אדם אין מלוין לו לאדם לא כסף ולא זהב ולא אבנים טובות ומרגליות אלא תורה ומעשים טובים בלבד, שנאמר (משלי ו כב) 'בהתהלךך תנחה אותך בשכבך תשמור עליך והקיצות היא תשיחך', 'בהתהלךך תנחה אותך' בעולם הזה, 'בשכבך תשמור עליך' בקבר, 'והקיצות היא תשיחך' לעולם הבא, ע"כ דברי הברייתא. כי התורה מלווה את האדם בכל דרכיו, לפיכך עוד קודם שבא לעולם מלאך מלמדו כל התורה כולה (נדה ל:), והיא היא שמתלווה עמו גם אחר פטירתו להגן עליו וללמד עליו זכות, והיא זו שעומדת עמו לתחיית המתים. משכך, יש לו לאדם המשכיל להידבק בתורה ויגיעתה בתכלית הדביקות כי כל אשר לו יתן בעד נפשו.

בגמר הדין נותר האדם לבדו ורק התורה והמצוות נשארים איתו

משלו המושלים למה הדבר דומה, הלא

מעלת ההתאמצות בקיום המצוות

אותה המצוה, מכל מקום התורה מעידה על שם שהתאמץ ביתר שאת, כמו שכתוב 'ויקח שם ויפת' בלשון יחיד ולא 'ויקחו' בלשון רבים, כי שם התאמץ ביותר, ולכן גם זכה לעמוד בראש הישיבה שלמדו בה האבות הקדושים, והיא הנקראת בלשון רבותינו 'בית מדרשם של שם ועבר'.

מעלת המלאכים הנבראים מן המצוות ובאלשיך הקדוש (ט כג) מובא ששם ויפת הסיבו פניהם לאחוריהם ולא הסתפקו בעצימת עיניהם, כי לא רצו שצורת פניהם

ויקח שם ויפת את השמלה וישימו על שכם שניהם וילכו אחרנית ויכסו את ערות אביהם ופניהם אחרנית וערות אביהם לא ראו (ט כג). הנה, כל גיעה שיש לו לאדם בקיום מצוות ה', הרי היא בבחינת מצוה הגוררת ומושכת את האדם לקדושה והתעלות עוד ועוד. זהו הביאור במאמר הכתוב 'ויקח שם ויפת את השמלה' וכתב רש"י שלכך נאמר 'ויקח' לשון יחיד אף שבפועל היו שנים, כי שם הוא שנתאמץ במצוה זו ביותר לפיכך נקראת על שמו, וכן רואים חילוק זה בשכר המצוה ששכרו של שם שזכו בניו לטלית של מצוה, ואילו יפת שהתאמץ פחות, זכו בניו לקבורה בימי מלחמת גוג. ואפילו שגם שם וגם יפת עשו יחד את

יצא לאור ע"י מכון אור לישראל © כל הזכויות שמורות אין להעתיק או להעתיק את הטקסט ללא אישור מפורש בכתב ממכון אור לישראל

כרך שלישי
במהדורה
המבוארת
פראשית ב
תולדות - חשב

מוטיבנות

פרי צדיק
על התורה ומועדים
עם
ביאור משולב
למחבר ד"ר צדוק הכהן
מלובלין זצ"ל

התורה

את לימוד התורה

עם תורת המאירה של רבי צדוק הכהן מלובלין זצ"ל

מרכז הזמנות: 1800-22-55-66 להשיג בחנויות הספרים

מכתלי בית ההוראה

אקטואליה
ברחוקה

פניני הלכה למעשה, בענייני דיומא ושאלות המתחדשות

מדוני בית המדרש להוראה היינות "באר ישראל"

בראשות מורינו הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א

מכתלי בית ההוראה

תשובה ממורינו הרב שליט"א

משחק כדור בשבת

ומחמת שלא נראה כי דן לגבי תומאה וטהרה, נראה שדן לגבי שבת, ועל זה כתב כי מהלכות תומאה וטהרה נלמד שאין לו חשיבות 'כלי' מצד הקיבול שלו שהרי הוא סגור באופן קבוע, ואין לומר שעכ"פ יהיה לו דין 'כלי' לגבי שבת מצד שהוא מוקצה לשימוש השחוק, כי אין די במחשבת השחוק כדי להחשיבו ככלי.

תלמידו בעל השבלי הלקט, כתב גם לאידך גיסא, שאפילו אם נאמר שהכדור הוא כלי לגבי תומאה וטהרה, לענין שבת כדי שדבר ייחשב ככלי צריכים שיהיה בו שימוש כל שהוא, ובכדור אין כל שימוש. וזה לשונו: 'מכל מקום בין שיש תורת כלי עליו בין שאין תורת כלי עליו, נראה שאסור לשחק בו ולטלטלו בשבת ויום טוב, שהרי אין צריך בטילטולו, ואפילו לכסות בו פי צליחותו אינו ראוי, דהא ממאס על ידי ששוחקים בו ומטניף בטיט ועפר, וכן כדור של עץ אסור לטלטלה ולשחק בה'. וסיים בדברי המדרש שהם כעין דברי הירושלמי שהביא הבית יוסף.

הרי מבואר בדבריהם ששימוש לשחוק אינו מספיק נחשב כדי להחשיב ככלי לגבי שבת. ובשבלי הלקט הוסיף לחדד שכלי לגבי שבת הוא רק שימוש לצרכי החיים העיקריים, ולא כלי המשמש לשחוק.

מחלוקת בטעם המוקצה של הכדור

הספר שבלי הלקט השלם לא עמד לנגד עיני רוב האחרונים, והם למדו שבבלי הלקט המוקצה, ובקצר (סימן לג) לא הובא ראשית הנידון של כלי לגבי תומאה וטהרה, אלא פתח מיד בדברי רבו, וגם בטעם הדברים יש חילוק כי בקצר כתב הטעם משום 'מחשבת התינוק שחישב לשחק בו לא משוי ליה כלי'. וגם בדברי שבלי הלקט כתוב לשון שהכדור של 'התינוק' אין תורת כלי עליו.

והנה בדבריו לא מוזכר כמבואר שבבלי הלקט השלם שהמחשבה למשחק אינה מועילה להחשב כלי, אלא שמחשבה של תינוק אינה עושה ייחוד של הכלי לגבי שבת. ומדבריו מדוייק שאם גדול יחשוב על הכדור למשחק יחשב כלי, ועוד משמע שדווקא מחשבה של קטן אינה קובעת את הכדור ככלי, אבל עם הקטן יעשה מעשה של הכנה בכדור לשמש למשחק יחשב ככלי.

ואכן במגן אברהם (שם ס"ק עב) כתב בשם שבלי הלקט: 'אסור לטלטל הכדור דבמחשבתו לא משוי ליה כלי' וסיים לענין בסעפי כא, וביאר המחצית השקל (שם) שבסעפי כא מבואר שכדי לייחד לשימוש בשבת אין די במחשבה וצריכים מעשה, ועל זה כתב האליהו רבה (שם ס"ק פו) שבשבלי הלקט (הקצ"ר) מבואר כי הבעיה היא בייחוד של הקטן. והפמ"ג (אשל אברהם שם) מיישב כי אכן דעת השבלי הלקט שייחוד של גדול מהני, ומה שהפנה המגן אברהם המשך בעמ"ב ב'.

אם יש חיוב להלוות לאדם לא מוכר

אדם לא מוכר שעוצר אותי ברחוב ומבקש שאלווה לו סכום כסף מכיוון שאין לו את הכסף הדרוש לערוך קניה לשבת ולמען ילדיו הרעבים. אין לי דרך לדעת אם הוא אכן נזקק נואשת להלוואה או שזהו תרגיל עוקץ; האם למרות כל זאת עלי להלוות לו.

תשובת מורינו הרב שליט"א:

לאדם שאין לנו מידע לגביו שהוא מחזיר הלוואות אין חיוב להלוות בלי בטחונות.⁴ אולם בסכום מועט שאין כל כך לחוש על הפרעון, יש מצוה מן התורה להלוות גם באופן זה.

1 יש לבדוק אצל מפעילי הגמ"ח אם הגמ"ח מוגדר כצדקה, דהיינו, שאם עושה זאת 'כחסד' מכספו הפרטי וכמו למשל אדם שמנהל גמ"ח להלוואת כספים מכספו הפרטי, על אף שבדואי שהוא עושה גמילות חסד בממונו, אולם הכסף אינו הקדש ויש בזה איסור ריבית. אך אם הוא הקדיש את הכסף למטרת גמ"ח, וכן אם הכספים מגיעים ממקורות של צדקה או מעשר כספים, כך שגם בעתיד לא יוכל להפוך אותם לרכושו הפרטי, אזי יש להם דין צדקה.

2 שולחן ערוך (סימן שלו ס"א): והישענות מלאה ולא להישענות קלה (משני"ב סימן שלו ס"ק ס"ג) אמנם מותר לנגוע בעץ בלא להשתמש בו ובלא להזיזו (רמ"א שם סע"ף י). לא רק באילן אסור להשתמש, אלא גם בצידי האילן, דהיינו בדברים הנשענים עליו. ולכן אסור להוריד בגד מחבל שקשור לעץ. וכן אסור לעלות על סולם שנשען על העץ. וכן אסור ליטול דברים מסל שתלוי על העץ. לפיכך אסור להתנדנד בערסל הקשור על העץ עצמו, ואפילו אם הערסל קשור לעץ בצד אחד בלבד.

3 יש לדון להתיר אמירה לגוי במקרה זה שצריך את החליפה לתפילה, או משום שבות דשבות לצורך מצוה (יש לדון אם 'הכון לקראת אלוהים' נחשב מצוה כדי להתיר), או משום שבות דשבות במקום כבוד הבריות (שאין מקובל להתפלל בית הכנסת ללא בגד עליון, ויש לדון אם זה נחשב כבוד הבריות, אולי אפשר להתיר גם אם יש חשש הפסד (משני"ב סימן שז סק"ט)), אם קיים חשש שהחליפה תיקרע אם תישאר תלויה על העץ כל השבת. עוד יש לציין מהמבואר בהלכות סוכה (סימן תרכ"ט) שם נראה שאפילו לצורך מצוה דאורייתא לא

תלה את בגדו על עץ בשבת

קבוצת בחורים יצאו לנפוש במושב שם שכרו צימר בין האילנות. במהלך השבת תלה אחד הבחורים את חליפתו על גבי העץ שבחצר, חבירו העיר את תשומת ליבו שהדבר אסור וכי יתכן שהוא מנוע מלהוריד את החליפה מהעץ, האם אכן הדבר אסור:

תשובת מורינו הרב שליט"א:

חכמים אסרו להשתמש באילן בשבת, שמא תוך כדי שימוש באילן יבואו לתלוש ממנו ענף או עלה. לכן אסור לעלות על האילן או אסור להישען עליו.² וכן אסור להניח עליו חפצים, או לקחת חפצים שהיו מונחים עליו, ועל כן אסור ליטול את החליפה התלויה על העץ, ולענין לומר לגוי שיטלנו יעשה שאלת חכם.³

הלכה למעשה

משולחן מורינו הרב שליט"א

לווה אריזה פתוחה ורוצה להחזיר סגורה

לווה מגמ"ח תרופות משחה באריזה פתוחה וחסרה רק במקצת; האם מותר להחזיר אריזה סגורה או שיש בכך חשש איסור ריבית:

תשובת מורינו הרב שליט"א:

בלווה מאדם פרטי אסור להחזיר אריזה סגורה, משום שהדרך להקפיד על אריזה פתוחה או סגורה ויש בזה חשש ריבית, אולם בנידון הלוואה מגמ"ח, כאשר הגמ"ח שייך לצדקה, הרי בצדקה אין איסור בריבית דרבנן.¹

1 יש לבדוק אצל מפעילי הגמ"ח אם הגמ"ח מוגדר כצדקה, דהיינו, שאם עושה זאת 'כחסד' מכספו הפרטי וכמו למשל אדם שמנהל גמ"ח להלוואת כספים מכספו הפרטי, על אף שבדואי שהוא עושה גמילות חסד בממונו, אולם הכסף אינו הקדש ויש בזה איסור ריבית. אך אם הוא הקדיש את הכסף למטרת גמ"ח, וכן אם הכספים מגיעים ממקורות של צדקה או מעשר כספים, כך שגם בעתיד לא יוכל להפוך אותם לרכושו הפרטי, אזי יש להם דין צדקה.

לסעיף כא, ששם יש דעה שגם ייחוד של גדול לא מהני כי אם מעשה, וכך פסק שם המגן אברהם לדינא כעיקר, ועוד כתב הפרי מגדים שאם לא ייחד במחשבה אלא שיחך בכדור מערב שבת יש לומר שהוכן לך. ומתוך דבריהם משמע שכל הבעיה רק מצד שייחוד את הכדור לשימוש באופן שאינו מועיל, ולא שיש בעיה עקרונית שייחוד למשחק אינו מועיל לעשות כלי לעניין שבת.

אבל בתוספת שבת (שם ס"ק קט) נראה שביאר את המגן אברהם באופן אחר לגמרי, שהטעם שהכדור מוקצה הוא משום שאינו משמש לשום דבר, ומה שהוא משמש למשחק אינו נחשב כלי, וכוונתו אברהם היא לומר דבר אחר לגמרי, שאפי' אם עתה מבקש לייחד את הכדור לשימוש אחר ממשחק אין זה מועיל במחשבה בעלמא. וכדבריו ממש ביאר גם בלבושי שרד (שם) וגם כתב בפירושו הטעם לפי השימוש למשחק אינו עושהו לכלי, וכדבריהם ביאר המשנה ברורה (ס"ק קנב) וזה לשונו: 'שאינן שם כלי עליו מחמת שראוי לשחוק בו, והוי כאבן שהוא מוקצה מגופו ששם מבואר שכאשר יש ייחוד של מוקצה מחמת גופו לעולם אין צריכים דווקא מעשה ודי בייחוד בעלמא.

וכאמור לעיל, המעיין בדברי שבלי הלקט השלם (שלא עמד למראה עיני האחרונים) נוכח שטעמו כדבריהם שהמוקצה של הכדור אינו מחמת שאין די במחשבה כדי לייחד לשבת, אלא משום שהכדור נעשה רק למשחק ואינו משמש ככלי לשום דבר. ועוד בשבלי הלקט השלם פתח בנידון של כדור הנעשה מעור ובו צמר של אילים, וברור שנעשה בו עבודה רבה להכנתו, ובהכרח שהנידון אינו מצד העדר הייחוד לשימוש למשחק, אלא שהכנה למשחק אינה מועילה להיחשב ככלי.

טעם המתירים בכדור

בביאור דעת היש מתירים כתב הלבוש (סעיף מה), והואיל והוא לשחוק מעוגג שבת וי"ט הוא והתיירוהו, וכן כתב בעולת שבת (סקע"א), ושמו כוונתם דמאחר ושחוק הוא שימוש של עוגג שבת, ראוי השחוק להחשיב את הכדור כלי לעניין שבת. ובמשנה ברורה (ס"ק קנב) כתב, 'אפשר שטעמם שכיון שעשוי לך ומיוחד לזה בתמידות לא שייך בו שם מוקצה, וכלעיל ס"ק כב', ומוכה בדבריו שהאוסרים אסרו גם כאשר ייחד את הכדור לעולם, וכן נראה שסתמת שאר כל הפוסקים.

דעת פוסקים

בתשובת הרמב"ם (בלאו סימן קעט, מכוון ירושלים חלק א סימן קכה) נשאל 'ותורנו בדבר בני אדם המתקבצים לשנות בימי השבתות ובימים טובים ולהם אבנים של שן שיש בהן סימנים, לשחק בהן על כוסות יין, ומי שזוכה שותה. והשיב להם 'ענין טלטול האבנים הרי הוא אסור'. ואבנים של שן שיש בהם סימנים הם אבנים יקרות והרצו בהם סימנים לשימוש המשחק, ואפי' הכי כיון שיעודם למשחק אינם נחשבים ככלי. וזה עולה כדעת שבלי הלקט השלם. [אמנם במהדורת פאר הדור הנוסח הוא 'ומשחקים באבנים עגולים' ולא מוזכר שהיו סמנים על האבנים, ולא שהאבנים הם של שן, אבל מהדורת בלאו היא תרגום מערבית ונחשבת למהדורה המוסמכת].

לעומת זאת בשלטי הגבורים (רי"ף עירובין לה: דן לגבי איסור לשחק בקוביא, ובתוך דבריו כתב כדבר פשוט שמותר לשחק בשבת במשחק השחמט, וגם על משחק הקוביא בשבת כתב לאסור רק מצד המשחקים בגורלות, ולא מצד שהקוביה היא מוקצה. ודבריו הובאו בשו"ת תורת אמת (סימן קפ) שכתב לאסור משחק שחמט בשבת מצד שאסור להוציא את הזמן על ספרי חכמה חיצונית שאין בהם תועלת, וכתב שמאחר וכך שוב הם כלי שמלאכתו לאיסור, ומבואר שבעיקר הדבר לא על עלתה על דעתו לאסור מצד שכלי משחק כלי אינם 'כלי' והם מוקצים מחמת גופם. וברמ"א (סימן שלא סוף ה) פסק כהרי"א וז' שמותר לשחק ובלבד שלא על רווח והפסד.

בתשובת רבי מאיר גאון (סימן ס [10]) מובאת אזהרתו של רבי יואדא חאמי על האיסור החמור לשחוק בקוביא בימות החול וכל שכן בימות השבת, ובתוך דבריו כתב גם שהקוביא היא מוקצה בשבת, ועל אזהרתו כתבו להסכים רבי חיים כפסי ורבי מאיר גאון, וקצת נראה שהסכימו עמו גם בזה שיש בקוביא איסור מוקצה.

כדורי זמנינו

במשנה ברורה (ס"ק קנב) כתב שבין כדור מעץ או מנייר אין שם כלי עליו מחמת שהוא ראוי למשחק, והנה באגור או בשבלי הלקט הקצר לא מבואר ממה עשוי הכדור, אבל בשבלי הלקט השלם פתח בנידון של כדורים העשויים מעור וממולאים בצמר אילים, ומשמע שאפי' כדור יש שנעשה בהשקעה הוא נחשב כלי מאחר ויעודו למשחק.

והנה הפוסקים דנו בעניין במציאות זמנינו, בשבות יצחק (חלק א עמוד עט ס"ק ב) כתב בשם הגרי"ש אלישיב שמשחק המיוצר מתחילתו לצורך משחק כיון שנעשה בו מעשה רב נחשב כלי אף לדעת השו"ע, דלא אסר השו"ע טלטול כדור אלא באבן או עץ שהכינים למשחק ע"י יחוד או מעשה כל דהו, בזה אין די בשימוש למשחק להחשיבים כלי בכך, משא"כ במשחק שיוצר מתחילה למשחק כיון שנעשה בו מעשה רב נחשב כלי.

וכן כתב בהגהות ביצחק יקרא על המשנה ברורה להגר"א נבנצל (סימן שח סעיף מה) בשם רבו הגרש"ז אויערבאך, שהתיר כדורים ידניים אפילו לספרדים, והואיל והם מיוצרים ככלים מעשה אומן, גם בשו"ת שבת הלוי (חלק ט סימן עח) כתב שהכדורים בזמן הזה שנעשו לך, פשיטא דתורת כלי עליהם, וממילא אין תורת מוקצה בהן. ועל פי זה פסקו בארחות שבת (פרק יט הערה עו).

אמנם בילקוט יוסף (שבת חלק ב סימן שח סעיף ו הערה ל) כתב ש'הן אמת שיש מקום לומר שמאחר ובית החרושת מייצר מתחלה את הכדור לשם משחק, לכאורה הוי כמעשה גדול שייחשב ככלי, ולא דמי לאבן או עץ שהכינים למשחק על ידי יחוד או מעשה כל דהו, דהכא הכדור מיוצר לתחלה לשם משחק ונעשה בו מעשה רב. מכל מקום לענין דינא אין להקל בזה לדידן. וכתב שהסכים עימו היביע אומר. גם באור לציון (חלק ב פרק כו אות ח) כתב לאסור ולא חילק, וכן בתפלה למשה (חלק א סימן כב). ובאליבא דהילכתא (קובץ נו עמוד לא) כתבו בשם הגר"מ שטרנבוך ורבי שריה דבלצקי שאין לחלק בדבר. גם בספר עם מקדשי שביעי (חלק ב עמוד קצה) שאל זאת מהגר"ח קנייבסקי והשיב לו בכתב שיש איסור גם בזמנינו.

משחקים אחרים

וכתב בתפלה למשה (שם עמוד רלח) בשם האור לציון שלדעת השולחן ערוך הוא הדין שאסורים כל המשחקים, אבל בספר אור לציון (חלק ב פרק כו אות ח) כתוב שיש לחלק מכדור, כי בלשון שבלי הלקט כתב שאין לכדור שימושים אחרים ואפי' לא לצור על פי צלוחיתו כיון שהוא מטונף, והרי למשחקים אחרים יש פעמים רבות שימושים אחרים, ועוד שעל הכרעת השולחן ערוך יש לתמוה, שמאחר שהביא בבית יוסף את דעת התוס' בביצה שהתירו לשחק בכדור, מפני מה נטה לפסוק בתורת וודאי כדעת שבלי הלקט ובפרט באיסור דרבנן, וכתב שלכך נראה שעיקר טעם הכרעת השולחן ערוך משום דברי הירושלמי שהביא בבית יוסף בחומר של משחק הכדור בשבת, ולכן נטה להחמיר בזה, ולפי זה בשאר כל המשחקים אין להחמיר. ולכן העלה האור לציון: 'אסור לטלטל כדור בשבת, וטוב להזהר שלא לטלטל שום צעצוע או משחק בשבת'. ולא כמו שהביא משמו בתפלה למשה.

ומטעם זה כתב בחוט שני (שבת עמוד קמד) שבזמן הזה שהכדורים נקיים יחסית וניתן להשתמש בהם כדי לכסות כלי מי נטילת ידיים וכדומה, שוב אינם מוקצה גם לדעת השולחן ערוך, אך הסתפק מאחר שלא נהגו לעשות בהם כל שימוש אחר. ונראה ששאר האחרונים למדו שלשון שבלי הלקט נאמר רק כדי לתת טעם שאין בכדור שום שימוש עיקרי של החיים, ולומר ששימוש של משחק אינו מועיל, אבל לא כדי לומר שאילו היה לו שימוש מועט ממש וכמו לצור בלבד היה בזה לבדו כדי לקבוע שם כלי בצירוף זה שהכדור משמש למשחק.

גם בספר ילקוט יוסף (שם הערה לא) כתב שיש להסתפק שמה כל הכרעת השולחן ערוך להחמיר במשחק הכדור משום ביטול תורה, אבל במשחק אחר אין להחמיר, אך כתב שהעיקר לדינא שיש להחמיר בכל המשחקים. וכתב שלקטנים יש להקל כדעת הרמ"א שכלל אין איסור בשאר כל המשחקים, ובצירוף שיטת הראשונים שאין חיוב להפריש תינוק מאיסור דרבנן, וכתב שלכאורה הגדול לא יוכל להביא לקטן משחק שהרי המשחקים הם מוקצה, אלא שהיביע אומר הכריע להתיר להביא משחק לקטן ולא חשש בלהביא לקטן משום מוקצה, ששמוא יש לחלק בין כדור לשאר כל המשחקים. (וראה גם ביביע אומר חלק 1 סימן לט).

כדור רגל לילדים

באור לציון (שם) כתב שכל שלבני אשכנז הדבר מותר, אין חובה להפריש את הקטן. וכן כתב בתפלה למשה (שם), וכתב שאפי' הכי לגדול אסור להביא לפניו משחקים בידו שהרי הם מוקצה, אבל להביא בשעת הצורך בגופו או ברגלו מותר, וכתב שאין לחשוש שמאכיל לקטן איסור בידים, בצירוף שני צדדי היתר, דעת תוס' שמותר לשחק בכדור, ודעת הראשונים שאין חיוב הפרשה באיסור דרבנן.

כדור רגל באופן שיש חילול שבת על ידי מתתפים

בשמירת שבת כהלכתה (שם הערה כח) מביא מ'הנאמן' (תשרי תשכ"א) כרוז בשם גדולי ארץ ישראל בדור שעבר שבו נאמר, כי במשחקי כדורגל בשבת שיש בהם חילולי שבת המונינים, הרי שכל המשחקים בכדורגל בשבת יש להם דין מחללי שבת בפהרסא, וכן הבאים לראות מסייעים ומחזיקים ידי מחללי שבת בפהרסא. כמובן שהדברים לא נאמרו במשחקי כדורגל של כמה חברים שאין חשש לחילול שבת.

להלכה:

- א. לבני ספרד ראוי להחמיר ולא לשחק כלל בכדור בשבת, משום שהוא מוגדר 'מוקצה מחמת גופו'. אמנם המיקל, יש לו על מי לסמוך לפרש שגם השולחן ערוך לא אסר בכדור המיוצר לשם משחק. לבני אשכנז כדור נחשב ככלי ומותר, וליילדי ספרד יש להקל. ב. גם לדעות שהותר, זהו דוקא בתנאי שלא ישחקו על קרקע שאינה מרוצפת, או אפילו בחצר מרוצפת כאשר רוב החצרות שבעיר אינם מרוצפות, שמא יבואו להשוות גומות. מעיקר הדין מותר לשחק במגרש מסודר, שהרי הם תמיד מרוצפים ואין בהם חשש השוואת גומות (ראה פסקי תשובות סימן שח סקנ"ט), אך למעשה כתבו הפוסקים שמשחק הכדורגל אינו ראוי לכבוד השבת, ובמשחק שכלול בחילולי שבת אסור להשתתף אפילו באופן שהוא עצמו אינו מחלל שבת ח"ו. ג. בשאר משחקים לבני אשכנז מותר, אך לבני ספרד יש מקום ספק שמא אינם נחשבים 'כלי', ולכן גדולים לא ישחקו ויחששו לאיסור מוקצה, אבל על קטנים אין להחמיר, והכרעת ה'ביע אומר' שמותר לגדול לטלטל עבור קטן משחק שאינו כדור ואינו צריך לחשוש לאיסור מוקצה.

בסימן טוב ובמזל טוב

מהיכלי תורה והוראה מוסדות "באר ישראל" נשגר כוס של ברכה עם ברכת מזל טוב לבבית, קדם מעלת ידידנו ומכובדנו היקרים והנעלים רבני בית ההוראה

הרה"ג יצחק קאהן שליט"א
לרגל הולדת בנו

הרה"ג יהודה גרוסמן שליט"א
לרגל הולדת בנו

הרה"ג ישראל אלימלך דז'לובסקי שליט"א
לרגל אירוסיו בנו

יזכו לראות נחת ושמחה לאורך ימים ושנים טובות מתוך אושר וכבוד, בריות גופא ונהורא מעליא

שילם כסף לקניית דירה
האם קנה את הדירה

ראובן בעל דירה במרכז הארץ היה מעוניין למכור את דירתו בעוד כמה חודשים, ובנתיים חיפש שוכר לדירה, פנה אליו שמעון וביקש לשכור ממנו את הדירה, ואף גילה דעתו שהוא מעוניין בהמשך לקנותה, ואכן לאחר כמה חודשים סיכמו ביניהם את מחיר הדירה ואת עיקרי התנאים, ראובן שכבר קנה דירה אחרת והיה צריך דחוף את הכסף, ביקש משמעון שיעביר לו בהקדם כסום של חצי מיליון ש"ח, שמעון נענה בחיוב והעביר מידי את מלא הסכום אותו ביקש ראובן, מכיון שבדעתם היה לחתום חוזה בימים הקרובים, לא חתמו ביניהם על שום מסמך או זכרון דברים, וכמובן גם לא נרשמה הערת אזהרה על הדירה לטובת שמעון, וכך עברו כמה חודשים ולא נחתם שום חוזה ביניהם, לטענת ראובן כיון שהיה לחוץ להמשיך התשלומים פנה לשמעון כמה פעמים להתקדם עם החוזה, ושמעון דחה אותו מיום אל יום, בצר לו פנה ראובן לקונה אחר ומכר לו את הדירה, שמעון לעומתו טוען שהיה רדף רוח אחרי ראובן, וראובן דחה אותו, ועכשיו תובע שמעון לקיים את המכר ואת קנה לטענתו. הן בקנין כסף, והעביר כסום כה נכבד עבור רכישת הדירה, הן בקנין שטר שלטענתו התקיים על ידי מה שכתבו בפרטי העברה 'עבור רכישת הדירה', והן על ידי קנין חזקה, שהחזיק ודר בדירה, והשאלה האם אכן שמעון קנה את הדירה באחד מהקנינים הנ"ל ומה שמכר אחר כך ראובן לקונה אחר לא חל כלל, או שמה הדירה בחזקת המוכר, והמכירה השנייה קיימת.

תשובה: שמעון לא קנה את הדירה, והקונה השני קנה את הדירה כדת וכדין, וזאת מכיון שלא היה כאן קנין המועיל לקנות, ונבאר בכל קנין למה לא קנה:

קנין כסף-בגמ' (קידושין דף כ"ו) מבואר שבמקום שנוהגים לכתוב את השטר לא קונים קרקע בכסף לחוד, וכמבואר שם ברש"י הטעם, משום שלא סמכא דתיה דלוקח עד שרא השטר לידו, וכן נפסק בשו"ע ח"מ (סימן קצ"ט סעי' ז) א"כ התנו בפירוש שיקנה בכסף לחוד שאז קונה גם בלי שטר, (וכמבואר בגמ' שם ובשו"ע שם ס"ח) ולכן כאן לא קנו אפילו שהעבירו כסום כסף גדול ונכבד עדיין אין בכך קנין, ובפרט כאן שגילו דעתם להדיא שעתידים לחתום חוזה ומקובל בכל עיסקה רגילה, אזי בוודאי שאין קונה בלא שטר כלל.

קנין שטר-כיון שלא היה שום כתיבה אפילו מינמלית ביניהם, אין כאן שטר כלל, ומה שטוען שמעון שמה שכתבו בהודעה של העברה בבנק שזה עבור הדירה, ודאי אין זה שטר כלל, ואין מוסג שהקונה יכתוב את השטר לעצמו, ועוד שלא כתוב שם כלל פרטים, באיזה דירה מדובר ולא מובן מכתובה זו כלום.

קנין חזקה-אמנם מבואר ברא"ש (פ"ק דקידושין) וכן מביא הבית יוסף מהרבה פוסקים, וכן נפסק בשלחן ערוך ורמ"א (סימן קצ"ב ס"ט) שחזקה קונה בקרקע גם בלי שטר, אפילו במקום שנוהגים לכתוב שטר, וכמבואר שם בסמ"ע (סי' כ"ח) הטעם המובא ברא"ש (שם) משום שעושה מעשה ביה קרקע, ואז סמכא דעתיה וקונה גם בלי שטר, מ"מ יש כמה סיבות קונה כאן בחזקה, ראשית נח' הפוסקים אם שוכר שגר בדירה יכול לעשות קנין חזקה, במה שהיה עושה עד היום, אם לא עשה משהו מיוחד כגון פרצה חדשה וכדו' במיוחד בשביל הקנין, שהרי לא מוכח מהחזקה שנעשית כלל לשם קנין, דהשוכר היה גר בדירה לפני שקנה את הדירה, והיה נועל ופותח בכל יום את הדירה ומשתמש בה, ואותו דבר עושה עכשיו לאחר שסיכמו שקונה את הדירה, ובפתי"ש (ריש קצ"ב) מביא בזה מחלוקת, דלדעת הרדב"ז (ח"ד סימן קצ"ב) אין זה מועיל לחזקה, ולדעת המחנה אפרים (שכירות סימן י"ג) זה חזקה טובה, וכיון שנחלקו בזה הרי קרקע בחזקת בעליה עומדת ומספק לא קונה, וטעם נוסף שלא יועיל חזקה, דבחזקה בעינין שיאמר לך חזק וקני או שיעשה החזקה בפני המוכר, כמבואר בשו"ע (סימן קצ"ב ס"ב) וכאן זה לא נעשה, ועוד דבעינין כונה לשם קנין, ובודאי לא נתכון כאן הקונה לקנות כלל במה שנעל וכדו', ועל כולנה מה שמבואר בערוך השלחן (קצ"ב) שבזמן הזה שכל קנין קרקעות נעשה רק על ידי שטר, לא קונים גם בחזקה לחוד עד שיכתוב המוכר לקונה שטר, ומכל אלו הטעמים ברור שלא קנה כאן בקנין חזקה.

העולה לדינא:

באופן שמצד הקונה הראשון לא היה קנין המועיל כלל, הקונה השני קנה כדת וכדין מיד ראובן שהדירה עדיין שלו ובחזקתו.

ראובן הביא עימו לסעודה שלישית חבילת פיצוחים לאכול לכבוד שבת קודש, גם את חבריו היושבים על ידו כיבד בחופן פיצוחים לברך עליהם ולמלאות את המאה ברכות, אחד מהיושבים מצא לתדהמתו בקשיו אחד תולעת חיה ורוחשת בין שני חצאי הקשיו, הנותן האדיב לא הבחין בכך, וכעת שואל המוצא, האם [למרות האי נעימות שיגור] חייב לעדכן את חבריו ולומר לו שיבדוק מכאן ואילך את הנשאר בידו קודם שיאכלנו בכדי שלא יכשל ח"ו באיסור אכילת שרצים.

תשובה: לענין עצם החשש בקשיו שנמצא בו תולעת: דבר ראשון יש לידע מקודם מדין איסור שרצים, כי אם התולעת גדלה בפרי עוד במחזור לקרקע, אסור לאכול מן התורה (אפי' לאחר שנתלש) כמבואר בשו"ע (י"ד סי' פד ו), אך כאן בענייננו לא יתכן זאת במציאות, כי הקשיו עובר תהליך מאד ארוך ומורכב עד שנעשה ראוי ומוכן לאכילה ולא יתכן שהתולעת שרדה בחיים את כל התהליך.

אבל עדיין יש לידע האם התולעת נותר מבפנים של הקשיו, או רוחשת מבחוץ אל תוכו, כי אם נוצר מבפנים אזי מותר מעיקר הדין לאכול אפי' הקשיו עצמו שבו נמצא התולעת, כי לא אסרה תורה אכילת שרצים הנוצרים בתלוש אם לא פירשו לחוץ כמבואר בשו"ע שם (סעי' ד), [אך מדין 'בל תשקצו' אסור לאכול התולעת עצמה (ט"ז) שם סוסק"ג בשם שר"ל]. אך אם יש נקב בקשיו, כמו שמצוי בראשו אחר שנופל הנבט [חתיכה קטנה מאד הגדל עמו וסותם הנקב שבראשו ולרוב נופל ממנו], דעת הרמ"א שם לאסור לאכול מספק מחשש שיצא לחוץ וחזר.

לענין לבדוק את השאר מאחר שנמצא באחד מהם:

בפירות שהם בחזקת נקיים לא מיתרע החזקה במצא פעם אחת בלבד, אלא אם מצא ג' פעמים היו חזקה וחייב לבדוק את השאר (כמבואר בשו"ע שם פ"ט וס"ט ק, ודלא כב"ח שמחמיר ששיטת רבי שבי' פעמים היו חזקה, ע"י ט"ז שם סק"ו). [ובאמת בענייננו שיעקר החשש הוא רק שהגיע התולעת מבחוץ כנ"ל, לכאורה גם ב' פעמים לא היו חזקה, כי רק בגדל מתוכו יש חזקה שפיר זה מגדל תולעים, אבל כלפי החשש שהגיע מבחוץ כתבו הפוסקים שאין חזקה למקרים' (מהרש"ל הובא בגמ"א ח"ד יב, ובט"ז סי' פד יז, ו"ט) בו סוסק"ג ונקוה"כ שם, מקור חיים, ש"ת דבר משה ח"א כז, ועוד, ודלא כח"י תס"ו ח"ה, ור"ל ע"ע].

לענין חיוב הבדיקה ב'מיעוט המצוי':

כתב הרשב"א (תוה"ב הקצר בגי' ג ש"ג, הובא בשו"ע פד ח) שאם נמצא איסור בשיעור 'מיעוט המצוי' אין סומכין על הרוב ויש חיוב לבדוק הכל [וחיוב זה הוא מדרבנן ש"ך ל"ט ח, שפ"ד פד כח, א"א ח יא], ורק לכתחילה (ע"י שו"ע שם ס"ט). ובגדר שיעור 'מיעוט המצוי' יש ג' שיטות עיקריות: לדעת שו"ת הריב"ש (סי' קצא) קרוב למחצה, לדעת שו"ת משכנות יעקב (י"ד סי' יז) עשר אחוז, לדעת שו"ת שבה"ל (ח"ד פא) גרד מחודש שאינו תלוי לפי אחוזים אלא אם שכיח ומלווה את הרוב בכל מקום עיי"ש. וכן הורו מקצת פוסקי זמנינו (הגרי"ש אלישיב והרב ניסים קרליץ) שיש לחשוש גם בפחות מ-10%.

וא"כ למעשה בקשיו יש חיוב לבדוק הכל אפי' בלי שמצא תולעת כלל, עפ"י משי"כ הרב משה ויא בספרו 'בדיקת המזון כהלכה' שאגוז קשיו בארץ ישראל הן בגדר 'מיעוט המצוי'.

לענין אי מהני לבדוק רק כמה מהם [ואם ימצאו נקיים יסמוך שזה מוכיח שגם השאר נקיים] (בדיקת מדגמי):

הנה מעיקר הדין מבואר ברשב"א (בתשובה ח"א יעד) והובא ברמ"א (י"ד פד ח) דלא מהני אפי' לבדוק רובן אלא דווקא כולן (וע"י מה שהקשה ע"ז בשו"ת טו"ט סי' קכג למה לא סמכ' אחרי רובא), אך לפעמים מצוינו בפוסקים (שו"ת טו"ט סי' פ, שו"ת הרמ"ק י"ד סי' לא, ו"ט לב ג, נשמ"א הל' פסח כלל קט יז, שו"ת הר הכרמל י"ד סי' ה, אך ע"י שו"ת חת"ס י"ד מט) שבאופנים מסוימים סומכים על בדיקת ג' פעמים בלבד, והוי כעין 'חזקה לטיבותא' להוכיח על השאר, ויש לציין שבדרך כלל סמכו על זה רק במקרים של הפסד מרובה ושעת הדחק, עיי"ן שם בדבריהם, ואין כאן המקום להיכנס לאריכות הדברים, הסברות וההוכחות לכאן ולכאן.

ובספר בדיקת המזון כהלכה שם כתב דמהני לבדוק מדגם של כ-10% בלבד. ויתכן סברתו כי אף שבכלל ארצי מצוי מיעוט הנגוע בתולעים, מ"מ אין המיעוט פרום על פני כל הקשיו בארץ, אלא תלוי לפי המקום ולפי תהליך היצור ותנאי האיסוסן בחברה וכדו', ויש מקום/פס יצור/חבילה וכדו' שנגוע ויש שהן נקיים לגמרי, ולפיכך מועיל בדיקת המדגם להוכיח שחבילה זו מגיע ממקום נקי (וכעין סברא זו מצוינו בפוס' הנ"ל שכתבו להחיר בבדיקת ג' פ). ובנוסף יתכן שהסברא מבחינת המציאות אומרת שאם היה הקשיו מנוגע זה היה ניכר עליו מבחוץ (שה"י נקב ורובק קצת), וא"כ יש לסמוך על הבדיקה מבחוץ לבד וא"צ לחצוץ ולפתוח את כולם. ועוד שמעתי מרבנים, דאמרת הכל לפי הענין, הדיינו שיש דרוגת ב'מיעוט המצוי', ולמרות שבלקויה הרבה על זה כתב הרשב"א ורמ"א דלא מהני בדיקת הרוב ויש לבדוק את כולם, אבל במצוי מעט מאד אכן מהני בדיקת מדגמי להוכיח שאין המיעוט מצוי כאן.

וכל זה יש לומר רק בלא מצא שום תולעת ולא הוחזק ריעותא וכל הבדיקה היא רק מטעם 'מיעוט המצוי' במין זה, אבל במקרה שלנו שמצא אחד נגוע א"כ לכאורה יש לדון אי חוזר הדין לעיקרו שיש לבדוק הכל מדינא.

אך אם יתברר (יש לברר מציאות הדברים) שתולעת זה נוצר מבתוכו, יתכן שיש לצרף דעת המחבר (סי' פד ח) המיקל אפי' נקבו לחוץ, והספיק אסור רק מספק אולי יצא לחוץ וחזר, וא"כ אצלנו שלא ברור שיש תולע בשאר הקשיו אולי יש לצרף שם שאפי' אם תמצא לומר שיש תולע, שמת לא יצא לחוץ ואינו אסור באכילה. אמנם מאידך הרי נקטינו שאפי' במקום דאיכא ספק ספקיא, אם יש לברר ולבדוק בקלות, לא סמכינו להקל (ש"ך י"ד קי כללי סי' לה). אמנם אם הקשיו סגור לגמרי בכל צדדיו וגם הנקב שבראשו סתום עם הנבט שלו שלא נפל [ומצוי בקשיו טריים], מותר לאכול ללא חשש גם לדעת הרמ"א וא"צ בדיקה, כי גם אם יש שם תולעת מותר לאכול כנ"ל.

העולה לדינא:

במקרה בו מצא תולעת בפרי אחד, על המוצא לומר לחבירו שעליו לבדוק את כל הנשאר, מכיון שאין כל כך טירחא בדבר.

תגובות והערות
תגובות והערות שהתקבלו במערכת

בענין ציפס שתוגן בצ'פסר שטוגן בו ניצלים, הגר"ש ברגשטיין שליט"א כתב להתיר לבני ישיבה לאכול חלב לאחר אכילת הציפס, ולענ"ד נראה כי מכיוון שהשמן הוא רוטב של בשר ממש וכעת שאוכל הציפס הרי זה כאוכל ציפס שטוח ברוטב בשר, וכל ההיתר בפוסקים שהביא במאמרו היינו בתערובת מועטת (אפילו שיש יותר משישים) וזהו תבשיל של בשר שדיברו בו, אבל כאן הוא רוטב של בשר עם שמן (יכול להיות שכאשר נבדוק את כמות פליטת הבשר יהיה בו יותר מכמות השמן בטיגון ישיבתי).

ומה שכתב שאם מרגישים טעם אסור, נראה שאין הדבר כן במציאות ובוודאי שמורגש טעם בשר כי כמות הבשר רבה מאוד, וכן הסכימו מורי הוראה. עוד יש להעיר כי יש להבדיל בין פס הלכה שניתן לשייבה ששם זהו הפס מרובה מאד לבין הוראה ליחיד בביתו, ויה"ר שלא נכשל בדבר הלכה.

יצחק מייר מורגנשטרן
כולל באר ישראל

החלפת תורנות בהכנת סעודת שלישית

בקבלת מבקשי השם הנונה כמקדמת דנא לסעוד בצוותא בהתעלות בעת רעוא דרעיון, ולבלי יחסר המזג הנונה שכל מתפלל בבית המדרש בתורו יזכה לכבד את הציבור בהבאת מטעמים ברוח נדיבה, כאשר על הסדר הופקד ר' מיילך שתפקידו להוכיח לכל אחד בתורו להביא את המאכלים; לפעמים קורה שאלו שהגיע תורם בשבת הקרובה אינם בעיר או שמסיבות אחרות אין ביכולתם להביא בתורם ומשכך פונה ר' מיילך לשמות הבאים בתור להחליף את התור בשבת זו במקום שבת הבאה. אולם כאן עולה השאלה, האם עלול להיות הדבר כרוך באיסור ריבית, וזאת מהיותו יש שבתות שבהם יש ציבור גדול בביהמ"ד, ויש שבתות שיש פחות באופן ניכר, וכן יש שבתות בימות החורף בהם הכיבוד מעט בהרבה משבתות בימות הקיץ הארוכים, כך יוצא שהמחליף מסכים לטול על עצמו אחריות להכין כמות גדולה בהרבה ממה שהיה מוטל עליו בתורו, ויש בזה חשש ריבית שמסכים לכך בשכר ההמתנה, כמו כן יש לברר, האם מותר לסכם כן בפירושי: תכין אתה בשבת זו מעט ואני אכין בשבת אחרת הרבה:

תשובה: שינוי במשנה במס' בי"מ דף ע"ה אומר אדם לחבירו נכש עמי ואנכש עמך כל ימי רביעה אבל לא יאמר אדם לחבירו נכש עמי ואעדרו עמך. ובטעם האיסור בכך שאעדרו כתב רש"י דפעמים שזו קשה מזה. (וכן הביא הטור).

וברא"ב כתב דכיוון ועבודת הניכוס והעידור היו ב' מלאכות חלוקות הוי כהלואת סאה חטיין בעד סאה דוחן שאסור אף שכנת שוים אותו מחיר ואין בזה היתר דיש לו (ובכ"ז ואנכש הוי כסאה חטיין בסאה חטיין שמתור ביש לו - ופעולת האדם נחשבת כיש לו).

ובח"ו"ד בס' קס"ב - ביאר בטעם הראב"ד - שהאיסור דווקא כשברוב השנים יש הבדל בין הניכוס לעידור והוי כמעלהו הרבה, דבמידה ומחירם שווה ברוב השנים הוי כמו מכירה בהמתנה המותרת שאין מעלהו הרבה.

בשו"ע כתב לא יעשה עמו מלאכה ע"מ שיעשה עמו מלאכה יותר כבידה ונראה יש איסור שרק באופן שברור ומתנה מראש שיעשה עמו מלאכה יותר קשה יש איסור והאיסור בזה הוא מן התורה כיוון והוי ריבית קצוצה, במשנה שינוי בהמשך כל ימי גרד וכל ימי רביעה מותר ואף שיש הפרשים באורך היום בין ימי גרד וימי רביעה, ובמרדכי כתב בסוף ס' שמ' לבאר היות ולא שייך בזה ריבית אלא מדרבנן דמחירם שווה ובכ"ז לא גזר, נמצינו למדין הגידון שאלתנו אף כאשר ההחלפה היא בתום לב ורוב השבתות מה אותה ההחלפה וטריחה לשי' רש"י והטור יש לחשוש דפעמים שזו קשה מזה, אמנם לשי' הראב"ד דרק כששומתו ניכרת וכן לפי פסק השו"ע נראה דיש להתיר.

אלב באופן שהמחליף מסכים להקדים עבודתו בפירוש היות ובעת ההוצאה פחותה נראה לכו"ע יש בזה איסור ולא שייך ההיתר דנכש ואנכש דאין מחירים שווה והוי כמעלהו הרבה,

אמנם נראה להתייחס מהטעמים דלהלן: החתם סופר פסק דבשותפין שחילקו ביניהם עבודה וא' הסכים לעבוד עבודה קשה יותר לא שייך איסור דנכש ואעדרו משום שהם מסכמים חלוקת עבודה מחדש, וזה שייך גם בשאלתנו שהחלוקה בין המתפללים משתנה.

כשאין מקפידים על הסדר ומסכים לעבוד יותר לא בגלל ההמתנה וגם אם היה מקדים היה עובד יותר לא שייך האיסור. בחוט השני להגר"ן קרליץ התייחס למטלות בפועלות המחליף ימי עבודה אף שלא' יש יותר היתרונות בפועלות משום שהמחיר נקבע לפי יום עבודה וכמו ימי תמוז וניסן. אמנם יש מפורסי וזמנו שהחמירו בזה.

הגאון ר' משה שטרנבוך כתב הצעה בכל החלפת עבודה שיתנה מראש שאינו מתחייב ויעשה מאמץ לעבוד במקומו וכיון שאינו מתעבד לעבוד עבודה אף כאן הלווא. וע"כ נראה להתייחס בכל גוונא ואף כשמסכים בפירוש מחמת שבעתיד יהיה לו פחות עבודה.

העולה לדינא:

א. כאשר ההחלפה היא בתום לב ורוב השבתות הם אותה הוצאה וטריחה לשי' רש"י והטור יש לחשוש דפעמים שזו קשה מזה, אמנם לשי' הראב"ד דרק כששומתו ניכרת וכן לפי פסק השו"ע נראה דיש להתיר. ב. באופן שהמחליף מסכים להקדים עבודתו בפירוש היות ובעת ההוצאה פחותה, לכו"ע יש בזה איסור, והוי כמעלהו הרבה. ג. בנידון דידן יש להתיר ממנה טעמים, גם מפני שהם כשותפין שהתיר החת"ס מ והוי כסיכום חלוקת עבודה מחדש, גם משום שאין מקפידים על הסדר וסיבת הסכמתו לעבוד יותר אינה בגלל ההמתנה וגם אם היה מקדים היה עובד יותר ועל כן לא שייך האיסור, ובכל החלפת עבודה כדאי שיתנה מראש שאינו מתחייב ויעשה מאמץ לעבוד במקומו וכיון שאינו משתעבד לעבוד עבודה אף כאן הלווא.

שוכר שרוצה להמשיך על חשבון השוכר הבא

ביני עמודי הרה"ג רבי שמחה בונים פומרנץ

הדירה ששכר זלמן מיוחנן היתה נוחה ומתאימה לצרכיו המדויקים. גודלה, מיקומה, והנוף המרהיב שנשקף ממנה, גרמו לו להחליט בוודאות שהוא מעוניין להאריך את שכירתו בדירה לאחר מועד הסיום הנקוב, על אף שבחוזה לא נרשמה אפשרות כזאת. כאשר יגיש זלמן ליוחנן לדון עמו על הארכת השכירות, הוא הופתע לגלות שיוחנן כבר חתם על חוזה חדש מול שמשון, שיחול מיד עם יציאתו של זלמן מהדירה. זלמן דרש במפגיע לבטל את החוזה החדש ולתת לו זכות קדימה בהארכת השכירות.

א. דין מצרנות בשכירות.
חכמינו במסכת בבא מציעא (קט). למדו מהפסוק 'ועשית הישר והטוב' שיש להעדיף מכירת שדה למי שיש לו שדה סמוכה למצר השדה הנמכרת, והוא הנקרא 'בר מצרא'. ואף אם כבר נמכרה השדה יש בידו של המצרן לסלק את הקונה מהמכר, וליטול את השדה לעצמו. הראשונים מגדירים את הרכישה הראשונית כשליחות של הלוקח עבור המצרן.

וכתב הטור (סוף סימן קעה) שנחלקו הרמב"ם והרא"ש האם גם בשכירות יש דין מצרנות, ויש בזה דיונים רחבים באחרונים על מה בדיוק נחלקו והאם נחלקו. אחד הידושים הוא כאשר בית המשכיר בית לרעהו ותוך כדי השכירות מכר את הבית לאיש אחר. השאלה היא, האם יכול השוכר שבתוך הבית לבטל את המכר ולקנות את הבית לעצמו, מדין מצרנות. המחבר (סימן קעה ס"ט"ו) פוסק שהשוכר אינו יכול לבטל את המכר, וברדעית הרמב"ם נחלקו הפוסקים: הסמ"ע והגר"א סבורים שהוא חולק על המחבר, וסובר ששוכר יכול לבטל את המכר, ואילו המהרש"ל (ש"ת סימן מג) והב"ח (ש"ת סימן טו) נוטים שהוא מודה לדעת הש"ע. ובפתחי תשובה הביא את דברי השבות יעקב (ח"י סימן סה) המכריע שאין להוציא מיד הלוקח, אלא שאם בא יחד יש להעדיף את השוכר (מלבד אם הלוקח הוא מצרן בעצמו, שאז יש להעדיף אותו). גם בשו"ת חתם סופר (ח"י סימן ל"ה) הכריע לטובת הלוקח.

ב. מי נחשב מוחזק.

יש לדון מי מהם נחשב מוחזק בבית בכדי לטעון 'קים לי', השוכר הדר בבית או הלוקח שכבר קנה את הבית והרי הוא בבעלותו. הנה מאריך בבית (שם) והטעם משפט נקטו שהלוקח הוא המוחזק, ומספק אין להוציא מידו. וכן דעת המהרש"ל (סימן ט) והבאר מים חיים (סימן ו). מאריך, הרה"ב (ח"א סימן טנה) סבור שהשוכר שדר בה הוא המוחזק ואין להוציא ממנו. וכן הביא בספר זכור לאברהם (ח"ב אות ט) בשם כמה פוסקים. גם במשפט שלום מפקפק בזה ומביא צדדים לומר שאי אפשר להוציא את הבית מחזקת מאריך, כך שיש מקום להפסיק את הבית ביד השוכר אף כאשר הוא נכר כבר לאחד.

[ואף שפסק הרמ"א (סעיף מה) שכאשר יש מחלוקת בין הפוסקים, הלוקח נחשב מוחזק - זהו רק נגד מצרן שאינו נמצא בתוך השדה, אבל נגד שוכר שדר בבית יש לומר שאי אפשר להוציא].

ג. אם שוכר מסלק שוכר.

כל האמור הוא באופן שהשוכר מעוניין לבטל מכר של הבית בו הוא דר. אולם כאשר הוא רוצה לבטל חוזה שכירות חדש ולהמשיך את השכירות בדירה, כתב הט"ז שאף לדעת הרמב"ם והשו"ע יש עדיפות ברורה לשוכר הראשון ובכוחו לסלק את השוכר החדש. ודבריו הובאו להלכה בקצות החושן ונתיבות המשפט. וכן הורו לדינא השואל משיב (הליאת ח"י סימן י"ב) והפעמוני זהב, וכן נקט בפשיטות החתמת שלמה (סימן ח').

מאריך, בבית (ח"ב אות ט) ששואן שמשמע מדבריו אין לשוכר הראשון עדיפות. ונאמרו ב' דרכים ליישב דבריו עם פסק הט"ז:

א. אם החוזה החדש נחתם בתוך ימי השכירות של השוכר הראשון, וקודם שתמו ימי השכירות השוכר מעוניין לבטל את החוזה, הרי שהוא יכול לבטל, ובאופן זה דבר הט"ז. אולם כאשר תמו ימי השכירות ורק אז נחתם החוזה החדש, ועתה מעוניין השוכר הראשון להמשיך את השכירות ולבטלו, אינו יכול לבטל והשוכר החדש זוכה בדירה. ואלו הם דברי יוסף. [כן הביא בפעמוני זהב, וכן בשם כמה אחרונים, וכן נראה מדברי הנתיבות ומדברי השב"י, וכ"כ המשפט שלום וערוך השולחן].

ב. בפעמוני זהב כתב שדברי הט"ז שרירים וקיימים בכל מקרה, והשוכר הראשון מסלק את החדש. ודברי הבית יוסף אמורים רק כלפי מצרן של הבית, שאותו אין השוכר יכול לסלק מאחר ואף הוא מצרן כמותו וקדם לשוכרו.

אולם אם בגוף דברי הט"ז שהכל מודים באופן כזה שהשוכר הראשון מסלק את השני, נחלקו כמה פוסקים. הלא הם המהרש"ל (סימן רע"ו) ושארית יוסף (סימן ח') והמהרש"ם (ח"י סימן רח), ונקטו שאף בזה יש מחלוקת הפוסקים. והגדיל לטעון במשפטים ישרים (סימן רצה), שאדברה, בזה כולם מודים שאינו יכול לסלק אחרים, מאחר וחוזה השכירות החדש הוא על הימים שיבואו אחר שתכלה השכירות הראשונה, ואינו בא בגבולו של השוכר הבא, לכן, לפיכך אין סיבה להחשיבו למצרן. גם בבית שלמה (סימן צא) האריך לדחות דברי הט"ז מכות תשובת מהר"י שושן המבוארת בבית יוסף. [וראה עוד בקובץ צוהר (חלק ט עמוד קצא) אמארו של הגר"מ פולמוטר שמכריע לדחות לחלוטין דברי הט"ז מהלכה].

ד. מי נחשב מוחזק.

והנה גם בנידון זה יש לדון מי נחשב מוחזק ויכול לטעון קים לי, השוכר הראשון או השני. כאמור, נחלקו הפוסקים מיהו המוחזק כאשר מכר בעל הבית את הדירה לאחר, ולכאורה הוא הדין כאן. אלא שבאופן זה יש לצדד שהשוכר הראשון נחשב מוחזק פחות מהשני שכבר חתם על חוזה השכירות. הנה כתב המשפט שלום, שיתכן לומר, ששוכר אחר שכלה זמן שכירתו אינו נחשב מוחזק לכלול עלמא, היות וקרקע בחזקת בעליה עומדת, והרי עתה אין לשוכר שום מוחזקות בקרקע, שהרי כבר אינה ברשותו. אלא שמכל מקום הותר זאת בצ"ע, אך נוטה יותר לומר שאינו נחשב מוחזק.

ויש להסתפק בכונתו, אם מדבר דווקא באופן שכל הגידון הוא לאחר שכלו ימי השכירות, שמאחר והחוזה החדש נחתם לאחר שהשוכר הראשון כבר אינו מוחזק בקרקע, אי אפשר לומר שהשוכר השני נעשה שלוחו, ואינו יכול לטעון למוחזקות על הקנין החדש. אבל כאשר החוזה נחתם בתוך ימי השכירות על לאחר מכן, יש לומר שהשוכר הראשון נחשב מוחזק, כיון שבא מבח חזקת הקיימת עתה שאחד דר בתוך הבית מצד קנין שכירותו, ועל כן נהיה השוכר השני שלוחו, וכמו באופן שהבית נמכר לאחר תוך ימי השכירות. ומצד שני יש לומר שכונתו אף על אופן כזה, שהיות והגידון הוא על ימי השכירות שלאחר מכן, שבהם אין לו מוחזקות על הבית, אינו יכול לבוא מבח מוחזקותו הראשונה שאין לה שייכות עם השכירות החדשה. ויל"ע.

ה. הצדדים למעשה.

למעשה נראה שיש להבחין בין שני המקרים האמורים: כאשר החוזה נחתם אחר תום ימי השכירות של השוכר הראשון, יש כמה צירופים לטובת השוכר החדש: א. דעת המשפטים ישרים שלכולי עלמא אין לשוכר הראשון דין מצרנות. ב. דעת המהרש"ל וסיעתו שעדיין היא מחלוקת. ג. דעת רוב הפוסקים שגם הט"ז מודה באופן כזה שאי אפשר לסלק את השוכר השני. ד. דעת ר"ת שאין בביתם דין מצרנות כלל, וכדעת הסמ"ע שיש לצרפו עם צדדים נוספים. בפרט כשאין למצוא בנקל דירות להשכרה, אשר יש נוטים לומר שבוהה מודים לשיטת רבינו תם (ראה קובץ הישר והטוב חלק ח עמוד ק"א והלאה).

ומאחר ונמצא דעת רוב הפוסקים שאין אפשרות לבטל את החוזה החדש באופן זה, ומאחר ובאופן כזה עולה מדברי המשפט שלום שאין השוכר הראשון נחשב מוחזק, אם כן נראה ודאי שאינו יכול לטעון קים לי כשיטת המיעוט שאף באופן כזה יכול לבטל את החוזה. אולם אם עדיין לא נחתם חוזה ובאים השוכר הראשון ואיש אחר יחד לשכור את הבית, יש להעדיף את השוכר הראשון, לצאת יד הסוברים"א שאי אפשר לטעון זאת סתם כך. ויתכן לבאר סברת השבות יעקב, על פי דברי הגר"א בביאור דעת השו"ע שאין דין מצרנות בשכירות, מכיוון ששכירות אינה משתלמת אלא לבסוף, והרי זה כמוכר בהמתנה שנתבאר בתחילת הסימן שאין בזה דין בר מצרא. אא"כ אין המוכר מקפיד.

אם כן אף כאן, כל שמוכר מעדיף את האחד מערעוה הרי זה בכלל הקפדה במקרה של מוכר בהמתנה ועל כן יכול לדחותו. והיכן שמוכר והוא דר בתוך הבית, אי אפשר להוציא מספק, שהרי בפועל הוא מחזיק בבית ואי אפשר להוציא מכה הסוברים שהשני הוא המוחזק.

מלבד כל האמור, כתב בקצות החושן שאם המשכיר אינו מעוניין להמשיך להשכיר לראשון היות ובני ביתו מרובין משל השני, רשאי להשכיר לשני. וכן הדין בכל אמתלא טובה שיש למשכיר, שיכול להעדיף את רעהו. ומדברי השבות יעקב נראה שאפילו בסתם יכול לטעון שהשני נוח לו יותר, אולם מנגד בפעמוני זהב מביא בשם כתב יד המהרש"א שאי אפשר לטעון זאת סתם כך. ויתכן לבאר סברת השבות יעקב, על פי דברי הגר"א בביאור דעת השו"ע שאין דין מצרנות בשכירות, מכיוון ששכירות אינה משתלמת אלא לבסוף, והרי זה כמוכר בהמתנה שנתבאר בתחילת הסימן שאין בזה דין בר מצרא. אא"כ אין המוכר מקפיד. אם כן אף כאן, כל שמוכר מעדיף את האחד מערעוה הרי זה בכלל הקפדה במקרה של מוכר בהמתנה ועל כן יכול לדחותו.

העולה לדינא:

כאשר המשכיר מעדיף את השוכר השני ויש לו סיבה טובה לכך, בוודאי שהשני עדיף. כאשר המשכיר אינו מקפיד; אם באו יחד, בוודאי שיש להעדיף את השוכר הראשון. אולם אם כבר נחתם חוזה שכירות עם השני, יש לחלק כך: אם הוא נחתם לאחר שתמו ימי השכירות, נראה ודאי שאי אפשר לסלק את השוכר השני. ואם הוא נחתם בתוך ימי השכירות, צ"ע למעשה, ומסתבר שאי אפשר להוציא את השוכר הראשון מחזקתו.

מעשה רב במעלת התפילה

אמרו חכמינו ז"ל (ברכות לב, ב): "חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת ומתפללין שעה אחת וחורין ושוהין שעה אחת". כך היתה נראית אפוא תפילתם של הראשונים כמלאכים, מלאת הוד ואחות אש שלהבת שכל כולה קודש לה.

ביטוי מיוחד לכך מצאנו אצל רבנו הקדוש הרה"ק ר' חיים הדברי חיים מצאנז ז"ע, אודותיו מקובל מפי עדי ראיה שזכו לכך התיאור המרטיט הבא (מקור התיאור בספר 'דרכי חיים' התנהגות איתות נ-נא).

שעותיו המדודות והמחושבות גם כך של רבן של ישראל, הוקדשו מדי ערב במלואם לעבודת הקודש הסובבת את תפילת ערבית. לפניו, אחריה וכמוכן בעיצומה, היה הכל מקשה אחת ויחידה מופלאה של דביקות בבורא כל העולמים והתייחדות הצדיק עם קונו.

שעה ארוכה קודם תפילת ערבית כבר התייצב הצדיק בחדרו, אחוז בשרעפיו ועסוק בהכנות נשגבות לקראת התפילה. סדרו כלל בין השאר לימוד בסידור 'משנת חסידים', בו עסק מדי יום ביומו כמחצית השעה קודם תפילת ערבית.

בבוא שעת התפילה, היה רבנו קם ויוצא מחדרו כשהוא נתמך בצמד משמשים שאחזו בו משני צדדיו, תומכים בו בל יקרוס ארצה, בהיותו מסובל בייסורים נוראים ורגליו למודות חולי ומכאוב.

עם זאת, תיכף בכניסתו לבית המדרש היה רבנו מזנק ממקומו כנער נמרץ, ואף בהתלהבות למקומו בבית המדרש כשהוא דוחה מעליו את צמד המשמשים שתמכו בו, משל אינו זקוק לעזרתם עוד. נדמה היה לצופה מן הצד כי כביכול הינו מרחף באוויר, גומע את המרחק שבין פתח בית הכנסת למקום מושבו בתעופה, בניגוד מוחלט למראה רגליו הנפוחות ופצועות עד זוב דם. היה בכך משום לימוד, פרק בהלכות מורא ומקדש ומורא שכינה, וכל הצופה במחזה קדוש זה היה חש באופן ברור כי יש מנהיג לבירה ועד כמה יש לירא מפניו.

כשנשמעו מפיו הקדוש פסוקי 'שיר המעלות' קודם אמירת 'ברכו', אחז פחת משתק בכל הנוכחים. אימה וחרדה לפתה את כולם, וככל שהיה רבנו מוסיף והולך ומונה את התיבות הקדושות ברטט, בלהט ובהתלהבות דקדושה, היתה אוחת להבה יוקדת של אהבת ה' ויראתו כאחד בבית הכנסת כולו.

אף לאחר התפילה לא תמה עבודת הקודש. תיכף לאחר תפילת 'עלינו לשבח', היה רבנו אומר בקול גדול וחוצב להבות אש 'מזמור לדוד ה' רועי לא יחסר', 'למנצח בנגינות' ועוד מזמורים אותם נהג לומר מדי יום ביומו, ורק לאחר מכן היה מתפנה לעבודת קדשו בשארית הערב. או אז היה ניגש לעבודת הצדקה ומחלק סכומים אדירים לצדקה, מקבל פתקאות ופדיונות מהאורחים שבאו לחלות פניו ולאחר מכן שב ללימודו.

אמת מה נהדר היה מראהו של איש האלקים בעבודת התפילה.

מאוצרותיו ויחוחיו של הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א

על הפסוק (i, t): "וַיבֹּא נַח וּבְנָיו וְאִשְׁתּוֹ וְנָשֵׁי בְנָיו אִתּוֹ אֶל הַתְּבֵה מִפְּנֵי מִי הַמַּבּוּל" כותב רש"י: "אף נח מקטני אמנה היה, מאמין ואינו מאמין שיבא המבול ולא נכנס לתיבה עד שדחקהו המים".

וכבר נלאו רבים וגדולים בביאור מאמר זה, שהרי ייפלא הדבר, היתכן שהיה נח בדרגה פחותה זו, הלא הפרשה כולה עוסקת בצדקותו, ודי לנו בכך שהוא הינו היחיד שנתר לפליטה מכל אותו דור, ולא זו בלבד אלא שזכה שדיבר עמו הקב"ה לא אחת.

אכן, היטיב לבאר זאת הרה"ק בעל 'תפארת שלמה' מרדומסק ז"ע, על פי דברי רש"י (בראשית א, א ע"פ בראשית רבה יב, טו): "שבתחילה עלה במחשבה לבראתו במדת הדין, ראה שאין העולם מתקיים, הקדים מדת רחמים ושתפה למדת הדין". ובזה מבואר מדוע נאמר כמה פעמים בחז"ל אודות הצדיקים שנחשבו שותפים במעשה בראשית, שהרי במעשיהם ותפילתם מהפכים מידת הדין למידת הרחמים.

אם כן, זו היתה אפוא טעותו של נח. לא שחלילה לא האמין נח בכח התפילה, כי אם שגה בחושבו שיש בכך מן הפגם והחסרון - לשנות את הגזירה האלקית בתפילתו, שהרי בכך כביכול פועל נגד רצון שמים.

אמנם אין כן הדבר, אלא אדרבה מעלה גדולה היא לצדיקים, שבתפילתם פועלים לשדד מערכות הטבע ולהפך מידת הדין למידת הרחמים. ויתירה מכך - כל איש ישראל המרבה בתחינה ותפילה לפני קונו עד שמהפך את גורלו ומשנהו לטוב, הרי הדבר רצוי ונאהב לפני הקב"ה, ועושה לו נחת רוח רבה.

ביום מן הימים נקלע מרן הבעל שם טוב לפונדק בפאתי כפר נידח. בחצר השתובבו ילדי הפונדקאי, ולשאלתו 'היכן אבא' השיבו: 'אבא מתפלל, תיכף ישוב'.

זמן רב חלף, והנה אך מעט לפני חצות הופיע הפונדקאי. שאלו רבנו: 'האם מדי יום הנך מתפלל זמן כה ממושך?'

'בין נא כבודו' נבוך האיש, 'לא למדתי היטב קרוא-וכתוב, והמעט שכן למדתי אין בו די כדי להבין את ההוראות הכתובות בסידור. אינני יודע מתי להתפלל, מה וכמה, אומר אני אפוא מדי יום את הסידור כולו - מתחילתו ועד סופו'.

חס עליו הצדיק, ותיכף התיישב לכתוב עבורו בפרוטרוט את סדר התפילות. אך אוי! אך עזב הבעש"ט את המקום, והנה התעופפו להם ברוח כל הדפים אותם העניק לפונדקאי.

חיש נשא הלה את רגליו, והחל לרוץ בכיוון אליו פנה הצדיק. אך הנה הגיע הבעש"ט לנהר שוצף, אותו עבר בכוחו הגדול על גבי ממחטה ששלף מכיסו.

לא היסס האיש, תפס בממחטתו שלו ועבר אף הוא את הנהר, לעיניו הנדהמות של הבעש"ט. או אז ניגש בתמימות והפציר בצדיק כי יואיל לכתוב עבורו שוב את סדר התפילות.

נתן הצדיק מבטו בכפרי התמים ורווי האמונה, כשהוא מגיב בחיבות: 'אינך זקוק לכך. המשך כפי שנהגת עד היום...'

יידיש בתפילה - היתכן?

רבנו הרמב"ן, על הפסוק (יא, t): "הִבֵּה נְרָדָה וְנִבְלָה שֵׁם שְׁפָתַי אֲשֶׁר לֹא יִשְׁמְעוּ אִישׁ שִׁפְתֵי רַעְיוֹ", מביא את דברי חז"ל (שבת ב, ב): "לעולם אל ישאל אדם צרכיו בלשון ארמי. ואמר רבי יוחנן, כל השואל צרכיו בלשון ארמי - אין מלאכי השרת נזקקין לו, שאין מלאכי השרת מכירין בלשון ארמי".

נידון מעניין מצאנו בפוסקים, אודות מנהגם של חלק מצדיקי הדורות להתבטא בשפת היידיש באמצע התפילה, בזעקת 'טאטע' וכדומה. למותר לציין כי אין בדיון זה משום ביקורת כשלהי על הנהגתם של קדושי עליון אלה, אולם יש מקום לדון בנוגע לאנשים פשוטים - האם הדבר מותר.

מחד, פוסקים כדוגמת הגאון ר' יוסף רוזין - הרוג'צ'ובר זצ"ל (צפנת פענח סי' רעז) ועוד אוסרים זאת בתוקף. לעומתם פוסקים אחרים, ביניהם הגאון ר' מאיר אריק ז"ע (אמרי יושר ח"ב סק"ט) מתירים זאת בדוחק, ועד להתיר מוחלט מצד פוסקים כדוגמת הרה"ק בעל 'מנחת אלעזר' ממונקאטש ז"ע (נימוקי או"ח סק"א).

מרן האדמו"ר מליובאוויטש ז"ע התייחס לנידון זה (אגרות קודש כרך 1 מכתב א'תסט), תוך שהוא מנתח את ההנהגה המדוברת והגורמים לה - התערורות וחיבור יתירים בתפילה או שמא דווקא גורם מפריע, וסיים זאת, לאחר התייחסות לדעות השונות, במשפט אחד: 'למה להיכנס בספיקות?'

מילתא חדת"א

עניי תפילה מלוקט מדברות קדשו ותורתו של
האדמו"ר רבי דוד חי אביחצירא שליט"א

לשכנך תדרשו

פולמוס, דרישה וחקירה בנושא התפילה

ה' קרוב לבריותיו

דברים מאירים כספירים הראנו לדעת בפסוק כי מי גוי גדול אשר לו אלקים קרבים אלו פה' אלקינו בכל קראנו אלו (דברים ז), שפירושו למי (ברכות פ"ט ה"א) אמרו ששאלו תלמידיו של רבי שמלאי את רבם בטעם הנאמר בפסוק זה אלקים קרבים בלשון רבים, הנראה חליה כשתי רשיות, ובאר להם כי קרבים האמור כאן בלשון רבים - שהקדוש ברוך הוא קרוב בכל מיני התקרבות. שכן עבודה זרה נראית קרובה אך החוקה היא, כי סוף דבר אלהו עמו והוא צועק עד שכימות ולא ישמע ולא יושיע מפרתו. אצל הקדוש ברוך הוא נראה רחוק ואין קרוב ממנו, דאמר לוי, מהאריך עד לרקיע מהלך חמש מאות שנה ומרקיע לרקיע מהלך חמש מאות שנה ועביו של רקיע חמש מאות שנה, וכן לכל רקיע ורקיע.

ראה כמה הוא גבוה מעולמו ואדם נכנס לבית הכנסת ועומד אחרי העמוד ומתפלל בלחישו והקדוש ברוך הוא מאזין את תפלתו, שנאמר (שמואל א' א, יג) 'והנה היא מדברת על לבה רק שפתיה נעות וקולה לא ישמע' והאזין הקדוש ברוך הוא את תפלתה. וכן כל בריותיו שנאמר (תהלים קב, א) 'תפלה לעני כי יעטף' כאדם המשיח באזן חבירו והוא שומע. וכי יש לה אלוה קרוב מזה שהוא קרוב לבריותיו כפה לאזן.

כפה קרבת האדם אל ה' - ה' מתקרב אליו

בעמק דברי חכמים באר התורת חיים (סנהדרין לח, ב) שלפ ישי ש פמה מיני קרבה, יש מצד התולדה כאב ואם, יש מצד התחנות, ויש מצד החיוב כמלך על עבדיו וכרועה על הצאן. והוא יתברך קרוב לנו בכל מיני קרבה. אך יסוד מוסד הוא המטל על האדם, שכל הקרבה הגדולה תלויה באדם עצמו, כפי שקורא האדם אליו כך יענה אותו הבורא. ועל זה אמר הכתוב בכל קראנו אליו שהכל תלוי בקריאתנו אליו, וכפי קרבתנו אליו כך יתקרב אלינו הבורא יתברך כביכול.

חלק משמעותי בתפילה, הגם שאינו מעיקר התפילה ואף לא מן המזמורים הקודמים לה, הינו נוסח 'נפילת אפיים', המוכר יותר בכינויו המקוצר: 'תחנון'.

מהו מקור וטעם המנהג, או שמא החיוב, לומר נוסח זה לאחר התפילה? האם יש סיבה לכך שעל אף שמו - במרבית עדות ישראל אין נוהגים ליפול ממש על אפיים באמירתו? האם ראוי לכל אדם ליפול על אפיו? כל זאת ועוד - במאמר הבא.

דברי חז"ל מצאנו לא אחת אזכור להנהגה זו (מגילה כב, ב, תענית יד, ב ועוד), כשבחלק ניכר מהמקומות בהם הוזכרה נכללו גם סייגים, הנהגות ואזהרות שונות לגביה.

יחד עם זאת חשוב להבהיר - עיקרה של תפילה זו הינה הנוסח הנאמר כיום (במרבית הקהילות, ראה להלן) בהטיית הראש על היד, ואף הוא אינו אחיד לכל הקהילות ואף אין לו מקור קדום המחייב לומר נוסח זה או אחר.

מעיקר הדין יש לומר דברי תחנונים, ללא חובה להיצמד לנוסח מסוים, אולם כבר בסידורי התפילה מבית רבותינו הגאונים מצאנו תחינות שונות שהוצעו על ידם כראויים לאומנם בשעה זו. ברבות השנים נבחרו כמה מזמורי תהלים, אותם מקובל לומר בקרב מקהלות ישראל, כל עדה ומנהגה.

הנוסח הקודם לתחינה זו, כדוגמת מידות הרחמים [אשר מקור אמירתם בנוסח הארז"ל] ועוד, כמו גם התפילות והפסוקים הנאמרים לאחריה - חלקם בעמידה וחלקם דווקא בישיבה, הינם נלווים לעיקר נפילת האפיים אך בעיקרם אינם חלק ממנה.

בטעם נפילת אפיים מצאנו כמה וכמה סיבות.

בזהר הקדוש (סוף פרשת במדבר) מובא כי הנפילה מסמלת את פטירת האדם מן העולם, המשמשת כעונש מיתה על העוונות הדורשים זאת, אף לאחר שהאדם התוודה על כל חטאותיו.

רבנו בחיי (במדבר טז, כב) מוסיף ומבאר כי יש בכך ביטוי לצניעות ובושת פנים, כמו גם צער והכנעה הנמנים בין חלקי התשובה. כך גם כותב רבנו בחיי, כי בהשפלת וכיסוי הפה והעיניים מבטא האדם את חוסר יכולתו להביע ולו משהו בחושיו ללא הסכמת הקב"ה ורצונו.

בספר 'מטה משה' (עמוד העבודה ס" ד) מובא בזו הלשון: 'לפי שכשישראל היו משתחוים בעזרה היה בין כל אחד ד' אמות, כדי שלא ישמע וידוי חבירו ויתבייש ממנו. ועל שם זה אנו עושים גם כן כי האי גוונא בהסתר פנים, כאילו כל אחד אינו רואה ויודע מה שהתפלל חבירו'.

צורת הנפילה, מעיקר הדין, הינה על אפיים כפשוטו. קרי: נפילה והשתטחות מוחלטת של האדם על הקרקע, תוך שהוא כובש פניו בארץ. נוהג זה השתמר בקרב חלק מיהדות תימן, וכלשון הגאון ר' יחיא צאלח זצ"ל בפירושו 'ליתכלאל' [סידור התפילה התימני]: "וסדר הכפיפה, שישים הברך השמאלי על הארץ כסדרה כשהוא מוטה, ומקפל ברכו הימנית עליה כדרכו כשהוא מוטה, ואז יהיה חציו כפוף וחציו יושב".

אכן, כיום השתרש בקרב חוגי אשכנז אך גם בחלק מעדות המזרח, להטות את הראש על היד, ועדיף בישיבה [מובא במשנה ברורה (ס" קלא ס"ק י) בשם הריב"ש כי אין צורך להקפיד שיהיה דווקא בישיבה, והאחרונים סמכו על דבריו בשעת הדחק]. מקור תנוחה זו בעדות המובאת בגמרא (מגילה כב, ב): "אמר רב חייה בר אבין, חזינא להו לאבבי ורבי דמצלי אצלווי [ראיתי את אבבי ורבי המטים על צידם באמירת תחנון]".

לדעות אלה ישנו דיון נפרד - על איזו יד יש להטות, האם על ימין או שמאל, ושמה פעמים כך ופעמים כך [ואכמ"ל].

מאידך, במרבית עדות המזרח נתקבל המנהג שלא להטות כלל באמירת פסוקים אלה, מחשש שיבולע למתפלל עקב הדברים החמורים והסייגים שהוזכרו בדברי הקדמונים אודות האומרו ללא הכוונה והקדושה הראויה.

עצם חובת נפילת אפיים נתון לדיון, ורבותינו הראשונים נחלקו בדעותיהם לגביה. רבנו הרמב"ם (הלכות תפילה וברכת כהנים ה, יג) מונה את נפילת אפיים בין הדברים אותם יש לומר כחלק מסדר התפילה, אך אינם מעכבים בדיעבד. מאידך, הטור (א"ח קלא) מביא את דעת רבנו נטרונאי גאון - לפיה נפילת אפיים אינה אלא רשות.

בהתאם לדעה זו מקילים בקהילות רבות ונמנעים מאמירת תחנון בימים מסוימים, נוסף הימים המוזכרים בהלכה. יתירה מכך פסק הגאון הרב עובדיה יוסף זצ"ל (ביע אומר ח"ג סי' יא אות ח) כי אדם הממהר לעבודתו יכול לדלג על אמירת תחנון.

בנוסף, ישנם אנשים עליהם מובא בגמרא (מגילה כב, ב) כי ראוי להם שלא ליפול על אפיים, כדוגמת אדם חשוב, שאין לו ליפול על אפיו אלא אם כן ידוע שנענה בתפילתו כיהושע בן נון, וכך אכן נהג האמורא בר.

פרשה למעשה

הלכות תפילה לאור הפרשה

בפרשתנו מספרת לנו התורה אודות מקרהו העגום של נח (ט, כ - כא): "וַיִּחַל נֹחַ אִישׁ אֲדָמָה וַיִּטַע כַּרְם: וַיִּשֶׁת מִן הַיַּיִן וַיִּשְׁכָּר וַיִּתְגַּל בְּתוֹךְ אָהֳלָה".

מלבד ההיבט המוסרי אודות גנות השכרות והשלכותיה השליליות להחריד, למעשה מצאנו כאן את ההתייחסות הראשונה בתורה לשכרות - כאל מצב בו אין האדם מסוגל לחשוב בצלילות ולפעול מתוך מחשבה.

בהתאם לקביעה זו נאמרה ההלכה (ש"ע א"ח צט, א), לפיה אל לו לשיכור להתפלל. במצבו, השיכור אינו מסוגל להתייצב לפני קונו בכבוד הראש ובכבוד הראוי לשיחה עם מלכו של עולם, ומתבקש אפוא שימתין עם התפילה עד לאחר שיפוג יינו.

אבחנה מبدלת וברורה מציבים חז"ל, על פיה נקבע מהי דרגת השכרות החמורה ומהי הפחותה ממנה, והיא (עירובין סד, א): "שתוי אל יתפלל, ואם התפלל - תפלתו תפלה. שיכור אל יתפלל, ואם התפלל - תפלתו תועבה".

ממשיכים חז"ל ומבארים ביתר אריכות את ההגדרות השונות שנאמרו: "שתוי - כל שיכול לדבר לפני המלך, שיכור - כל שאינו יכול לדבר לפני המלך".

סדרא דצלותא

מתוך מבוא לסידור מתיבתא עוז והדר

רבנו סעדיה גאון, לצד היותו ראש ישיבת סורא, ראש גולת אריאל ומאור עיני ישראל בדורו ואף בדורות המאוחרים לו, נודע ביותר בכך ש'חבר ספרים עד אין קץ' (לשון המאירי בבית הבחירה, בסוף הקדמתו למסכת אבות) ובהיותו איש אשכולות בעל יכול פורה בכל ענפי הספרות התורנית.

לצד חיבוריו הרבים בכל חלקי התורה, מבית מדרשו יצא לאור עולם סידור התפילה המכונה 'סידור רב סעדיה גאון', או בשמו המלא והמקורי [בערבית]: 'כתאב ג'אמע אלצולאת ואלתסאביח' [ספר כל התפילות והברכות].

למעשה, נוסח סידור זה לא התקבל בארצות מזרח אירופה, ואף בעדות המזרח נדחק עם השנים ובמקומו השתרשו במהלך הדורות 'נוסח הספרדים' ונוסחים אחרים, למעט במספר קהילות בהן הוטמנו חלקים רבים מסידורו של רבנו סעדיה - כדוגמת יהדות פרס ויהדות ארם צובא.

אולם חרף העובדה שהנוסח לא השתרש, סידור זה, הכולל בתוכו את נוסח התפילה לצד הלכות והליכות, מעניק הצצה מרתקת ומעמיקה למנהגי יהדות בכל דבור הגאונים.

רבים השינויים המופיעים בסידור זה, לעומת הסידורים המוכרים כיום, ואין המקום במסגרת זו לפרט את כלל השינויים. עם זאת, ראוי להפנות לכמה הבדלים בולטים בהם ניתן להבחין בסידורו, ואשר למעשה מהווים עדות מעניינת ביותר על המנהגים אשר מקובלים היו בימיו ותחת הנהגתו.

כך למשל ברכת 'עוטר ישראל בתפארה', המופיעה אף בגמרא (ברכות ס, ב) בנוסח זה, מנוסחת באופן שונה בסידור זה, ובמקומה מופיע: 'עוטר ישראל'.

הפתיחה לברכת 'ברוך שאמר' - החל בתחילת הקטע ועד לתחילת החתימה: 'ברוך אתה ה... הא-ל המהולל' וכו', נשמטה לחלוטין בסידורו בנוסח התפילה לימות החול, והיא מופיעה כתוספת המיוחדת לשבתות ומועדי ישראל. במקביל, על פי נוסח רבנו סעדיה יש להוסיף בברכה זו בשבתות את המילים: "ברוך אשר נתן מנוחה לעמו ישראל", ובימים טובים יש להוסיף: "ברוך אשר נתן מועדי שמחה וחגי נדבה לעמו ישראל".

נוסח 'מודים דרבנן' הנאמר בחזרת הש"ץ אף הוא נעדר מסידור זה, ובכלל - חזרת הש"ץ קיימת ברוב התפילות אך לא בכלן. בתפילת מוסף ונעילה, לפי נוסח סידור זה, כלל אין שליח הציבור חוזר על התפילה.

לצד נוסח התפילות עצמן, שזור רבנו סעדיה הלכות והליכות בד בבד עם קטעי התפילה, כחלק ממטרתו להורות לבני דורו את הדרך בה ילכו בכל הנוגע לסדר היום, הן בתפילות והן בהלכות הנוגעות למועדי השנה ולתעניות השונות.

בסיום סדר הקרבנות, וכך גם בחלק מהקהילות בתפילת קבלת שבת, אנו אומרים את נוסח 'אנא בכח', הטומן בחובו סודות טמירים ועניינים עמוקים העומדים ברומו של עולם. כה קדום ונשגב מקורו של נוסח קדוש זה, עד שייחוסוהו רבותינו האחרונים (ש"ה שער האותיות ק' קדושה את תמד בשם תיקוני שבת, פרדס רימונים שער פרטי השמות פרק יב ועוד) לתנא הקדוש רבי נחוניא בן הקנה.

בתיבות קדושות אלו נרמז השם הקדוש בן מ"ב האותיות, וביסדר היום' (סדר אמירת הקרבנות) מובא כי בהתאם לכך, היות ובתיבות אלו אנו למעשה מזכירים את השם הגדול והנשגב, לכך אנו חותמים באמירת 'ברוך שם כבוד מלכותו וכו', כשם שנהוג לומר אחר אמירת שם ה'.

אם כי אין כאן המקום להאריך בכך ואין מקום אנשים כערכנו לחקור בנסתרות השמות הקדושים, וכבר האריכו בכך די רבותינו הראשונים, האחרונים וגדולי המקובלים, אולם די לנו במאמר חז"ל המבטא את גודל קדושת השם הנורא הזה, כדי לתת את הדעת באמירת נוסח זה ולאומרו בכובד ראש הראוי.

וכך מובא בגמרא (קידושין עא, א): "שם בן ארבעים ושנים אותיות, אין מוסרין אותו אלא למי שצנוע ועניו, ועומד בחצי ימיו, ואינו כועס, ואינו משתכר, ואינו מעמיד על מדותיו; וכל היודעו והזהיר בו והמשמרו בטהרה, אהוב למעלה ונחמד למטה, ואימתו מוטלת על הבריות, ונחל שני עולמים, העולם הזה והעולם הבא".

יד ושם

פסקי שמות והטמן בהם

בצלאל

"בְּנֵימִין זָאב יִטְרֵף בְּבִקְרָא יֵאָכַל עֵד וְלַעֲרֵב יִחַלֵּק שְׁלָל" (בראשית מט, כז).

הרה"ק ר' פנחס הלוי הורוויץ בעל ההפלאה זי"ע (פנים יפות עה"פ) ביאר הפלא ופלא, בהקדם דברי חז"ל (ראה פסחים ב, ב) על כך שהעולם הבא דומה ליום, ואילו העולם הזה דומה ללילה.

והנה הצדיק, מגמתו להכין עצמו לעולם הבא, אך בו-זמנית הינו משפיע במעשיו הטובים רוב טובה לבריות כאן בעולם הזה, כמאמר חז"ל (ברכות יז, ב): "כל העולם כולו צונוני בשביל חנינא בני".

וזהו 'בְּבִקְרָא יֵאָכַל עֵד', היינו בעולם הבא שהוא דומה לבוקר - שם יזכה הצדיק לאכול את פירות מעשיו בעולם הזה, 'וְלַעֲרֵב יִחַלֵּק שְׁלָל' - בעולם הזה הדומה לערב, שם יחלק שלל לבריות ואלו יהיו בזכותו.

הפלא ופלא

שאלות וחידות בנבכי הפרשה ומעשיה

יוסף דעת

עיין בעומק הפרשה

נאמר בפרשה (ט, יג): "את קשתי נתתי בענן והיתה לאות ברית ביני וביני הארץ, ותקבעה בחז"ל ברכה מיוחדת לאדם הרואה את הקשת. עם זאת, אמרו חז"ל (תנ"ג טז, א) כי המסתכל בקשת עיניו כהות, וראוי לו שלא בא לעולם [ובענין זה כבר הביא האבודרהם (ברכת השבח וההודאה) בשם הרא"ש, כי יש חילוק בין ד'איי"ה ל'הסתכלות' שהיא מכוונת יותר]. על כל פנים הביא המשנה ברורה (רכט ס"א) שיש להימנע מלומר לחברו שיש קשת בענן, משום שהוא כמוציא דיבה.

מכאן יש להסתפק, מה יעשה אדם החפץ להשלים מאה ברכות ביום, ובעודו עומד סמוך לשקיעה ועדיין חסרה לו ברכה אחת למנין. הנה נקרתה לפניו קשת. האם ראוי שישב חברו את תשומת לבו לכך שיש קשת, וכי באפשרותו להשלים את מנין הברכות בברכה זו על הקשת, או שמא אין ראוי הדבר?

תשובות יתקבלו על ידי הקוראים, ויתפרסמו בעלון הבא מדי שבוע.

היכן נזכר בפרשתנו ובמפרשיה המושג תפילה?

- א) "וְאֵנִי הִנְנִי מְקִים אֶת בְּרִיתִי אִתְּכֶם וְאֵת יְרַעְכֶם אֲחֲרֵיכֶם" (ט, ט).
- ב) "וַיֹּאמֶר בְּרוּךְ ה' אֱלֹהֵי שָׁם" (ט, כז).
- ג) "וַתָּבֵא אֵלָיו הַיּוֹנָה לֵעֲתָ עֲרֵב וְהִנֵּה עֹלָה זֵית טָרֵף בְּפִיהָ" (ח, יא).

תשובה מגליון קודם - פר' בראשית

"אָז הוֹחַל לְקָרָא בְּשֵׁם ה'" (ד, כז).

עיין רד"ק שכתב: "לשון תחלה כי בימיו החלו בני אדם לקרא בשם ה', כלומר להתפלל אליו בעת צרתם ולהספיק צרכיהם, כי עד ימי אנוש לא היתה דעתם שהתפלה מועילה להם". שאר התשובות מתייחסות לשיח עם הקב"ה או לעבודת הקרבנות, אולם לא למונח 'תפילה' במובן הפשוט שלו.

פתרונות יש לשלוח עד יום רביעי הקרוב
לכתובת מייל: m028039999@gmail.com

או בפקס 02-5385689 או ב'נדרים פלוס' - באר ישראל

על מנת להשתתף בהגרלה:

1. יש לציין כתובת מדויקת וטלפון.
2. לציין בראש הדרך עבור חידון 'מקושרים'.
3. בני חו"ל מתבקשים לכתוב כתובת (אדרעס) בארץ ישראל למקרה של זכיה, שישלח לשם.

בין שולחי התשובות תערך הגרלה על סידור מתיבתא (או על ספר אחר הקיים במלאי כפי שיקולי המערכת).

ובחרת בחיים

גליון שבועי במשנת מרן האור החיים הק' זיע"א

תורת חיים

נושא תורני מרתק לאור דברי האור החיים

וַיֹּאמֶר ה' אֶל לִבּוֹ לֹא אֶסֶף לְקַלֵּל עוֹד אֶת הָאָדָמָה בְּעֵבֹר הָאָדָם כִּי יֵצֵר לִבּ הָאָדָם יָרַע מִנְעֲרָיו וְלֹא אֶסֶף עוֹד לְהַכּוֹת אֶת כָּל חַי כִּפְאֶשֶׁר עֲשִׂיתִי (בראשית ח, כא). אודות שבועה זו של הקב"ה, בגינה קיים העולם עד עצם היום הזה, מביא רבנו את דברי רש"י שציין כי כפל הלשון: 'לא אסף... ולא אסף', היינו כדי לתת לדבר תוקף של שבועה, ומאריך בפלפול בדברי רש"י ושאר הראשונים בביאור נושא מורכב זה והשלכותיו ההלכתיות.

מקור הדברים בחז"ל (שבועות לו א): "אמר רבי אלעזר, [הכופל ואומר] 'לאו' שבועה, [וכן הכופל ואומר] 'הן' שבועה", ולומדת זאת הגמרא מכפל הלשון הנאמר בפרשתנו, בשבועת הקב"ה שלא יוסיף ויביא מבול על הארץ.

מן הראוי לציין, כי על אף שכפילות הלשון מעידה על נתינת תוקף לדברים והענקת מעמד של שבועה לנאמר, עם זאת יש להבהיר שאין הדבר נכון כי אם במידה והאומר כן מתכוון לשם שבועה. כך עולה בשו"ת מהר"ש ענגיל (ה"א סי' סב), הדן במקרה של אשה שחזרה ואמרה מספר פעמים כי לא תשב יותר על מקומה הקבוע בבית הכנסת, זאת עקב כססוך וטינה שיש לה עם שכנתה למקום. המהר"ש ענגיל מסיק כי היות ולא אמרה זאת האשה מתוך כוונה להישבע, הרי שעל אף שחזרה ואמרה כן מספר פעמים - אין לדבר תוקף של שבועה ואין היא מחויבת לעמוד בדבריה אלו. לקביעה זו, כי כפילות הלשון מעניקה תוקף של שבועה לדברים, יש כאמור השלכה הלכתית של ממש בהלכות שבועה, ולצד זאת משפיע הדבר גם על המשכיות וקיום עם ישראל, וכפי ביאורו הנפלא של הגאון מוילנא על דברי חז"ל אלה.

העיד הנביא מפי הגבורה (מלאכי ג, ו): "כִּי אֲנִי ה' לֹא שְׁנִיתִי וְאַתֶּם בְּנֵי יַעֲקֹב לֹא כְלִיתֶם". גם בפסוק זה חוזרת ונשנית הלשון פעמיים: "לֹא שְׁנִיתִי... לֹא כְלִיתֶם", ואף כפילות זו באה לתת תוקף לדברים ולהעניק להם מעמד של שבועה, כביכול נשבע הקב"ה שלא יביא ח"ו כליה על עם ישראל.

הוסיף והביא הגאון ר' זעליג ראובן בענגיס זצ"ל בשם הגאון, כי בכך ניתן לבאר את לשון הנביא (ישעיהו נד, ט): "כִּי מִי נָח זֹאת לִי אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי מֵעַבְדִּי מִי נָח עוֹד עַל הָאָרֶץ כִּן נִשְׁבַּעְתִּי מִקְצָף עֲלֶיךָ וּמִגֶּזֶר בְּךָ". ולכאורה תמוה, מה לשבועה על מי המבול ולהבטחה כי לא יקצוה הקב"ה על עמו ישראל? אלא, על פי האמור יומתק הדבר הפלא ופלא.

הלא מפסוק זה שבפרשתנו למדו חז"ל את ההלכה, לפיה החוזר וכופל לשון 'לאו' נותן לדבר תוקף של שבועה. מכאן שגם ללשון 'לֹא שְׁנִיתִי... לֹא כְלִיתֶם' ישנו תוקף שכזה, ואם כן כל תוקפה של הבטחה זו מקורה בשבועה על מי המבול.

שולחן שבת עם האור החיים

השאלה 'היכן הנך מתארח', ככל שהיא מופנית כלפי אורח המזדמן לעיירה דנן, הפכה זה מכבר לשאלה רטורית, כזו שיש לתמוה על עצם סימן השאלה המוצב בראשה.

וכי ישנה אפשרות אחרת, מלבד אירוח כיד המלך בביתו של הרש"ל?

העיירה זעירה אמנם, אך מיקומה בשולי הדרך אי שם לצד פרשת דרכים המובילה אל המטרופולין ועיר הבירה כמו גם אל מעון קדשם של צדיקי הדור אשר פרסו את חסותם על האזור כולו, הפכו אותה זה מכבר למוכרת ומבוקשת עבור כל עובר אורח.

בדרך ליריד, במסע המרומם אל הצדיק וכך גם בדרך חזור, מצאו להם הנוסעים מקום מזמין וחם להניח את ראשם ולתת תנומה לעפעפעייהם, להתכבד בטעימה שיש בה ממש ולהעניק לעצמותיהם את המנוחה לה הן כה זקוקות לאחר טלטולי הדרך.

עיירה יהודית אותנטית, בניחוח של פעם. יש כאן נפח וסנדלר, בעל עגלה וגם שואב מים, צורבים מפולפלים, אנשי מעשה ובני עלייה בעלי מבט יוקד וכמובן גם גביר. כי איך אפשר בלי גביר?

הרש"ל, או בשמו המלא בו הוא נקרא אחר כבוד לעלות לתורה: צבי הירש בן ר' משה אהרן, מילא נאמנה את תפקידו כבעל המאה בעיירה. הוא אשר היה אמון על פיתוח העיירה וקשרי החוץ שלה, הוא שדאג לרווחת התושבים והתנהל לצורך כך מול הרשויות שהכירו רק אותו, ואיך לא - הוא גם היה הכתובת המתבקשת להכנסת אורחים.

בין עסקיו המסועפים ולצד עושרו האגדי, לא שכח הרש"ל מנין הוא בא ולפני מי הוא עתיד לתת דין וחשבון, וכמובן שלא פרח מוכרונו ולו לרגע קט סבלו של אביו, קשייו של זה שלא שפר עליו גורלו.

ארחי פרחי לצד חסידים העולים להיראות לפני רבם, סוחרים כמו גם רוכלים זעירים, כל אלה ואחרים מצאו את דרכם אל הטיירה המפורסמת הניצבת בטבורה של העיירה, מתנוססת לתפארה אך כלל לא מנקרת עיניים. במטבח עמלו המשרתים בקדחתנות על סיר מרק נוסף, תיבלו עופות ודגים

במקצועיות ושלחו מגש אחר מגש לחדר האוכל העמוס עד לעייפה. בקומה למעלה המתין אגף השינה המפנק, שם יכול היה כל אורח למצוא את מבוקשו, ויהיה זה כר נוצות אוזנים או מזרן עב אותו מפרגנים לעצמם בדרך כלל שרים ונכבדי ארץ.

אמרתם הכנסת אורחים, אמרתם הרש"ל.

כשם שפרצופיהם שונים, כך דעותיהם שונות. וכך גם התגובות של האורחים המזדמנים למעונו של הרש"ל, המגיבים איש איש בדרכו.

יש שפוטרים עצמם בהנהון מנומס, כזה שיש בו מן הכרת הטוב אך מעיד כי לא הפנימו את מידת העזרה שהושטה להם. יש גם שפיהם מלא שיר והלל לבעל הבית, לצד צרור ברכות וטנא מלא איחולים מאן ועד בלי די.

אחרים מבכרים את התשורה הצנועה, אם כי המכובדת, ותיכף בשובם הביתה הם יושבים לנסח מכתב ברכה ארוך ומליצי, אליו הם מצרפים בקבוק שיכר כרסתני וסלסלת פירות העונה. כל אחד ותודתו, כל אורח ודרכו.

אולם לא איש כשמריהו, שמר"ל אם תרצו, שיתפתה להביע את רגשותיו הגואים באמצעות אחת הדרכים המוכרות, הנדושות והצפויות.

לדידו, כל עוד לא אתגרת את מוחך במחשבה אודות הדרך הטובה - ובעיקר המקורית ביותר, להביע את תודתך העמוקה, לא יצאת ידי חובה. ככל שהוא רואה זאת, אין די במחווה רגילה ושדופה, מוכרת עד בחילה. מן ההכרח לשלוף מאי שם בירכתי המוח רעיון יצירתי כל כך, מקורי ומבריק, עד שזילגו עיני המארח דמעות של גיל ויזובו אישוניו כשני מעיינות של התרגשות.

צרר אפוא שמר"ל כמה לחמניות בשרניות, הוסיף עוף צעיר וחגיגי גדוש בקרביו עד להתפקע באורו מתובל היטב, עיטר את הכבודה בפירות חתוכים בצורות משובבות עין ופיזור בחינניות צימוקים ושקדים קלויים.

לצד כל זאת הציב שמר"ל בקבוק יין ישן נושן, כזה שראוי להתכבד בו, ולסיום צירף איגרת מליצית וחרוזה היטב, מעוטרת באיורים נאים וכתובה ביד

ספיר ויהלום פניני מוסר ויראת שמים בפרשה

אמן, בה האריך ושטח כיד ה' הטובה עלי את תורתו העמוקה על האוכל והשתייה, המיטה הנוחה וסבר הפנים היפות. ניגש שמריל אל המארה, וברטט של התרגשות הגיש לו את המנחה הצנועה, או שלא.

פתח הרשיל את הצלופן, הסיר כיסוי אחר כיסוי והגיע את התכולה המשובבת, או אז נפגשו עיניהם ולאחר ברכת 'יישר כח' חמה הוא הגיב בהתפעלות: 'מנין הצלחת להשיג את המכלול העשיר הזה, את המצרכים והמגש, הברכה המיוחדת והקלף הנדיר?' 'אה, האמת שזה לא היה פשוט' הגיב שמריל.

'את הלחמניות קיבלתי מהטבח, כאן במטבח, וכך גם את הפירות. יעקב-שלום, שוליית הטבח, הוא שחתך לבקשתי את הפירות ויצר מהם את העיצוב הנוכחי המפעים, ואילו את העוף דאג מאיר המלצר למלא ואף לבשל. סופרך הנאמן הוא אשר ישב וכתב את הברכה ביד אמן, כשלצדה הוא מוסיף ומעטר את הקלף בעיטורים כיד ה' הטובה עליו, ואילו היין מקורו ממש כאן, במרתף היינות שלך, מארה יקר.'

'זו - תודה?!' ההלם נשמע היטב בקולו של הרשיל, 'את תודתך על האירוח, על המזון והשתייה האש"ל המלא והיחס החם, הנך מביע באמצעות תשורה שכל כולה מבוססת על מצרכים שלקחת ממני?' האירוניה מובנת.

לא מחשבותי - מחשבותיכם

על הפסוק (ח, כא): 'וַיִּרַח ה' אֶת רִיחַ הַנִּיחֹחַ' כותב רבנו דבר נפלא, אשר יש בו כדי ללמדנו פרק באהבת הבורא יתברך את בני אהוביו ובעבודת ה' באופן שקשה לתפוס ולהשיג בשכל אנושי, ואלו דבריו:

"ועל פי דרך זה היה מפרש מורי ורבי אדוני זקני וצ"ל מאמר אחד (עירוני סה, א) וזה לשונם: 'כל המתפתה מיינו יש בו מדעת קונו, שנאמר: וַיִּרַח ה' אֶת רִיחַ הַנִּיחֹחַ, עד כאן. פרש הוא ז"ל, כל המתפתה מיינו שלו כי יגיש אליו אורח כוס של יין מיינו של בעל הבית, ובאמצעותו יעשה לו מבקשו ממנו מעצמו, יש בו מדעת קונו. כי כן עשה ה', כמו שפרשתי בסמוך. ודקדק לומר 'מתפתה', לומר שנתפתה באמצעות המגש אליו, מבלי שיצטרף אליו דבר'.

בתפיסה האנושית, ככל שאנו רואים זאת בקטנות שכלנו וקוצר השגתנו, קשה עד מאד להבין כיצד ניתן להביע רגש תודה באמצעות שימוש בנכסי אותו אחד לו אנו

חבים את הכרת הטוב. זה נתפס, ומנקודת מבט אנושית די בצדק, כתשורה צינית למדי.

אולם ככל שמדובר ברגשות הכרת הטוב כלפי מלך מלכי המלכים הקב"ה, לו אנו חבים את חיינו וחיי צאצאינו, את עצם הווייתנו בזה העולם ואת כל הטוב לו אנו זוכים בחיינו, הדבר ייתכן ואף מומלץ.

לא זו בלבד, אלא שהקב"ה מצפה לכך ואף משפיע שפע ברכה וטובה בעקבות כך, כביכול הביא לו האדם מתנה לה היה זקוק. רבנו עומד על התמיהה שבדבר, ובלשון קדשו הוא זועק זאת: 'כִּי יִגִּישׁ אֵלָיו אֹרַח כּוֹס שֶׁל יַיִן מֵיֵינוּ שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת, וְעַם כָּל זֹאת: 'וּבְאִמְצָעוֹתָו יַעֲשֶׂה לּוֹ מִבְּקָשׁוֹ מִמֶּנּוּ מַעֲצָמוֹ'.

מהותו של קרבן

על מנת לעמוד על טיבם של דברים ולהבין כיצד יתכן הדבר, ראשית יש להבין את מהות עבודת הקרבנות, ועבודת ה' בכלל. בניגוד ליחסים בין בני אנוש, המתבססים על השלמת החסר אצל הזולת באמצעות מה שיש בידיי לתת לו, הרי שכלל שמדובר ביחסים הקדושים והקרובים בין יהודי לקונו אין הדבר כך.

זאת מהסיבה הפשוטה שאין אצלו יתברך מושג של חסר, חלל וצורך כזה או אחר. אצל בורא כל העולמים, הכל שלו והכל נוצר על ידו, ומה שרק נעשה לא יוכל לספק את צרכיו יתברך את 'חסריו', פשוט משום שאין כאלה.

משכך, לא נותר כי אם לגשת לענין מנקודת מבט שונה לגמרי.

'קרבן' משמעותו הקרבת מה שיש לי, למענו יתברך. לא כי זה חסר לו, לא כי אני ממלא בכך חסר כלשהו אצל אבי שבשמים, אלא כי זכיתי וניתנה לי האפשרות להעניק לו דורון.

בורא הכל העניק לכל יהודי את האפשרות כביכול 'לתת לו', להעניק לו משלו, ואם נרצה - זו המתנה הגדולה ביותר ששייך לתת לבן אנוש - הזכות להכיר תודה לבוראו.

כך נשוב לדברי רבנו, אשר בפתח דבריו כתב: 'שֶׁהֵגַם שֶׁקָרְבַּן שֶׁהַקָּרִיב נָח וּנְכִסְיוֹ הֵם נְכִסֵּי שָׁמַיִם אֲשֶׁר בְּרָא ה' בְּעוֹלָמוֹ, אֲף עַל פִּי כֵן נִתְרַצָּה בָּהֶם, וּבְאִמְצָעוֹת הַקָּרְבָּתָם נָדַב [הקב"ה] לְהִיטִיב, וְנִשְׁבַּע שֶׁלֹּא יִכְרִית עוֹד כָּל בָּשָׂר. מִבְּלִי שְׂאֵלֶת דְּבַר מִמֶּנּוּ, אֲלֵא כְּבִיכּוֹל מַעֲצָמוֹ נִתְרַצָּה, כְּאֵלוֹ מֶה שֶׁקָּבַל הוּא שֶׁל הַמְּקָרִיב וְאֵינוֹ שְׁלוֹ'.

"כִּי יִצֵּר לֵב הָאָדָם רַע מִנְּעוּרָיו" (ח, כא). פסוק זה, הנאמר כנימוק והכלה מסימת לנטייתו הטבעית של האדם לחטוא, מבואר על ידי רבנו כך: "עַל דֶּרֶךְ אֹמְרָם ז"ל (בבא קמא לט, א): 'שׁוֹר הָאֲצִטְדִּין [שׁוֹר הַמְּלוּמָד לַנְּגוּחַ לַמְּטָרָה שֶׁעוֹשֶׂה] שֶׁנִּגְחַ פְּטוּר... וְהֵן הָאָדָם מִנְּעוּרָיו קָדָם שֶׁיִּבְחִין לְמַאֵס בְּרַע וּלְבַחַר בְּטוֹב, יִקְדָּמֶנּוּ הָרַע מִשְּׁנַעֲרַי מִמַּעֵי אָמוֹ, וְהָרַע מְדַרְיָכוֹ בְּבַחֲנֵתוֹ. וְהִיָּה כִּי יִגְדַל כְּבָר הַטְּבִיעַ בּוֹ הָרַע, כְּמוֹ שֶׁהַטְּבִיעוּ הַנְּגִיחָה בְּשׁוֹר הָאֲצִטְדִּין... אָבַל עַל כָּל פְּנִים עֲנֵשׁ יַעֲנֵשׁ עַל אֲשֶׁר אֵינוֹ שׁוֹמֵעַ בְּקוֹל הָאֱלֹקִים, וַיִּשְׁתַּנֶּה מִשׁוֹר הַמִּתְלַמֵּד, כִּי הוּא מוֹתֵר הָאָדָם מִן הַבְּהֵמָה לְמַאֵס בְּרַע בְּהִכְרוֹ וּלְבַחַר בְּטוֹב'.

מה אפוא בידי האדם לעשות כדי להתייצב מול יצרו הרע ולהכניעו? על כך משיב רבנו במקום אחר (ויקרא ל, לו): "עַל דֶּרֶךְ אֹמְרוֹ (תהלים נ, כג): 'זִבַּח תּוֹדָה יִכְבְּדֶנְיָ, וְדַרְשׁוּ ז"ל (סנהדרין מג, ב): 'זֶה הַזִּבְחַן יִצְרוּ... וְאֵין מְצִיאֹת לְהַשְׁגָּה זֹו זֹולַת בְּאִמְצָעוֹת הַתּוֹרָה, כְּאֹמְרָם (קדושין ל, ב): 'אִם פָּגַע בְּךָ מִנְּגוּל זֶה מִשְׁכַּחוּ לְבֵית הַמִּדְרָשׁ, וְכֵן אָמְרוּ (שם): 'אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, בְּרָאֵתִי לְכֶם יִצְרַר הָרַע בְּרָאֵתִי לוֹ תְּבַלִּין שְׁהִיא הַתּוֹרָה'".

רבנו הרמח"ל אף הוא עומד על נקודה זו, וכותב במתק לשונו (מסילת ישרים פרק ה): "והנה פשוט הוא, שאם הבורא לא ברא למכה זו אלא רפואה זו, אי אפשר בשום פנים שירפא האדם מזאת המכה בלתי זאת הרפואה, ומי שיחשוב להינצל זולתה, אינו אלא טועה, ויראה טעותו לבסוף כשימות בחטאו.

"כי הנה היצר הרע באמת חזק הוא באדם מאד, ומבלי ידיעתו של האדם הולך הוא ומתגבר בו ושולט עליו. ואם יעשה כל התחבולות שבעולם ולא יקח הרפואה שנבראה לו שהיא התורה, כמו שכתבתי, לא ידע ולא ירגיש בתגבורת חליו אלא כשימות בחטאו ותאבד נשמתו."

מוסיף הרמח"ל וממשיל זאת היטב: "הא למה זה דומה, לחולה שדרש ברופאים והכירו חליו ואמרו לו שיקח סם זה. והוא, מבילתי שתקדם לו ידיעה במלאכת הרפואה, ניחח הסם ההוא ויקח מה שיעלה במחשבתו מן הסמים, הלא ימות החולה ההוא ודאי, כן הדבר הזה. כי אין מי שמכיר בחלי היצר הרע ובכוחו המוטבע בו אלא בוראו שבראו, והוא הזהירונו שהרפואה לו היא התורה."

"מי אפוא יניחה ויקח מה שיקח זולתה ויחיה, ודאי שחושך החומריות ילך ויגבר עליו מדרגה אחר מדרגה והוא לא יבין עד שימצא שקוע ברעה ורחוק מן האמת הרחק גדול שאפילו הרהורי דברים לא יעלו על לבו לבקש האמת. אך אם הוא עוסק בתורה בראותו דרכיה, ציוויה ואזהרותיה, הנה סוף סוף מאליו יתחדש בו התעוררות שיביאהו אל הדרך הטוב."

גם אתם זכיתם לישועה בזכות רבנו האור החיים הקדוש?

כתבו לנו למייל המערכת

m028039999@gmail.com

או לפקס 02-5385689

או ב'נדרים פלוס' - באר ישראל

חיים שיש בהם בנתיבי חייו ופועלו של איש האלקים

היתה זו הלוויה מרובת משתתפים, ולא בכדי. אחד המיוחד שבעם, מן האריות שבחבורה ומאנשי המעשה והצדיקים הנשגבים שבדור, הסתלק לגני מרומים והותיר אחריו דור יתום ואומלל. בפטירתו חלקו לו כבוד כראוי לו, וכל גדולי עולם ומאורי ארץ התאספו ובאו מקרוב ומרחוק ללוותו בדרכו האחרונה, ביניהם ידיד נפשו ורעו הקרוב הלא הוא קדוש ישראל רבנו חיים בן עטר. אך הנה אירע דבר פלא.

רבנו, אשר צעד בסך אחר המיטה כשעיניו זולגות ללא הפוגה וגוו שפוף בצער, לא הסתפק בהלוויית המת כשלעצמה, אלא רכן לעבר המיטה ולחש דבר מה באוזני הנפטר.

פעולתו זו גרמה להשתאות רבה והביא את הנוכחים לתמיהה רבתי, אולם אלה לא נאלצו לכלוא בקרבם את סימני השאלה זמן רב. כבר למחרת, במעמד הספד שנערך לכבודו של החכם שהסתלק אמש, נשא רבנו דברים וגילה טפח וטפחיים מגדולתו, לצד גדולת הנפטר.

'ברית כרתנו בינינו' סיפר רבנו, 'כי העולה ראשון מבינינו ומתייצב לפני בית דין של מעלה, יואיל לרדת ולהתגלות לחברו, ולספר לו מן המתרחש בעולם העליון מאחורי הפרגוד'.

'עוד הוספתי וביקשתי מהנפטר, ממש בעודו בדרכו לקבורה' המשיך רבנו, 'כי ידרוש ויחקור במרומים בנוגע לשאיפתי האיתנה לעלות ולחונן עפרה של ציון, האם ראויה היא משאלה זו ואם אכן מוטל עליי להגשימה, וכך גם - האמנם אזכה להשיג משאת נפשי זאת'.

הנוכחים האזינו לדברים, ונשימתם עצרה. הנה חושף לפנייהם רבם הגדול מכבשונו של עולם, נותן להם הצצה של ממש למתרחש אי שם למעלה, בעולם הנעלה מכל השגה.

'אמש נגלה לי חברי בחלום' סיים רבנו, 'ובדבריו אישר לי כי אכן, ראויה היא משאלה זו להתקיים וכי עליי להועיד פעמי לארץ הקודש'.

מעשה מפעים זה היווה שיקול כבד משקל עבור רבנו, כשקם ונדד בדרכים פתלתלות עד שהגשים את משאלתו רבת השנים וזכה לשכון בארץ הקודש.

בנתיבי החיים פרקי מחשבה ומוסר לאורו הזך של האור החיים

דבר ידוע בעבודת ה' הוא, כי על האדם לקיים ביצרו הרע את לשון הכתוב (שמואל ב כג, כא): "וַיִּגְזַל אֶת הַחַיִּית מִיַּד הַמִּצְרִי וַיִּהְרָגֶהוּ בַחַיִּיתוֹ". עלינו ללמוד דווקא מהיצר הרע, להבין את חכמתו ונוכחותו ולפעול בהתאם - אך לצד הטוב.

במאמר המוסגר נזכיר את המעשה באחד מאדמו"רי בית גור, חריף כאבותיו ובעל לשון חדה בפני עצמו, אשר בילדותו נשאל על ידי אביו הגדול באחד הימים: 'אמור נא, מדוע אינך לומד מהיצר הרע, המשכים קום מדי יום לעבודתו, במרץ ובהתלהבות, ואינו נתלה בתירוצי סרק של עייפות ותשישות?' השיב הילד על אתר: 'לו - אין יצר הרע, בעוד לי יש'.

על כל פנים, אם יקוב האדם אחר הנהגותיו של היצר ויחכים מתוך הבנת דרכיו, יוכל לעשות שימוש דווקא ביכולות ותכונות אלה לתועלתו הרוחנית ולצורך התעלותו בעבודת הבורא יתברך.

בפרשתנו מביא רבנו את דברי חז"ל הידועים אודות ההנהגה הנלווה והבעייתית בה לקו בני דור המבול, ואלו דבריו (ו' יא ע"פ המדרש): "היה מביא קופה תורמוסים, וכל אחד לוקח תורמוס אחד ואינו יכול להוציאו בדיינים".

המדרש ידוע, והחלחלה אוחזת בנו לשמעו.

אולם רבנו תמה ומציף את הקושי הבסיסי שבדברי המדרש הללו, וכך הוא כותב: "כָּבֵד קִדְמוֹ רְאִשׁוֹנִים וְהִקְשׁוּ דַבְּנֵי נַחַּךְ נִהְרְגוּ עַל פְּחוֹת מְשׁוּה פְרוּטָה", אם כן - איזו משמעות יש לעובדה שהם גזלו במרמה פחות משווה פרוטה, הלא לגביהם אף סכום שכזה ענה על ההגדרה 'גזל'?

מבאר רבנו: "וְלִי נִרְאָה כִּי הַמְדַרְשׁ מְגַלֵּה... שֶׁהָיוּ חוֹמְסִים מִתּוֹרַת הָאָדָם הַשְּׂכֵלִיית, כִּי הַגּוֹזֵל פְּרוּטָה הוּא דַבְּרֵי שֶׁהָיוּ תוֹבְעִים אוֹתוֹ, וְלֹא פְּחוֹת מְשׁוּה פְרוּטָה, וְהָיוּ מִתְחַכְמִים לְגַזֵּל בְּאִפְסוֹ שְׁלֹא יִתְבַּעוּ אוֹתָם". אם נרצה ללמוד מכך ולקחת לקח לעבודת השי"ת, הרי שיש ללמוד מכך את מה שלימדונו בעלי המוסר, כי על האדם 'לגנוב' מעצמו שעות ודקות מפעם לפעם, ולהקדישם לעבודתו יתברך.

רבנו מתייחס למידת הגזלנות בה לקו בני דור המבול, והוא מאיר את עינינו בכך שהיה כאן תחכום נוסף. לא זו בלבד שהם גנבו, אלא שהם דאגו שלא יהיה זה גזל שייתבע בהמשך בבית הדין. הם עשו הכל כדי להיזוטר עם הגזילה בידם, ויהי מה.

ניקח אפוא אנו לעבודת ה' לקח זה, וכך נפעל.

לא די בכך ש'נגנוב' זמן מעצמנו, משום שבהמשך נפצה את עצמנו ונחזיר את הזמן ה'אבוד' בכפל כפליים. או אז, לא רק שלא נרוויח את פיסת ההתעלות הקטנה שלקחנו לעצמנו, כי אם ניאלץ לשלם ריבית דריבית על עצם הגניבה.

מה כן נעשה? ננצל את הזמנים האבודים, אלה שלא חשבנו שהם קיימים וממילא גם לא נתבע אותם חזרה. ההמתנה לאוטובוס והרגעים של התור במכולת: הדקות שלפני תחילת התפילה וזמנים נוספים כעין אלו, אותם 'נגנוב' וננסע לעצמנו.

בזמנים אלה נוסף ונלמד משנה נוספת, עמוד גמרא, או כמה פסוקים.

שביבי אור ניצוצות אש שלהבת מבית מדרשו של האור החיים

מסתובב לו האדם בעולמו של הבורא, וכל כולו אומר דרישה ותביעה, אינו מבין על מה ולמה נבצר ממנו להשיג את כל משאלותיו. תמה הוא, חש כי מגיע לו, ואינו תופס מדוע טרם קיבל את כל אשר חפץ.

בפרשתנו מלמד אותנו רבנו האור החיים את הנקודות היסודיות, עיקרי הדברים הגורמים לשפע היורד ממרום. רק בהתאם לתנאים אלה זכאי האדם לקבל אי אלו כלים והשפעות המסייעים לו במשעולי החיים.

כך נאמר לנו בתום המבול (בראשית ט, ג): "כָּל רֶמֶשׂ אֲשֶׁר חַי לְכֶם יִהְיֶה לְאֶכְלָה כִּיֶּרֶק עֵשֶׂב נִתְּתִי לְכֶם אֶת כָּל". עד לרגע זה לא הותר האדם לאכול מבשרם של הבהמות, החיות והעופות, ואילו כרגע הותר הדבר לנו ולבנינו עד עולם.

תמה רבנו: "יֵשׁ לְדַעַת, לָמָּה לֹא הָתַר הַבֶּשֶׂר לְאָדָם אֶלָּא לַנֶּחֱ?"

על כך משיב רבנו וקובע כמה יסודות איתנים, מהם יש ללמוד ולהסיק את המסקנות המתבקשות לכל אדם, בכל עת ובכל מצב, ואלו דבריו:

"וְנִרְאָה כִּי נַחַךְ מְשֻׁלוֹ נִתְּנוּ לוֹ, לִגְ סִבּוֹת. א) שְׂבָאֲמַצְעוֹתוֹ מִצָּא ה' לְקִיָּם הַמִּין, וְזוֹלָתוֹ לֹא הִיָּה מְקִיָּם מִיַּן הַרְמֵשׁ בְּלֹא אָדָם, וְזִכָּה זָכָה הוּא בָהֶם. ב) שֶׁהוּא טָרַח בָּהֶם וַיִּנְעַ בְּתַבְּהָ, וַצָּא וּלְמַד כְּמָה יְגִיעוֹת יִגַּע בָּהֶם. ג) שֶׁגָּרַם בְּאֲמַצְעוֹת קִרְבָּנוֹ שֶׁנִּתְרַצָּה ה' וְנִשְׁבַּע שְׁלֹא יִכְרַת כָּל בֶּשֶׂר וְגו' לָזֶה הַתִּיר לוֹ ה' לְאָכֵל מִפְּרֵי דְרָכּוֹ".

נמצאנו למדים, כי בכוא האדם לבקש השפעות כאלו ואחרות או כלים באמצעותם יוכל לשפר את חייו בזה העולם, עליו להקדים ולבחון האם הוא עומד בתנאים הנדרשים, כדלהלן.

ראשית, עליו לוודא כי השפעות אלו ישרתו את מטרת ותכלית הבריאה. בנוסף, מלמדנו רבנו כי אין מתנות חינם. יש לעמול על כך, ובנוסף גם לרצות את הבורא יתברך בעבודת ה' זוהי תפילה, כבעבודתו של נח שפעל באמצעות הקרבת קרבן לריח ניחוח לפניו יתברך.

מתיבתא אור החיים

אני פוטר לאחר מכיבוד אב ואם. והוסיף ביערות דבש, שאף שהראשונים נחלקו אם יש מצות כיבוד אב ואם באב רשע, היינו רק משום מראית עין, אבל מעיקר הדין לכל השיטות אינו חייב לכבדו. ובכל הכתוב לחיים, הביא שכן כתב גם רבינו בספרו ראשון לציון (י"ד סי' רמ סי"ח, וסי' רמא סי"ד). והוסיף רבינו שם, שאם אביו מומר, לכל הדעות אינו חייב לכבדו, ואפילו לדעת הרמב"ם (ממרים פ"ו ה"ו) שגם אם אביו רשע חייב לכבדו, היינו רק משום חוששים שמא הרהר בתשובה, אבל מומר הוא רשע גמור ואין חוששים שעשה תשובה, ואין צריך לכבדו, ואם כן יש לומר שמטעם זה לא היה אברהם חייב בכבוד אביו.

ובדברי יהונתן (אות כ) תירץ על פי המבואר במדרש (ב"ר י"ד ו) שלא היה צריך אב ואם ליצירת אברהם, כי היה ראוי להיות נוצר מיצירת כפיו של הקב"ה כאדם הראשון, אלא שה' שתלו באמצע הדורות כדי לסבול את הדורות שלפניו ולאחריו. וכיון שטעם כיבוד אב ואם הוא לפי שהביאווה לעולם, כמו שכתב החינוך (מצוה לג), לכן היה פטור מלכבד את אביו, כיון שלא היה צריך לו כדי לבוא לעולם הזה.

המקנה (קידושין לא: ד"ה איני ידוע) כתב, שאברהם היה פטור ממצות כיבוד אב, כיון שהכיר את בוראו מעצמו ולא על ידי אביו, ולכן דינו כגר שהתגייר שאינו מתייחס אחר אביו, ואם כן אינו צריך לכבדו. ומדברי רבינו שלא כתב כן, למד במאורי החיים שנראה שסבר שגר מחויב בכיבוד אביו ואמו הגויים.

וביד דוד (ויצא ד"ה מיהו) תירץ עוד, על פי מה שביאר רש"י על ציווי ה' (להלן יב א) 'לך לך', להנאתך ולטובתך, ששם יולדו לך בנים, ויודע טבעך בעולם. נמצא שאם היה נשאר לכבד את אביו היה מפסיד הכל, וכלל בדינו (קידושין לב. שו"ע י"ד סי' רמ סי"ה) שאין הבן צריך להפסיד ולהוציא משלו על כיבוד אב.

מצות כיבוד אב. וכתב לבאר דברי רבינו, בהקדים דברי רב ניסים גאון (הקדמה למס' ברכות ד"ה ואם ישיב), שבמצוות השכליות גם בני נח התחייבו, ולפי זה חייבים גם במצות כיבוד אב ואם שהיא מצוה המחויבת מצד השכל, וכמו שכתב החינוך (מצוה לג) שמשרשי מצוה זו היא שראוי לו לאדם שיכיר ויגמול חסד לאביו ואמו שהם סיבת היותו בעולם. ולפי זה יש לבאר כוונת רבינו, שהקשה שאף שבני נח אינם מצוים בכיבוד אב מחמת ציווי התורה, מכל היה ראוי לאברהם לכבד את אביו מצד השכל, אחר שאביו עשה עמו טובה. ולזה תירץ רבינו, שכיון ששנים אלו נוספו לתרח רק בזכות אברהם, שוב אין לו חיוב הכרת הטוב, וממילא אינו מחויב כלל בכיבוד אביו.

והנה האחרונים תירצו קושיית רבינו בכמה אופנים בטעם שעזב אברהם את אביו, ולא חשש למצות כיבוד אב. ביערות דבש (ח"ב דרוש יח ד"ה ובוה יש לכוין), ובפנים יפות (לך לך יב א) ביארו, שאברהם לא היה חייב בכבוד אביו, כיון שתרח היה רשע, ואין חיוב לכבד אב רשע. וביארו בזה דברי המדרש (ב"ר לט ז) 'לך אני פוטרך מכיבוד אב ואם, ואין

כתיב (בראשית יא לב) וַיְהִי יָמֵי תֵרַח חֲמֵשׁ שָׁנִים וּמָאָתַיִם שָׁנָה וַיָּמָת תֵּרַח בְּחַרְוֵן: וכתב רבינו, וזה לשונו: וראיתי לפקוח עין בפרט אחד באברהם איך עזב את אביו אשר יצא עמו בשבילו והלך לו, כי הלא תמצא כי תרח היה בן קמ"ג שנה בהפדר אברהם אביו ממנו כי בן ס"ח שנה היה כשנולד אברהם ובלכת אברהם ארצה כנען היה אברהם בן ע"ה שנה שאז עולים שני תרח קמ"ג והוא מת בן ר"ה שנה ואין ראוי לאברהם להניח תרח אביו שיצא בשבילו וילך לו, והגם כי ה' אמר אליו לך לך, כבר אמרו שה' אמר אליו לך לך, כדעתך ללכת, שהסכים על ידו, הראת כי אברהם מעצמו רצה ללכת.

ונראה כי טעם אברהם הוא, שחשב בדעתו ששלמו ימי אביו כשהגיע לשנת קמ"ג הוסיף עליהן ה' שנים כאומרים ז"ל שיראג ה' שנים קודם זמן חיי אביו הרי קמ"ח שהם חיי נחור ובזמן זה הניחו והלך לו. והסכים ה' על ידו ואמר לו לך לך. והגם שחיה יותר אף על פי כן כיון שלא זכה לשנים הנותרים אלא בזכות אברהם לא יתחייב אברהם להתעכב בשבילם. ואולי שזה רמז ה' באומרו

לך לך פירוש לך ואינך חושש לשנים הנותרים כי לך הם פירוש משלך ומדרשים הרבה יש בענין זה והפשט לא יופשט: והנה מדברי רבינו משמע שסובר שאברהם היה חייב במצות כיבוד אביו, ולכן לא היה לו לילך ולעזובו לבדו. והקשה בשפתי שלמה (פרשוואסר, סי' ג), שהרי מבואר בגמרא (נזיר סא. קידושין לא.) שבן נח אינו חייב בכיבוד אב ואם. ואף שהאבות קיימו את כל התורה קודם שניתנה, כבר כתב הרמב"ן (להלן כו ה) שקיימו את התורה בארץ ישראל בלבד ולא בחוץ לארץ, גם וזה היה קודם שעלה לארץ. גם מה שתירץ רבינו שאברהם היה פטור משום שאותן שנים שחי תרח היו בזכות אברהם, תמוה, מה בכך שאביו חי בזכותו, סוף סוף הוא מחויב לכבדו משום

מצא חיים

חידה שבועית בעיון דברי האור החיים

היכן מצאנו בדברי רבנו בפרשה, כי כמות המזון שהכניס נח לתיבה היתה מדודה ומתוכננת הדק היטב? וכיצד אכן ידע נח מהי הכמות הנדרשת לצורך השהות הממושכת בתיבה בתקופת המבול?

תשובה מגיליון קודם: פרק ד פסוק טו, עיי' אוה"ח ובמדורי עוז והדר.

פתרונות יש לשלוח עד יום רביעי הקרוב לכתובת מייל: m028039999@gmail.com

או בפקס 02-5385689 או ב'נדרים פלוס' - באר ישראל

על מנת להשתתף בהגרלה: 1. יש לציין כתובת מדויקת וטלפון. 2. לציין בראש הדף עבור חידון 'זבחרת בחיים'. 3. בני חו"ל מתבקשים לכתוב כתובת (אדרעס) בארץ ישראל למקרה של זכיה, שישלח לשם.

בין שולחי התשובות תערך הגרלה על סידור מתיבתא (או על ספר אחר הקיים במלאי כפי שיקולי המערכת).

מהוברים להיום

לשמיעת שיטורים ודרשות

חייגו: 02-803-9999

אֵלֶּזְנֹת

פְּרֻשַׁת נֵמִי

לְעֵלְמֵנוּ שְׂפֵת

כּס"ד, עֲלִיוֹן רס"ה

שָׁזְכוּ לְדוֹרוֹת יִשְׂרָאֵל הַהוֹלְכִים בְּדַרְכֵי הַתּוֹרָה וְהַחֲסִידוֹת.

מִדָּה כְּנֶגֶד מִדָּה

עַל הַפְּסוּק בַּפְּרֻשַׁת הַשְּׁבוּעָה, פְּרֻשַׁת נח (בראשית ו ג): 'וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים לְנַח קֶץ כָּל בָּשָׂר בָּא לִפְנֵי כִי מַלְאָה הָאָרֶץ חֲמָס מִפְּנֵיהֶם וְהִנְנִי מַשְׁחִיתָם אֶת הָאָרֶץ, פֶּרֶשׁ רש"י: 'כִּי מַלְאָה הָאָרֶץ חֲמָס' - לֹא נַחְתָּם גֹּזֵר דִּינָם אֲלֵא עַל הַגְּזוּל.

הַרְה"ק בַּעַל 'תַּפְּאֶרֶת שְׁלֹמֹה זִיע"א, מִקְוֵה בַּפְּרֻשַׁתוֹ מְדוּעַ לֹא נַחְתָּם גֹּזֵר דִּינָם אֲלֵא עַל הַגְּזוּל: לְכַאוֹרָה אֵינּוּ מוּבָן, מֵהַ בְּכָךְ שֶׁגֹּזְלוֹ הִרְשָׁעִים אִישׁ מֵאֵת רַעְהוּ, וְכִי כָּל חַיִּיהֶם וּמְמוֹנָם תְּבִיב לִפְנֵי ה' יִתְבַּרַךְ שֶׁהַקְּפִיד עַל מְמוֹנָם שֶׁגֹּזְלוֹ אִישׁ מֵאֵת רַעְהוּ, הֲלֹא כַחֲסִידוֹת הַיַּעַר נִחְשָׁבוּ שְׁטוּרְפִים וְחֹמְסִים וְאֵין חֲטָא לָהֶם. אָכֵן, הִנֵּה מְבַאֵר בְּמִדְרָשׁ רַבָּה שֶׁשָּׂאֵל אַבְרָהָם אֲבִינוּ ע"ה אֵת שָׁם בְּן נַח, אִיךְ נִצְלַתָּם אֲתָם מִמִּי הַמְּבּוּל וּמִחֲרוֹן אֵף הַגְּדוּל שֶׁהָיָה בְּעוֹלָם, וְאָמַר לוֹ שֶׁאֵינֶנּוּ יוֹדְעִים דָּבָר רַק בְּזָכוֹת שֶׁרַחֲמָנוּ עַל הַעוֹף וְהַבְּהֵמָה וְהַחַיָּה, אֲשֶׁר כָּל יְמֵי הַמְּבּוּל עִסְקָנוּ בְּצַרְפָּם לְהַסְפִּיק לְכָל אֶחָד וְאֶחָד בְּזַמְנֵנוּ וּבְזָכוֹת זֶה רַחֵם עָלֵינוּ ה'. וּבְאֵמַת כֵּן הוּא, כִּי עַל יְדֵי שֶׁהִתְעוֹרְרוּ מִדַּת הַרַחֲמָנוּת בְּמַעֲשֵׂיהֶם הַטּוֹבִים עַל כָּל אֲשֶׁר הָיָה בַּתְּבָה, עַל יְדֵי כֵּן הִתְגּוֹלְלוּ רַחֲמִים מְשֻׁמִּים עָלֵיהֶם, אֲדָם וּבְהֵמָה תּוֹשִׁיעַ ה'" (תהלים לו ז), אֲדָם בְּזָכוֹת בְּהֵמָה, וְכֵן דוֹר הַמְּבּוּל, אֲלוֹ הָיָה לָהֶם רַחֲמָנוּת אִישׁ עַל רַעְהוּ, אִזּוֹ מִדָּה כְּנֶגֶד מִדָּה הָיָה מִתְעוֹרֵר רַחֲמָנוּת ה' עָלֵיהֶם, אֲבָל 'כִּי מַלְאָה הָאָרֶץ חֲמָס מִפְּנֵיהֶם' וְלֹא הָיָה בָהֶם רַחֲמָנוּת, לְכֹן נַחְתָּם גֹּזֵר דִּינָם.

(ספר ספיר ויהלום - להרב הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א)

הַיִּיסֵט מְעַנְטֵשׁוֹן בְּאֶרְגוֹן אוֹן בְּאֶצְאֵלְךָ נִישְׁט' [-מֵהַ הַפְּשֵׁט שְׁאֲנִשִּׁים לוֹוִים וְלֹא מְשַׁלְמִים] - הַבִּיעַ פְּלִיאָתוֹ וְתַרְעָמָתוֹ - 'ס' אִיזוֹ דָּאךְ פְּשׁוּט גְּזוּלָה, וְוִייל אִיךְ דָּאָרְף פְּרֻנְסָה אִיךְ דָּאָרְף גְּעֻלְט, נָעַם אִיךְ צוֹ יַעֲנַעְמ'ס, פְּשׁוּט מ'גִּיִּיט אוֹן מְגֻנְב'ט' [-זוֹ פְּשׁוּט גְּזוּלָה, מִפְּיוֹן שְׁאֲנִי צָרִיךְ פְּרֻנְסָה, אֲנִי צָרִיךְ כֶּסֶף, אֲקַח אֶת שֵׁל זוֹלָתִי, פְּשׁוּט הוֹלְכִים וְגוֹנְבִים] (אוצר דברי רבינו תשנ"א עמ' שנט).

וְכֵה הָיוּ דְבָרָיו בְּאֶסְפַּת הַתְּחִזְקוֹת בְּבֵית מִדְרָשׁוֹ (דא"ח ח"ד דרשות עמ' קצו): כָּל פְּרוּטָה שֶׁהָאָדָם מוֹצִיא מֵעֵבֶר לִיכְלָתוֹ הַכַּסְפִּית הִיא בְּגֵד מוֹתְרוֹת, הוּא אוֹמֵר כִּי הַמְּשֻׁג מוֹתְרוֹת נִמְדָד בִּיחַס אֶל הַיְכָלֶת וְהַאֲפְטָרִיּוֹת שֵׁל עֲצָמוֹ, וְלֹא שֵׁל הַזוּלָת. מִכִּיר אֲנִכִּי אַבְרָכִים רַבִּים, בְּשַׁעֲתָם יוֹתוּמִים פְּלִיטִים שֶׁהִגִּיעוּ מִמְּחֻנוֹת הַעֲבוּדָה וְהַמְּנוּת, שֶׁגִּדְלוּ וְהִתְחַנְּכוּ וְהִקִּימוּ ב"ה מִשְׁפָּחוֹת מִפְּאֹרוֹת וְהֵם 'מְסֻדְרִים' בְּחַיִּיהֶם, שֵׁיט לָהֶם 'סֻדְר הַחַיִּים' בְּנִהוּל בֵּיתָם, כִּי הֵם לֹא הוֹצִיאוּ לְעוֹלָם פְּרוּטָה יוֹתֵר מִמֵּה שֶׁהָיָה בִּיכְלָתָם וּבְהִשָּׁג יָדָם. הֵם זָכוּ ב"ה לְהַשִּׁיא אֶת צֶאֱצָאֵיהֶם שְׁמוֹנָה, עֲשָׂרָה, וְאֵף שְׁנַיִם עֲשָׂר יְלָדִים בְּלַעַה"ר, וְאֵם תִּשְׁאֵל אוֹתָם מֵהֵיכָן הָיָה לָהֶם שְׁלֵמָה אֶת הַהוֹצָאוֹת, לֹא יָדְעוּ לְעֻנוֹת, אֵךְ בְּדָבָר אֶחָד הֵם בְּטוֹחִים, שְׁבַעֲנֵינִי מִמּוֹן הָיוּ יִשְׂרָאֵל וְנֶאֱמָר, הֵם לוֹ אֲמֵנָם מְעוֹת כְּאֲשֶׁר נִזְקְקוּ לָכֵן, אֵךְ בְּחֻשְׁבוֹן. וְכֵאֲשֶׁר הִעֲרִיכוּ מֵרֵאשִׁית שְׁלֵא יִצְלִיחוּ לְהַחְזִיר, לֹא לְקַחוּ הַלּוֹאָה. הַהֲלָכָה שֵׁל 'פְּרִיעַת בַּעַל חוֹב מִצְוָה' הִיְתָה לְדִידָם לֹא בְּגֵד מִלִּצְוָה נֶאֱמָר בְּלִבְד, אֲלֵא 'יִשְׁמוּ אוֹתָהּ בְּפִשְׁטוֹת בְּחַיִּי הַיּוֹם יוֹם שְׁלֵחָם, לְפָרַע אֶת הַחוֹב בְּזַמְנֵנוּ מִתּוֹךְ יָדֵיעָה וְהַפְּרָה שְׁאִי פְּרִיעַת חוֹב מְכַלִּילָה אוֹתָם בְּגֵדֵר 'גֻּב', וְהוֹדוֹת לָכֵן הֵם חַיִּים אֶת חַיִּיהֶם בְּמִנְחָת וְשִׁלּוֹת הַנְּפֵשׁ, לְמִרוֹת שְׁאִינָם מְשַׁפְּעִים בְּמִמוֹן וְעִשְׂרִיּוֹת, אֲבָל זֶה חֲקָם מִכָּל עַמְלָם

ה'חַתָּם סוֹפֵר' קָרַע בּוֹלֵי דָאָר

כְּאֲשֶׁר אֶחָד מֵהַשְּׂרִים מְטַעַם הַמְּלוּכָה בְּקָר אֲצֵל הַרְה"ק ה'חַתָּם סוֹפֵר' זִיע"א, הוּא רָאָה כִּי עַל הַשְּׁלַחַן אֲשֶׁר הוּא לוֹמֵד מִנַּח בְּתֵבָה קִטְנָה 'פֶּאֶסֶט מֵאֶרְקַעס' [-בּוֹלֵי דָאָר] חֲדָשִׁים מְקַרְעִים לְחַתִּיכוֹת קִטְנוֹת.

הַתַּפְּלָא הַשֵּׁר וְשָׂאֵל אֶת ה'חַתָּם סוֹפֵר' עַל כֵּךְ, שֶׁהָרִי הוּא הַפְּסֵד מִמּוֹן בִּידָם. תְּשׁוּבַת ה'חַתָּם סוֹפֵר' הִיְתָה: הִנֵּה יוֹדַע לְכָל כִּי הוּא הַכְּנֵסֶת מִסַּ הַמְּלָךְ לְטוֹבַת הַמְּדִינָה, וְכִמְה פְּעַמִּים נִזְדַּמְּן אֲצֵלִי שֶׁהִכְרַחְתִּי לְשַׁלַּח מִכְּתָב עַל יְדֵי שְׁלִיחַ מִיְחָד מְכַמֵּה טַעֲמִים, וְכִנְגֵד זֶה אֲנִי קוֹרַע 'מֵאֶרְקַע' חֲדָשָׁה, שְׁלֵא לְגַרְם הַזֵּק לְהַכְּנֵסֶת הַמְּדִינָה. הַשֵּׁר עֲמַד מִשְׁתוּמָם עַל גְּדֵל יִשְׂרוּתוֹ וְאֲמוּנָתוֹ שֵׁל ה'חַתָּם סוֹפֵר' לְטוֹבַת כָּלל הַמְּדִינָה, מֵהַ שְׁאִינוּ עוֹלָה עַל רַעִיוֹן שׁוּם אִישׁ לְעִשׂוֹת כְּכֵה. הוּא סִפֵּר אֶת זֹאת לְכָל שְׂרֵי הַמְּלוּכָה, וְכָלֵם הוֹדוּ וְאָמְרוּ: אֲשֶׁרִי הָעַם שְׁכַכָּה לוֹ (מֵאוֹרוֹן שֵׁל יִשְׂרָאֵל' ח"א עֲמוּד שֶׁסֵּד).

הַלּוּה וְאֵינוּ מְשַׁלֵּם

בְּאֶחַת הַפְּעַמִּים כְּאֲשֶׁר שָׁהָ הַרְה"ק בַּעַל 'יְשׁוּעוֹת מִשָּׁה' מוֹיז'נִיץ זִיע"א בְּנֵאוֹת דְּשָׂא בְּשׁוּיץ, עֲצָרוּ עַל אֵם הַדְּרָה, הַתִּישֵׁב ה'יְשׁוּעוֹת מִשָּׁה' עַל סַפְסָל וְחִלַּק מִיָּנִי מְזוֹנוֹת לְנוֹכְחֵים. הַרְה"ח ר' יִשְׂרָאֵל זִילְבֶּרְשֶׁלַּג הַזְכִּיר אֶת מִצַּב הַפְּרֻנְסָה הַקְּוֶשָׁה, וְאֶת הַעֲבָדָה שְׂרַבִּים הֵם הַאֲנָשִׁים שֶׁעַל חוֹבוֹת מְשַׁתְּרַג עַל צוּאָרָם. בְּהַקְּשֵׁר לָכֵן הַרְחִיב ה'יְשׁוּעוֹת מִשָּׁה' בְּדְבָרָיו בְּעִנְיָן זֶה, שְׁלֵאֲנִשִּׁים אֵין רָגַשׁ אַחֲרֵיוֹת כְּלַפִּי מִמּוֹן הַזוּלָת וּמֵאֲבָדִים מִמּוֹן בִּידָם בְּכַדִּי לְהַרְוִיחַ לְעַצְמָם, בְּמִקוּם לְהַסְתַּפֵּק בְּמוֹעֵט וְלַחֲסוּת חַיִּי מְנוּחָה וְהַשְׁקֵט וְלְהַרְחִיב דַּעְתָּם לְלַמּוֹד הַתּוֹרָה, לְעִבּוּדַת ה' וְלִקְדָּשַׁת הַשְּׁבֵת. 'וְאוּס

חִידוֹן אֵלֶּזְנֹת - נוּשָׂא פִּרְסִים הֵיכֵן מִזְכֵּר בַּפְּרֻשַׁתְנוֹ קִשְׁתָּה?

פֶּתְרוֹן הַחִידָה - פְּרֻשַׁת מִטוֹת מַסְעִי:

ש. הֵיכֵן מְזַכְרִים עֲצֵי דַקֵּל (תַּמָּר) בַּפְּרֻשָׁה זוֹ (מַסְעִי)?
ת. אֶחָד מִמְּקוֹמוֹת הַרְאִשׁוֹנִים בְּהַם חֲנָה עִם יִשְׂרָאֵל בַּמְּדָבָר נִקְרָא אֵילִים, וְהָיוּ בּוֹ 70 עֲצֵי תַמָּר (בַּמְּדָבָר לֵג ט).

שֵׁם הַזּוֹכָה בְּסִידוֹר מִתִּבְתָּא מְנַחֵם מְעִרִיב בְּהוֹצָאֵת "עוֹז וְהַדָּר":

פְּרֻשַׁת מִטוֹת מַסְעִי:
ה' מִשָּׁה בְּרַאנֵד מְשַׁכְּנוֹת הַר נוֹף יְרוּשָׁלַיִם.

פֶּתְרוֹן הַחִידָה וְכֵן שֵׁם הַזּוֹכָה, יִפּוֹרְסוּ אִי"ה בְּגִלְיוֹנוֹת הַבָּאִים
הַפּוֹתְרִים נִכְוָנָה יִכְנָסוּ לְהַגְרָלָה אִי"ה
עַל סִידוֹר מִתִּבְתָּא מְנַחֵם מְעִרִיב בְּהוֹצָאֵת "עוֹז וְהַדָּר".
אֶת הַפְּתוּרוֹת יֵשׁ לְשַׁלּוֹחַ אֲלֵינוּ עַד לַיּוֹם שְׁנִי
לְמַסְפַּר פֶּקֶס: 077-470-26-81
אוֹ לְמִייל: magdenot@gmail.com

נֹא לְכַתּוּב שֵׁם, כְּתוּבַת מְדוּקָה וְטַלְפוֹן.
בְּרֵאשׁ הַדָּף לְצִיין "עוֹבֵר חִידוֹן לְנוֹעַר".

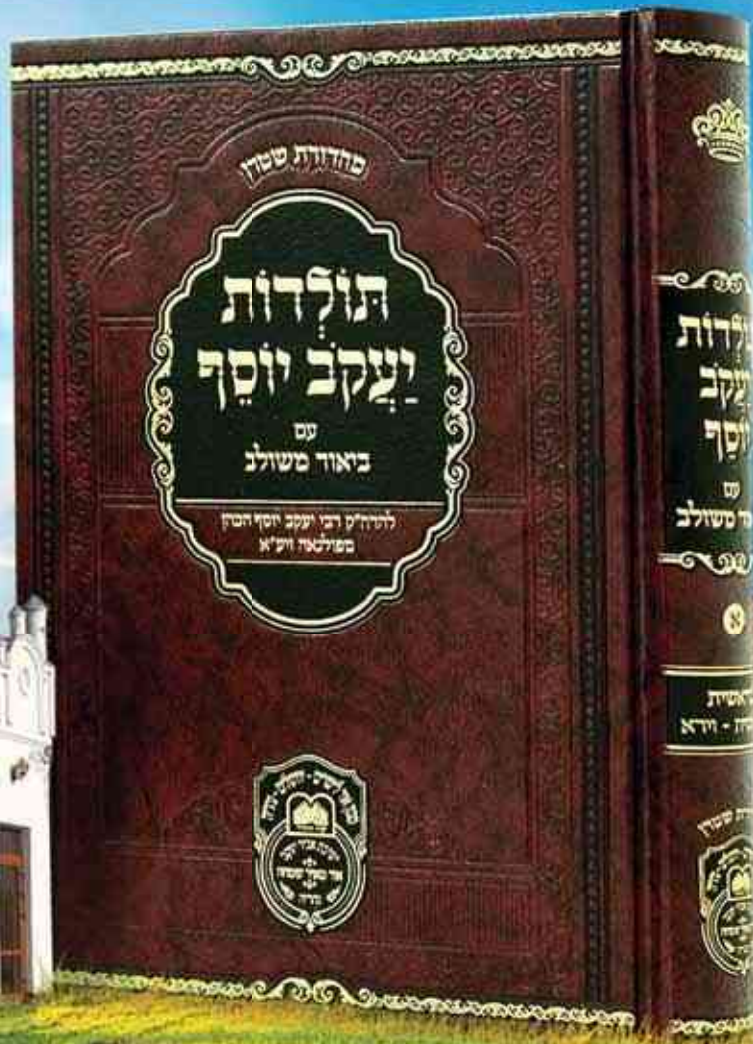
ממעז'יבוז' עד פולנאה

יסוד משנת החסידות, כפי שקיבלה הרה"ק רבי יעקב יוסף הכהן זיע"א

בעל ה'תולדות יעקב יוסף'

ממדינא אוד שבעת הימים הנפל שם טוב הק'

מוטיביות

מרכז הזמנות: 1800-22-55-66 להשיג בחנויות הספרים